

Ontwikkeling en opvoeding van Migrantenjeugd in Amsterdam

Gesprekken met tieners en ouders in Slotervaart, Zuidoost en Noord. Deelproject van de kenniswerkplaats Amsterdam Inclusief 10+ in het kader van Diversiteit in het Jeugdbeleid

Kenniskring Leefwerelden van Jeugd - Amsterdam, juli 2009
Dr. Pauline Naber, lector
Marjolein Bijvoets MSc, onderzoeker
Drs. Mieke van Heerebeek, docent Pedagogiek

Inhoud

	Pagina
Samenvatting en kernpunten	5
1. Introductie	7
2. Achtergrond onderzoek onder ouders en tieners	9
2.1 Ouders over opvoeding	9
2.2 Jongeren over hun ouders en opvoeding	11
2.3 10 tot 14 jaar: cruciale periode voor ouders en tieners	12
2.4 Opzet, doelstelling en vraagstelling	12
 OPVOEDEN EN OPGROEIEN IN SLOTERVAART	 15
3. Ouders uit Slotervaart over de opvoeding van hun kinderen	17
3.1 Slotervaart als leefomgeving	17
3.2 Slotervaart als leefomgeving voor tieners	19
3.3 Overgang naar voortgezet onderwijs	20
3.4 Opvoeden van tieners: hoe gaat dat?	26
4. Jongeren uit Slotervaart over opgroeien, ouders en school	31
4.1 Slotervaart als leefomgeving	31
4.2 Hoe gaat het op school?	34
4.3 Waarover en met wie praten de jongeren?	38
 Samenvatting ouders en jongeren over opvoeden en opgroeien in Slotervaart	 47
 OPVOEDEN EN OPGROEIEN IN ZUIDOOST	 49
5. Ouders uit Zuidoost over de opvoeding van hun kinderen	51
5.1 Zuidoost als leefomgeving	51
5.2 Overgang naar voortgezet onderwijs	53
5.3 Opvoeden van tieners, hoe gaat dat?	58
5.4 Informatie en advies over opvoeding?	61
6. Jongeren uit Zuidoost over opgroeien, ouders en school	67
6.1 Zuidoost als leefomgeving	67
6.2 Overgang naar voortgezet onderwijs	69
6.3 Met wie bespreek je wat?	70
6.4 Omgaan met vragen en problemen	72
6.5 Wie ben ik, waar hoor ik bij?	73
6.6 Informatie en hulp	74
 Samenvatting ouders en jongeren over opvoeden en opgroeien in Zuidoost	 77

OPVOEDEN EN OPGROEIEN IN NOORD	79
7. Ouders uit Noord over de opvoeding van hun kinderen	81
7.1 Noord als leefomgeving	81
7.2 Overgang naar voortgezet onderwijs	83
7.3 Opvoeden van tieners: hoe gaat dat?	85
7.4 Opvoeden in Nederland	89
8. Jongeren uit Noord over opgroeien, ouders en school	91
8.1 Hoe is het om in Noord op te groeien?	91
8.2 Overgang naar voortgezet onderwijs	92
8.3 Wat wel en niet met ouders bespreken?	94
8.4 Ruzie thuis of met vrienden	96
8.5 Cultuur en achtergrond	96
Samenvatting ouders en jongeren over opvoeden en opgroeien in Noord	99
Bijlagen	
1 Geraadpleegde literatuur	101
2 Bevolkingsamenstelling stadsdelen Slotervaart, Zuidoost en Noord	103
3 Interviewleidraad jongeren	105
4 Interviewleidraad ouders	109

Samenvatting en kernpunten

In de stadsdelen Slotervaart, Zuidoost en Noord zijn door zestien studenten Pedagogiek in de periode maart en april 2009 onder begeleiding van lectoraat Leefwerelden van Jeugd van Hogeschool INHolland interviews gehouden met 73 ouders en 89 jongeren. De interviews moeten antwoord geven op de vraag: *Rond welke kwesties en op welke manier sluiten voorzieningen volgens migrantenouders en tieners aan bij wat ze in de leeftijd van 10 tot 14 jaar, bij de overgang van basis naar voortgezet onderwijs, nodig hebben?*

Ouders en jongeren zijn geworven met bemiddeling via scholen, migrantenorganisaties, welzijnswerk, Ouder- en Kind Centrum, Voedselbank, eigen contacten van de hogeschool. De culturele achtergrond en leefsituatie van zowel ouders als jongeren is divers. De overgrote meerderheid van de ouders is in het land van herkomst geboren, woont 10 tot 20 jaar in Nederland, een deel van de moeders spreekt niet tot beperkt Nederlands, hun opleiding is doorgaans laag. Bijna alle jongeren zijn in Nederland geboren, bezoeken basisonderwijs, vmbo, havo/vwo. Het perspectief van vaders is beperkt aanwezig omdat ze binnen de periode van onderzoek lastig te bereiken waren.

De rapportage waarop deze samenvatting betrekking heeft, is gebaseerd op interviews van studenten, maar deze zijn geanalyseerd en geschreven door het lectoraat.

- Ouders en jongeren wonen, leven en spelen doorgaans met veel plezier in hun stadsdeel en wijken die ze als multicultureel, ruimtelijk en met goede voorzieningen ervaren. Tegelijkertijd hebben ouders zorg over de veiligheid van de leefomgeving (verkeer, criminaliteit, overlast) waarin hun tieners opgroeien. In Slotervaart en Noord wordt de negatieve reputatie en overlast van Marokkaanse jongens als minpunt genoemd, een kwestie waar deze jongens overigens zelf ook last van hebben wanneer ze op straat zijn. Ouders wijzen op de noodzaak van naschoolse activiteiten - op en rondom school, in jongerencentra, op straat - liefst onder pedagogische begeleiding. Dergelijke activiteiten moeten structuur en toezicht bieden aan de tijdsbesteding van jongens, en een beschermde context voor participatie van meisjes.
- Ouders willen hun kinderen een goede toekomst geven in Nederland, hechten veel waarde aan school. Een deel van de ouders is in staat op eigen kracht, zonder extra steun hun kinderen daarin te begeleiden en op te voeden. Een ander deel van de ouders wordt gehinderd door beperkte beheersing van de Nederlandse taal, onbekendheid met voorzieningen, argwaan ten opzichte van Nederlandse instanties. De behoefte aan ondersteuning bij de opvoeding van tieners is groot, Onbekendheid maar ook onzekerheid over de houding en werkwijze van professionele voorzieningen belemmert dat ouders daadwerkelijk steun en advies vragen. Die wordt vooral in eigen familie gezocht, bij uitzondering daarbuiten. Alleenstaande moeders in de drie stadsdelen staan voor de opgave hun kinderen alleen op te voeden en aan de buitenwereld (familie, buurt, school) te laten zien dat 't lukt. Ouders die daadwerkelijk ervaring hebben met advies en steun (van OKC, jeugdzorg, GGD, GGZ, maatschappelijk werk, migrantenorganisaties) zijn daar positief over.
- De jongeren leven in twee werelden: die van thuis waarin regels, respect en gezag centraal staan, en de buitenwereld waarin zelfstandigheid, communicatie en onderhandeling verwacht wordt. Daarmee omgaan is vanzelfsprekend, maar ook lastig. Bijvoorbeeld wanneer er school- en beroepskeuzes gemaakt moeten worden, er op school meer zelfstandigheid gevraagd wordt dan ze gewend zijn, ze persoonlijke vragen of problemen of buitenshuis conflicten hebben. Communicatie met ouders over moeilijke onderwerpen wordt bij voorkeur gemeden. Familiezaken bespreken de meeste jongeren met niemand: niet met vrienden, niet op school, alleen met zussen en broers. Enkele jongeren die steun hebben gehad (van GGZ, van Jeugdzorg, Goal) zijn daar positief over.

- De overgang van basisonderwijs naar voortgezet onderwijs wordt door ouders en jongeren in meerdere opzichten als groot ervaren. Ouders moeten hun kinderen meer loslaten, wat gepaard gaat met onzekerheid hoe hun kinderen te steunen en begeleiden. Wenselijk is dat ouders en jongeren meer voorlichting krijgen over de inrichting en het functioneren van het voortgezet onderwijs en intensiever begeleid worden voorafgaand en tijdens (in elk geval) de beginjaren van het voortgezet onderwijs. Zo worden ouders meer bij de opvoeding en ontwikkeling van hun kinderen op school betrokken en wordt de communicatie tussen school, ouders en jongeren versterkt. Dit vraagt om samenwerking tussen scholen voor basisonderwijs en voortgezet onderwijs, migrantenorganisaties en voorzieningen voor opvoedondersteuning.
- Ouders - vooral moeders - hebben behoefte aan onderling contact op locaties in de buurt. Facilitering van laagdrempelig contact met andere ouders geeft ruimte aan uitwisseling en herkenning. Dit vindt al plaats maar kan intensiever en frequenter gebeuren op vindplaatsen als school, moskee of kerk, buurthuis of in een speciaal centrum. Op basis daarvan kan aanbod worden ontwikkeld dan wel toeleiding plaatsvinden naar bestaand aanbod. Te denken valt aan informatie en voorlichting, lessen en cursussen voor ouders, onder andere over schoolkeuze en begeleiding bij school, taallessen en opvoedcursussen. De informatie waar dit aanbod te vinden is, moet breed verspreid worden. Bijvoorbeeld via huis aan huis krantjes, maar ook via huisbezoeken die al afgelegd worden, circulaires of bijeenkomsten van scholen in de stadsdelen.
- Jongeren zoeken niet snel informatie en steun bij vragen waarmee ze kunnen worstelen. Dat doen ze thuis, soms bij vrienden, bij een mentor of decaan wanneer het om schoolzaken gaat. Schaamte en zorg dat 'anderen' (leraren, leerlingen, vrienden) op de hoogte raken van hun situatie is de belangrijkste reden. Tegelijkertijd hebben ze bij bepaalde vragen behoefte aan steun van een professional die vertrouwen wekt en anonimiteit kan garanderen. Jongerenhulpverlening zou zowel digitaal als persoonlijk meer op en rondom scholen zichtbaar kunnen zijn, waarbij advies bij praktische vragen (vinden van een baantje, omgaan met geld, folders met seksuele voorlichting) een opstap kan zijn voor verder contact. Ook jongeren zelf (ouderejaars) kunnen als mentor of ambassadeur goede intermediairen zijn.
- (H)erkenning van cultuur, religie en herkomst is voor migrantenjongeren van groot belang, zeker in een levensfase waarin hun identiteit in ontwikkeling is. Dit speelt in mindere of meerdere mate voor alle jongeren. Wie ben ik en wil ik zijn? Hoe denken andere jongeren over religie en cultuur? Hoe ga ik om met tradities en overtuigingen die thuis belangrijk zijn maar die ik niet deel? En omgekeerd: kan ik thuiskomen met andere opvattingen dan mijn ouders omarmen? Dergelijke kwesties zijn voor veel jongeren belangrijk, bespreken ze met vrienden, maar komen op school niet of weinig aan de orde. Ook ouders kunnen vragen hebben over de religieuze opvoeding van hun kinderen, zorgen over de eigen weg die ze hierin zoeken. Naast moskee en zelforganisaties, hebben ook scholen en opvoedadviseurs een rol in de ondersteuning van jongeren en ouders.

1. Introductie

Amsterdam kent veel voorzieningen voor jeugd en gezin. Ouders en jongeren van niet-westerse afkomst maken daar weinig gebruik van, terwijl juist onder hen de behoefte aan steun en hulp groot is. Dit geldt in versterkte mate tijdens de puberteit, de periode van 10 tot 14 jaar waarin zich in rap tempo veel lichamelijke, psychologische en sociale veranderingen voordoen. Hoe als ouders ondersteuning te geven aan pubers met schoolachterstand, aan kinderen met gedragsproblemen en psychosomatische klachten, om te gaan met tieners die spijbelen of op het punt staan het onderwijs de rug toe te keren? Hoe op te voeden in een Nederlandse samenleving waarin dominante normen en waarden kunnen botsen op eigen cultuur en religie? Meer loslaten of juist vasthouden? Hoe te reageren wanneer kinderen discriminatie en uitsluiting ervaren? Niet alleen ouders maar ook jongeren hebben te maken met vragen en problemen waarvoor ze steun zoeken. Hoe om te gaan met de veranderingen die zich voordoen tijdens de overgang van basisonderwijs naar voortgezet onderwijs? Wat wordt er van hen verwacht op school, hoe om te gaan met docenten en medeleerlingen, met verwachtingen die ouders aan hen stellen? Er is zowel behoefte aan meer vrijheid maar ook aan duidelijkheid hoe die veranderingen te duiden en te hanteren.

Terwijl alle ouders de puberteit de meest lastige periode in de opvoeding vinden en zich afvragen of ze het wel goed doen, geldt dit in versterkte mate voor ouders met een niet-westerse achtergrond. Verhoudingsgewijze komen hun kinderen minder in contact met preventief ontwikkelingsgericht jeugdbeleid en juist wel met zwaardere vormen van zorg. Zowel ouders als hun kinderen worden in hun directe leefomgeving onvoldoende bereikt en ondersteund door professionele voorzieningen. Van de kant van professionals is er gebrek aan kennis, expertise, sensitiviteit, instrumenten en programma's om aansluiting te vinden bij de vragen en behoeften van ouders en jongeren. Omgekeerd hebben ouders en jongeren vaak weinig vertrouwen in wat voorzieningen te bieden hebben. Ze mijden eerder instellingen voor laagdrempelige, niet-geïndiceerde steun en zorg dan dat ze deze actief opzoeken. Ze voelen zich niet gekend en herkend in hun vragen, gedwongen zich te voegen naar werkwijzen en procedures die ingewikkeld en hen onbekend zijn. Aanbod en vraag sluiten niet op elkaar aan.

Aansluiting van lokaal preventief jeugdbeleid op vragen en behoeften van migrantenjeugd en ouders staat centraal in *Diversiteit in het Jeugdbeleid*. Dit landelijke programma komt voort uit de beleidsbrief van 11 juli 2008 van Minister Rouvoet (van Jeugd en Gezin) en (toenmalig) Minister Vogelaar (van Wonen, Wijken en Integratie) en richt zich op verbetering van de positie van migrantenjeugd, op vergroting van hun kansen en voorkomen van polarisatie. Het programma wordt uitgevoerd door het RIVM/Jeugdgezondheid, NJi en ZonMw.¹ Tegen deze achtergrond is in december 2008 de werkplaats Amsterdam Inclusief 10+ van start gegaan. Hierin werken gedurende drie jaar lokale voorzieningen in de stadsdelen Slotervaart, Zuidoost en Noord, ondersteund door kennisinstellingen, aan het versterken en verankeren van een preventieve infrastructuur die ouders en jeugd helpt bij hun opvoeding en ontwikkeling. Uitgangspunt van de werkplaats is afstemming van jeugdbeleid en lokale voorzieningen op de vragen en behoeften van ouders en jeugd.

Tijdens het voorbereidingsjaar van de werkplaats is in de periode maart tot juni 2009 door het Verwey-Jonker Instituut geïventariseerd in hoeverre reguliere instellingen en/of initiatieven van onderop een aanbod hebben om ouders met tieners te ondersteunen bij de opvoeding en of dit aanbod aansluit bij hun vragen en behoeften. Daarnaast is door Hogeschool INHolland in dezelfde periode gesproken met ouders en tieners hoe zij de overgang van basisschool naar voortgezet onderwijs ervaren, welke veranderingen zich daarin voordoen, wat hun behoefte is aan informatie, advies en steun. Doel van de gesprekken is om kwesties die volgens ouders en tieners belangrijk

---

¹ RIVM: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. NJi: Nederlands Jeugdinstituut. ZonMw: Nederlandse Organisatie voor gezondheidsonderzoek en zorginnovatie.

zijn in hun opvoeding en ontwikkeling mee te nemen in het plan van aanpak dat in de twee volgende jaren - óók in overleg en met betrokkenheid van ouders en jongeren - in de stadsdelen wordt uitgevoerd.

Deze rapportage heeft alleen betrekking op gesprekken die met ouders en jongeren in de drie stadsdelen zijn gehouden en is als volgt opgebouwd.

- Allereerst wordt in het kort ingegaan op de vraagstelling en deelvragen van dit onderzoek, op de wijze waarop het is uitgevoerd en hoe rapportage tot stand is gekomen.
- Daarna worden per stadsdeel de resultaten beschreven.
  - Eerst komen de ouders aan het woord. Hoe ervaren zij de overgang van hun kinderen van de basisschool naar het voortgezet onderwijs, hebben ze daarbij weleens vragen of problemen, met wie bespreken ze doorgaans de opvoeding van hun kind?
  - Daarna komen de tieners aan het woord. Wat vinden ze van opgroeien in hun stadsdeel en wijk, hoe ervaren ze de overgang naar het voortgezet onderwijs, hebben we weleens vragen en problemen, waar zoeken ze advies en hulp?
- Per stadsdeel worden de belangrijkste punten van ouders en jongeren samengevat.

2. Achtergrond onderzoek onder ouders en tieners

Op grond van onderzoek en praktijkervaring is er al behoorlijk wat bekend over de situatie van migranten jeugd en hun ouders, de kansen die ze missen en nodig hebben, de steun die wel of juist niet werkt. Hierna worden enkele kernpunten samengevat die richtinggevend zijn voor het onderzoek onder jongeren en ouders.

2.1 Ouders over opvoeding

Gemakshalve wordt vaak gesproken over 'de' opvoeding door 'de' ouders, terwijl onderzoek laat zien dat er een grote verscheidenheid is aan zowel gezinvormen als opvoedingspraktijken in autochtoon Nederlandse gezinnen en migrantengezinnen (Doornenbal & Pels, 2007; Pels, 2003a). Naast het traditionele kostwinnersgezin, zijn er veel eenoudergezinnen waarin (meestal) een moeder haar kinderen alleen opvoedt. Migrantenvrouwen werken steeds meer buitenshuis, al verschilt dat van groep tot groep. Vooral de arbeidsparticipatie van Surinaamse vrouwen springt eruit; ze werken het vaakst buitenshuis en voltijd. Turkse en Marokkaanse vrouwen met een baan werken - net als autochtoon Nederlandse vrouwen - meestal in deeltijd. Binnen de groepen doen zich verschillen voor die met opleiding samenhangen. Ook de praktijk van de opvoeding en de doelen die worden nagestreefd verschillen tussen en binnen migrantengroepen. Naast opvoedingsstijlen waarin de nadruk ligt op gehoorzaamheid en controle door ouders, ontstaan er net als in autochtoon Nederlandse gezinnen steeds opener gezinsverhoudingen waarin ouders door overleg en communicatie hun kinderen begeleiden en opvoeden.

Hoewel de meeste ouders positief zijn over de opvoeding, gaat deze ook gepaard met onzekerheid over hun aanpak, met twijfel over de vraag of het opgeven van autoriteit zal leiden tot verlies van grip en contact met hun kinderen. En wat te doen als het dreigt mis te gaan, als kinderen met zichzelf in de knoop zitten, als er sprake is van schooluitval, omgang met verkeerde vrienden, politiecontacten? Terwijl alle ouders weleens vragen of zorgen hebben over hun opvoeding, vooral in de periode dat hun kinderen de puberteit bereiken, geldt dit in versterkte mate voor migrantenouders. Minder dan autochtone Nederlandse ouders zijn zij gewend om hun opvoedingstaken te delen met professionals, maar de behoefte aan uitwisseling en contact met andere ouders en deskundigen groeit.

Hoe ervaren ouders de opvoeding?

- *Niet- westerse ouders vinden de opvoeding vaak zwaarder dan Westerse ouders.*
- *Ouders met minder kinderen zijn meer tevreden dan ouders van grote gezinnen.*
- *Ouders die modaal verdienen zijn meer tevreden dan ouders met een inkomen onder de armoedegrens.*
- *Ouders die er alleen voor staan vinden de opvoeding zwaarder dan gezinnen met twee ouders.*
- *Alle ouders vinden voorzieningen van opvoedondersteuning belangrijk maar weten die vaak niet te vinden.*
- *Meeste ouders krijgen ondersteuning van vrienden en familie.*
- *Ouders willen het liefst informatie en advies, maar ook praktische hulp en emotionele steun.*

Bron: *Ouders en hun behoeften aan opvoedingsondersteuning*, NIZW Jeugd, 2006a.

Steun bij opvoeding

De afgelopen jaren zijn diverse programma's ontwikkeld die zich richten op steun van ouders bij de opvoeding. Uit landelijk onderzoek komt naar voren dat vrijwel alle ouders het zinvol vinden dat er voorzieningen aanwezig zijn waar ze voor steun en vragen terecht kunnen (NIZW Jeugd, 2006b). Aanwezigheid van voorzieningen betekent echter niet dat ouders er van op de hoogte zijn en dat het aanbod afgestemd is op hun wensen (Distelbrink e.a., 2005; Leseman e.a., 1998). Zo zijn veel ouders niet bekend met voorzieningen en is er een kloof tussen wat ze wensen en wat ze krijgen. Vaak wordt er informatie aangeboden, terwijl ouders ook behoefte hebben aan praktische steun. Voor migrantenouders geldt in versterkte mate dat ze onbekend zijn met instellingen die steun en informatie kunnen bieden, terwijl ze er wel behoefte aan hebben. Die worden eerder in eigen kring - familie, buurt, religieuze

instelling, migrantenorganisaties - gezocht. Doorgaans bepalen professionals het aanbod, gaan voorbij aan de behoefte van ouders aan laagdrempelige ondersteuning waarin hun eigen zienswijze een belangrijke plaats heeft. Lotgenotencontact, al dan niet in combinatie met uitwisseling met deskundigen, heeft hun voorkeur (Pels & Distelbrink, 2000).

Voorbeelden preventieprogramma's:

- *Samen starten*: vroegtijdige risicosignalering, gevolgd door huisbezoeken aan gezinnen met (startende) opvoedingsproblemen.
- *Voorzorg*: gericht op voorkomen van kindermishandeling en/of verwaarlozing. Focus ligt op jonge aanstaande moeders die behoren tot een hoge risicogroep.
- *Triple P*: ondersteuning op vijf niveaus, van voorlichting en informatie tot aan gezinsinterventies bij ernstige gezins- en gedragsproblemen. Overwegend voor kinderen van 0-12 jaar. Het programma wordt in heel Amsterdam geïmplementeerd.
- *Stevig ouderschap*: gericht op voorkomen van ernstige opvoedingsproblemen, waaronder kindermishandeling. Gericht op gezinnen met pasgeboren kind die extra risico lopen. Het programma eindigt wanneer het kind 1,5 jaar oud is.

Deze programma's bereiken migrantenouders weinig en vragen om aanpassing (Pels e.a., 2009; Tan e.a., 2008). De meeste programma's zijn ontwikkeld voor ouders van kinderen tot 12 jaar; steun voor ouders met kinderen in de tienerleeftijd zijn schaars en evenmin afgestemd op de vragen en behoeften van migrantenouders.

Naast aandacht voor effectiviteit van dergelijke programma's, wordt ook geconstateerd dat migrantenouders weinig bereikt worden en dat het aanbod om verschillende redenen niet aansluit bij hun vraag (Pels & Sproet, 2008). Ouders kunnen voorkeur hebben voor informele steun uit hun directe omgeving van personen die bekend en vertrouwd zijn. Zo hechten ouders vaak aan inbreng van docenten en mentoren van school in de zorg voor hun kinderen, terwijl vanuit het onderwijs die zorg eerder bij hulpverleningsinstanties wordt gelegd. Bij ouders zijn de mogelijkheden tot steun vanuit professionele voorzieningen vaak onbekend, de formele regels van de instellingen worden als belemmerend ervaren of ouders koesteren andere verwachtingen en zelfs wantrouwen ten opzichte van professionals. Er zijn negatieve ervaringen opgedaan, waarbij ouders zich niet begrepen en gerespecteerd voelen, er is angst zeggenschap over hun kinderen te verliezen wanneer ze steun of hulp zoeken. Ervaren wordt dat professionals de opvoeding eenzijdig vanuit het belang en perspectief van de kinderen benaderen, dat ze ouders als probleem en hindernis voor de opvoeding van hun kinderen zien en niet als medestanders. In de pedagogische benadering domineert de visie van professionals; ouders moeten zich voegen naar de doelen en middelen van het bestaande aanbod (van der Hoek & Pels, 2006).

Gevolg van de mismatch tussen vraag en aanbod is dat ouders pas bij instanties terecht komen wanneer er sprake is van ernstige problematiek, waarbij zich ook een hoge drop-out voordoet (Pels, 2008). Niet alleen is er vaak een barrière omdat ouders de Nederlandse taal niet voldoende beheersen om met hulpverleners te communiceren (Tan e.a., 2008). Maar ook worden zorginstanties en programma's als 'wit' ervaren, onder andere door de aankleding en inrichting van de ruimte, de wijze van ontvangst, eenrichtingsverkeer in de communicatie en gebrek aan divers multicultureel personeel.

Er is kortom te weinig communicatie met migrantenouders over wat zij nodig hebben, willen en verwachten. Daarbij is het nodig om het professionele gelijk ter discussie te stellen en actief op zoek te gaan naar tweerichtingsverkeer in de ondersteuning van ouders. Ook is meer en gerichte aandacht nodig voor de ondersteuning van ouders van tieners. Enerzijds nemen in deze periode de opvoedingsvragen van ouders toe, en anderzijds is het preventief pedagogische aanbod voor ouders van tieners zeer beperkt. De meeste kennis over opvoeding en ondersteuning is

beschikbaar voor ouders van kinderen van 0 tot 12 jaar (Van Egten e.a., 2008; Leseman e.a., 1998; Zwiap, 1998; Zeijl e.a., 2005).

2.2 Jongeren over hun ouders en opvoeding

Onderzoek naar opvoeding van 'gewone' jongeren in 'doorsnee' gezinnen is verhoudingsgewijze beperkt. Het meeste onderzoek heeft betrekking op problematische opvoedings- en gezinssituaties en de gevolgen ervan voor kinderen en jongeren. Veel minder wordt aan jongeren gevraagd naar hoe ze de relatie met en opvoeding door hun ouders beleven. Uit beschikbaar onderzoek komt naar voren dat zowel jongens als meisjes tevreden zijn met hun ouders en met de opvoeding die ze krijgen. Zo'n 80% van de jongeren is hier positief over en slechts 2% negatief. Ze vinden dat hun ouders respect verdienen en een voorbeeld voor ze zijn (Doornenbal & Pels, 2007; Prins, 2008; Pels, 2000). De meerderheid van de jongeren in Nederland kan goed opschieten met hun ouders en kan op hen terugvallen als ze vragen of problemen hebben. Hierbij zijn havo- en vwo leerlingen positiever dan vmbo-leerlingen (Zeijl e.a., 2003).

Vergelijking van etnische subgroepen ouders en jongeren laat zien dat Marokkaanse en Turkse jongeren hun ouders meer als voorbeeld nemen, zich meer hechten aan hun ouders en zich tegelijkertijd meer richten op hun leeftijdgenoten dan Nederlandse, Surinaamse en Chinese jongeren wanneer het gaat om steun zoeken, leren van elkaar en activiteiten ondernemen (Meeus e.a., 2006; Pels, 2000). Maar in het algemeen zijn er meer overeenkomsten dan verschillen in de manier waarop jongeren de opvoeding van hun ouders waarnemen en waarderen (Wissink e.a., 2006).

Dit alles sluit niet uit dat zich tussen ouders en jongeren verschillen van mening en conflicten kunnen voordoen. Hoewel jongeren van mening zijn dat ze vrijheid krijgen en veel mogen waar het gaat om vrije tijd, geld besteden en relaties, ervaren ze begrenzing van hun ouders inzake schoolwerk, tijdstip van thuiskomen, gebruik van drugs (CBS, 2003). In dat geval leggen ouders regels en grenzen vast, waaraan jongeren zich ook houden wanneer deze in hun ogen zinvol zijn. Conflicten en problemen doen zich in 20 tot 30% van de gezinnen voor over (gebrek aan) inbreng van jongeren in het huishouden, school en huiswerk, tijdstip van thuiskomen, geld (uitgeven) (CBS, 2003; Distelbrink e.a., 2005; Prins, 2008). Op alle terreinen hebben jongeren van allochtone herkomst en jongeren die het vmbo bezoeken meer onenigheid met hun ouders in verhouding tot andere jongeren. Allochtone jongeren kunnen verschil ervaren tussen hun oriëntatie op de Nederlandse samenleving en die van hun ouders, wat het ontstaan van onbegrip en conflicten kan verscherpen. Dit kan ook leiden tot innerlijke conflicten en identiteitsproblemen (Deković & Pels, 2006). Niet altijd kunnen ouders de begeleiding bieden die jongeren nodig hebben. Dit betreft bijvoorbeeld praktische steun bij school; welke keuzes te maken in hun onderwijsloopbaan; kennis van en omgaan met seksualiteit. Maar ook om meer fundamentele vragen rond religieuze en culturele identiteit; verwerken van teleurstelling en frustratie over discriminatie en uitsluiting (Pels, 2003a; Pels, 2003b). Dit brengt een deel van de Marokkaanse jongens in conflict met hun omgeving. Het respect dat ze van de Nederlandse samenleving verwachten maar op school en in het uitgaansleven niet krijgen, eisen ze op met overlastgevend gedrag in de openbare ruimte (Pels, 2003b). De vriendengroep biedt erkenning en steun, maar geen uitweg uit de geïsoleerde en weinig kansrijke positie waarin ze verkeren.

Diverse omstandigheden dragen bij aan het ontstaan van psychosomatische klachten, voortijdig schooluitval, overlastgedrag op straat, contact met de politie. Hiervoor zoeken en verwachten migrantenjongeren en hun ouders doorgaans geen professionele steun.

2.3 10 tot 14 jaar: cruciale periode voor ouders en tieners

Het voorgaande geldt vooral voor jongeren in de leeftijd van 12 tot 18 jaar, een periode waarin zich in korte tijd ingrijpende veranderingen voordoen. Niet alleen leiden lichamelijke en hormonale veranderingen de puberteit in, maar ook wordt de leefwereld van tieners in meerdere opzichten veel groter en ingewikkelder (Hermes, Naber & Dieleman, 2007). Alleen al de overgang van basisonderwijs naar voortgezet onderwijs betekent een vergroting van de actieradius en dagelijkse leefomgeving. Vaak wordt de eigen buurt verlaten en een school bezocht in een ander stadsdeel of zelfs andere stad. Tieners krijgen te maken met nieuwe eisen die het onderwijs aan hen stelt, met een steeds grotere stroom van informatie die via de media tot hen komt. Daarbij wordt de directe invloed van ouders minder en die van leeftijdgenoten steeds groter. Ouders verliezen in deze periode steeds meer zicht op de vrienden en vriendinnen waarmee hun kinderen omgaan, op de plekken waar ze komen, op de activiteiten die ze buitenshuis zoal ondernemen. Voor alle ouders geldt dat ze vragen en onzekerheid hebben hoe deze overgang naar meer zelfstandigheid op een goede manier te begeleiden. Migrantenouders worstelen met de vraag hoe belangrijke normen en waarden vanuit de eigen culturele en religieuze achtergrond over te dragen en tegelijkertijd hun tieners toe te leiden naar en binden aan de Nederlandse samenleving. Voor tieners is deze periode vaak ook een worsteling op persoonlijk, emotioneel en sociaal gebied. Wie ben ik, waar hoor ik bij, waar wil ik bijhoren? Het vraagt van opvoeders - ouders, docenten, leiders in vrije tijd en verenigingsleven, religieuze organisaties - kwaliteit én samenwerking om dit op een goede manier te doen.

2.4 Opzet, doelstelling en vraagstelling

Doel van het onderzoek is verkrijgen van inzicht in de ervaringen, behoeften en verwachtingen van migrantenouders en tieners over informatie en steun in hun alledaagse leefsituatie. Het gaat zowel om informatie en steun die ze in hun informele netwerk zoeken en krijgen, als om aansluiting bij het vrijwillige en professionele netwerk van voorzieningen.

Centrale vraagstelling: *Rond welke kwesties en op welke manier sluiten voorzieningen volgens migrantenouders en tieners aan bij wat ze in de leeftijd van 10 tot 14 jaar, bij de overgang van basis naar voortgezet onderwijs, nodig hebben?*

Deze vraagstelling is uitgewerkt in de volgende deelvragen:

1. *Welke cruciale veranderingen doen zich in de ervaring van ouders en tieners voor bij de overgang naar voortgezet onderwijs?* Dit betreft veranderingen op verschillende domeinen van het dagelijks leven.
2. *Welke specifieke behoeften en wensen aan steun en informatie hebben ouders en tieners in deze periode?*
3. *Welke kansen en belemmeringen voor ondersteuning zien zij in het eigen informele netwerk en in het netwerk van professionele voorzieningen?*
4. *Hoe kan het beste in de behoeften en wensen van ouders en tieners worden voorzien?*

Doelgroep ouders en tieners

Partners in de Amsterdamse werkplaats zijn drie stadsdelen die met elkaar een groot aantal (210.037 inwoners, 28,1% van de Amsterdamse bevolking) en diverse migrantengroepen vertegenwoordigen. De grootste groep niet-westerse migranten in Noord en Slotervaart is van Marokkaanse achtergrond, in Zuidoost van Surinaamse origine, en daarnaast wonen vele andere migrantengroepen in de stadsdelen (zie bijlage 2 voor een overzicht en uitsplitsing per stadsdeel). Aandacht voor diversiteit naar etnische herkomst van ouders en jongeren is uitgangspunt van het onderzoek. Daarnaast gaat het om leeftijd, sekse en spreiding in scholen die de jongeren bezoeken. De focus ligt op tieners van 10 tot 14 jaar en hun ouders. Met deze kenmerken is bij de werving rekening gehouden.

Werving en bereik ouders en jongeren

De eerste contacten met instellingen die met de doelgroep ouders en jongeren werken zijn in overleg met de drie stadsdelen door onderzoekers van het lectoraat gelegd. De instellingen hebben vooraf een informatiebrief ontvangen van het stadsdeel waarin het doel van het onderzoek is aangekondigd. Ook heeft de hogeschool een brief gestuurd waarin om medewerking is gevraagd en informatie over de praktische gang van zaken is gegeven. Scholen die bereid waren tot medewerking hebben ouders geïnformeerd over deelname van hun kind aan een interview. De interviews zijn afgenomen in de maanden maart en april, de analyse en beschrijving in mei en juni 2009. Na afloop van de interviewronde zijn de contactpersonen en instellingen bericht en bedankt.

Interviews zijn gehouden met jongeren en ouders die geworven zijn via verschillende instellingen en contacten. In totaal is met 89 jongeren en 73 ouders van verschillende culturele achtergronden en levenssituaties gesproken. De jongeren bezoeken de hoogste klassen van het basisonderwijs of een vorm van voortgezet onderwijs (vmbo, havo, vwo, enkele mbo). Gekozen is voor jongens en meisjes van 10 tot 14 jaar die de overgang van basis naar voortgezet onderwijs nog gaan maken of net achter de rug hebben, maar ook voor oudere jongeren die kunnen terugblikken en reflecteren op deze periode. De ouders zijn getrouwd of alleenstaand, hebben kleine, middelgrote of grote gezinnen. Er is overwegend met moeders gesproken. Vaders bleken in deze beperkte periode moeilijker te bereiken, waardoor hun perspectief onderbelicht is gebleven. Al met al is er een redelijke spreiding naar culturele en sociale achtergronden van de geïnterviewde moeders gerealiseerd; zowel Nederlands als niet-Nederlands sprekend; meestal geboren in het land van herkomst en tevens lang in Nederland wonend; niet, laag tot middelbaar opgeleid; momenteel huismoeder en/of buitenshuis werkend. In opleidingsniveau, beheersing van de Nederlandse taal en arbeidssituatie doen zich verschillen voor tussen de geïnterviewde ouders van de stadsdelen.

Deelname studenten Pedagogiek aan het onderzoek

Dit onderzoek is opgezet, uitgevoerd en aan de stadsdelen gepresenteerd in nauwe samenwerking met zestien studenten van de opleiding Pedagogiek van Hogeschool INHolland. Het gaat om 4^e jaarstudenten die hun stages in onder andere de jeugdzorg, kinderopvang, opvoedondersteuning, psychiatrie achter de rug hebben; ze zijn bijna professionals op het punt van afstuderen. In het kader van hun praktijkonderzoek en scriptie hebben ze onder begeleiding van het lectoraat Leefwerelden van Jeugd contacten gelegd met instellingen en voorzieningen in de stadsdelen, interviews gehouden met ouders en jongeren. De studenten zijn gedurende het gehele traject geïnstrueerd en getraind in het houden, uitwerken en analyseren van de interviews.

De studenten hebben zich verdeeld over drie groepen, per stadsdeel één groep die gezamenlijk de contactlegging en interviewafname heeft verzorgd. Daarna heeft elke student op basis van eigen interesse een keuze voor een specifieke invalshoek voor de eindsctie kunnen maken en een deel van de interviews gebruikt. Zo heeft de ene student gekozen voor een analyse en beschrijving van de opvoedingsbeleving van Marokkaanse ouders, de ander voor een integrale analyse van alle interviews met jongeren in een bepaald stadsdeel, en weer een ander voor opvoeding door een brede groep van migrantenouders. Op 16 juni 2009 hebben de studenten hun bevindingen gepresenteerd aan vertegenwoordigers van de drie stadsdelen in de raadszaal van Stadsdeel Slotervaart.

De volgende studenten hebben geparticipeerd in het onderzoek:

Slotervaart: Leonie van der Linden, Kelly de Vries, Charlotte Geertsema, Jolene Kröder, Binnaz Kotan.

Zuidoost: Denise Kion, Thirza Schoenmaker Sannah Pang-Atjok, Sylvana Boschman, Tamara de Jong

Noord: Eva Holthuis, Mariska den Hartog, Natasja van Eeuwijk, Jet Schipper, Noura Douhri, Zoulikha Zaghdoud

Interviewafname, analyse en rapportage

Twee semigestructureerde interviewleidraden - een voor ouders en een voor jongeren - zijn met input van de studenten opgesteld en in alle interviews gebruikt (zie bijlagen 3 en 4 voor interviewleidraden jongeren en ouders). De interviews zijn opgenomen met een bandrecorder en daarna letterlijk uitgewerkt. Met uitzondering van een enkele ouder is hier geen bezwaar tegen, mits verzekerd kon worden dat de informatie vertrouwelijk behandeld wordt. Uiteraard is die verzekering gegeven. In de interviews is veel ruimte geweest voor eigen inbreng van de jongeren en ouders. De afname heeft plaatsgevonden bij ouders thuis, op locaties van zelforganisaties, OKC, buurthuizen, scholen e.d. De interviewduur varieert van een half uur tot anderhalf uur.

Met uitzondering van twee Turkse ouders die door een Turkse student of Turkse tolk zijn geïnterviewd, zijn de andere ouders in het Nederlands geïnterviewd. Dat is soms lastig omdat een flink deel van de ouders in Slotervaart en Noord, ondanks jarenlang verblijf in Nederland, nauwelijks tot matig Nederlands spreekt. Het is soms zoeken naar woorden, vragen op verschillende manieren stellen, rust en tijd nemen voor het interview. Met twee moeders is een dubbelinterview gehouden waarbij de een heeft vertaald voor de ander. Ondanks taalproblemen hebben de ouders zich bereid getoond om over de opvoeding van hun kinderen te praten. Soms wat afwachtend, angstig en onzeker in het begin, maar naarmate het gesprek voortduurt worden de meeste ouders steeds spraakzamer. De beperkte taalbeheersing is van invloed op hun leven, zo geven de moeders aan. Ze zijn afhankelijk van echtgenoot en kinderen wanneer het gaat om contact met school, Nederlandse buurtgenoten (als die al in de buurt wonen). Ze weten niet altijd wat hun kinderen buitenshuis doen. Sommigen schamen zich voor hun taalgebruik, hebben wel een of meer cursussen gevolgd, maar spreken niet dagelijks Nederlands. Thuis wordt in de moedertaal gesproken, net als met familie en kennissen. Daarom is het ook lastig om met Nederlandse instanties over hun kinderen te praten. Liever volgen ze bijeenkomsten of cursussen die in de eigen taal gegeven wordt, vaak door zelforganisaties. De ouders die goed Nederlands spreken weten beter te verwoorden hoe ze de opvoeding van hun kinderen aanpakken en ervaren, tegen welke vragen ze aanlopen en ook welke problemen ze bij andere ouders signaleren. Hoewel de jongeren goed Nederlands spreken, zijn ook zij aan het begin van het interview wat afwachtend om over zichzelf, hun ouders en school te vertellen. Enkele jongeren blijven afhoudend, anderen verliezen gaandeweg het interview hun schroom en vertellen wat hen en hun leeftijdgenoten bezighoudt. Met name oudere tieners zijn goed in staat te verwoorden hoe ze de overgang naar het voortgezet onderwijs ervaren hebben, welke steun zijzelf en hun leeftijdgenoten al dan niet nodig hebben.

Verantwoordelijke voor deze rapportage zijn onderzoekers van het lectoraat Leefwerelden van Jeugd. Het interviewmateriaal dat door studenten verzameld is, vormt de basis van de analyse die in deze tekst beschreven wordt. Zo nodig zijn fragmenten niet gebruikt, bijvoorbeeld wanneer de interviewer suggestieve vragen stelt, de antwoorden onduidelijk zijn. Naast korte interviews die beperkte informatie bevatten, zijn er ook diepgaande en open interviews gehouden; met elkaar een goede basis voor de navolgende tekst. Hierin zijn citaten van ouders en jongeren opgenomen, waarbij zo veel mogelijk verschillende ouders en jongeren aan het woord komen. Het kan voorkomen dat meerdere keren 'Marokkaanse moeder, 4 kinderen' of 'Surinaamse moeder, 3 kinderen' op één pagina of zelfs in één alinea geciteerd worden. Het zijn echter verschillende moeders die aan het woord komen. Het taalgebruik (zinsopbouw, woordvolgorde, tussenzinnen e.d.) in de citaten is omwille van de leesbaarheid gecorrigeerd. Stiltes, stopwoorden, herhalingen en uitroepen zijn weggelaten.

De beschrijving per stadsdeel is (in willekeurige volgorde): Ouders en jongeren van Slotervaart, Zuidoost en Noord.

Opvoeden en
opgroeien in

Slotervvaart

3. Ouders uit Slotervaart over de opvoeding van hun kinderen

Ik voed mijn kinderen niet op zoals mijn ouders mij hebben opgevoed. Maar het kost mij zoveel moeite om mijn kinderen op een goede manier zeg maar op te voeden. Marokkaanse moeder, 3 kinderen.

Werving van ouders

In Slotervaart zijn 21 ouders - negentien moeders en twee vaders - bereikt via Ouder en Kind Centrum, Speel-othek, Vrouwenorganisaties Nisa4nisa en VLAM, zelforganisatie Harmonieus Samenleven, scholen voor voortgezet onderwijs Comenius Lyceum en Nova College. In overleg met het stadsdeel zijn géén basisscholen benaderd, vanwege overbelasting van deze scholen in het kader van andere projecten en onderzoek.

Land van herkomst en verblijf in Nederland: Alle ouders zijn in het land van herkomst geboren. De leeftijd waarop ze naar Nederland zijn gekomen varieert van 4 tot 44 jaar. De meerderheid woont 20 tot 30 jaar in Nederland, de ouders hebben een Marokkaanse (15), Turks (5) of Surinaamse (1) achtergrond. De leeftijden variëren van 30 tot 55 jaar.

Gezinssituatie: Twaalf ouders leven met hun echtgenoot of echtgenote en kinderen, zeven zijn gescheiden, van twee moeders is de huwelijkse staat onbekend. De meeste moeders zijn rond hun 20^e jaar getrouwd, vijf moeders waren tieners toen ze trouwden. Bijna de helft van de ouders (12) heeft een tot drie kinderen, negen ouders hebben vier of vijf kinderen die basisonderwijs of voortgezet onderwijs volgen.

Opleiding: de eigen opleiding varieert van geen opleiding, basisonderwijs tot enkele jaren of afgerond voortgezet onderwijs. Twee ouders hebben een middelbare beroepsopleiding afgerond. Veel moeders hebben alleen basisschool. In Nederland hebben ze lessen Nederlands, een cursus opvoeding, Arabische les, empowerment, creatieve bezigheden en dergelijke gevolgd. Enkele moeders werken in het welzijnswerk, verzorging, op scholen, anderen zijn als vrijwilligster betrokken bij een zelforganisatie, welzijnsorganisatie of op de school van hun kinderen. Ze geven er Arabische les, modeontwerpen, leiden een vrouwengroep. Moeders met weinig opleiding en die beperkt Nederlands spreken zijn huisvrouw.

Taalbeheersing Nederlands: de helft van de moeders spreekt, ondanks langdurig verblijf in Nederland, moeizaam Nederlands. Hierdoor ervaren ze belemmeringen om buitenshuis met instanties te communiceren. Ze wilden graag over de opvoeding van hun kinderen vertellen.

3.1 Slotervaart als leefomgeving

Hoe is het om in Slotervaart te wonen? Meerdere ouders geven aan tevreden te zijn, het wel goed te vinden om in Slotervaart te wonen; prima stadsdeel, leuke buurt, goede burens, veel te doen voor de kinderen.

De gemeente doet zijn best. Sturen folders in de vakantie over dingen wat er te doen is in de buurt. Er zijn veel dingen te doen voor kinderen, maar ook voor mensen van mijn leeftijd. De omgeving is goed, mooi ruim en veel groen. Alleenstaande Marokkaanse moeder, één kind

De helft van de ouders noemt eerst een of meer positieve punten, maar voegt er direct aan toe dat er toch wel veel te verbeteren is. Positief is dat de woningen groot zijn. Ouders die eerst in andere stadsdelen hebben gewoond (Bos en Lommer, Overtoomse Veld, Westerpark, Oud Zuid, Oost) zijn vanwege de grotere woningen naar Slotervaart gekomen. Dat was wel wennen. Bijna geen Nederlanders, op grotere afstand van het centrum van de stad, minder winkels.

Ik was Bos en Lommer gewend, met alles daar. Alle winkels die je maar wilt. Het was drukker daar. Ik kwam hier wonen en ik zeg tegen mijn man: ik vind het helemaal niet leuk hier. Het lijkt of ik in de bergen van Marokko woon, waar niks is. Het duurt echt een paar jaar voor ik gewend raakte hier, echt waar. Er was geen Lidl, alleen Albert Hein. We zouden graag meer winkels willen, zoals de drogist, Kruitvat of Dirk van den Broek. Marokkaanse moeder, 4 kinderen.

Andere ouders vinden de gelegenheid tot winkelen en boodschappen doen, de markt, de bibliotheek, het zwembad en de sportgelegenheden juist positieve punten. Er is ook goed openbaar vervoer; met trams en bussen kan je overal komen. En er is veel ruimte en groen, er zijn parken in de buurt, al verdwijnt er volgens de ouders steeds meer speelruimte omdat er wordt gebouwd en de parkeergelegenheid zich uitbreidt.

Een terugkerend negatief punt dat de ouders noemen is de overlast en criminaliteit van jongeren. Jongeren die zich respectloos gedragen, lawaai en ruzie maken op straat, grenzen overschrijden, criminaliteit plegen. Ze hebben er als bewoners last van, zijn bang voor de invloed ervan op hun kinderen en het levert een slechte naam op voor het stadsdeel. Krassen en deuken op auto's, inbraak in omliggende gebouwen, stelen van fietsen, openbreken van auto's. Als je een jongere aanspreekt op weggegooid spul op straat, afpakken van een bal of fiets van andere kinderen, dan krijg je een grote mond. En later kan je ook nog ruzie krijgen met de ouders, als je hen aanspreekt op het gedrag van hun kinderen. Een van de ouders heeft een inbraak vanaf haar balkon zien gebeuren. Ze is snel naar binnen gegaan, durfde niet de politie te bellen, uit angst dat de jongens zich later op haar zullen wreken. Toch hebben de meeste ouders het redelijk goed naar hun zin, al voegen ze er direct aan toe dat het als leefomgeving voor 10 tot 14 jarige jongeren echt verbeterd moet worden.

Multicultureel stadsdeel

De multiculturele samenstelling van de bevolking wordt door praktisch alle ouders genoemd. Leuk, al die culturen en verschillende mensen bij elkaar. Het is vanzelfsprekend en leuk, wonen in een multicultureel stadsdeel, maar tegelijkertijd wordt de eenzijdige samenstelling van de bevolking een probleem gevonden. Teveel Marokkanen, te weinig andere nationaliteiten, bijna geen Nederlanders. In andere stadsdelen waar verschillende ouders gewoond hebben, was dat minder het geval. Vooral de Marokkaanse jeugd wordt verantwoordelijk gehouden voor de overlast. Turkse en Surinaamse ouders vinden dat Marokkaanse ouders hun kinderen teveel op straat laten zonder toezicht. Ze voeden hun kinderen niet op, houden niet in de gaten wat ze buitenshuis doen. Maar ook Marokkaanse ouders melden vechtpartijen en overlast van de jeugd in hun buurt. Niet iedereen heeft het zelf meegemaakt, maar de verhalen gaan rond en roepen gevoelens van onveiligheid op. Natuurlijk zijn er ook jongeren die wel deugen, die helpen bijvoorbeeld zware boodschappentassen de trappen op naar boven te dragen. En terwijl de ene ouder stelt dat de media de verhalen aandikken, vindt een ander juist dat de verhalen niet overdreven zijn. Er wordt ingebroken, burens grippen niet in, zijn bang om de politie te waarschuwen.

Het stadsdeel is in de loop van de tijd behoorlijk veranderd, vindt een moeder die 28 jaar in Slotervaart woont. Vroeger woonden Nederlanders en buitenlanders door elkaar, nu wonen er bijna alleen nog maar migranten. Er zou een betere balans moeten zijn, meer gemengd samengeleefd moeten worden. Dit geldt niet alleen voor de culturele maar ook voor de sociale achtergrond van de bewoners. Een vader wijst op de armoede en werkloosheid onder ouders in Slotervaart. In Marokkaanse gezinnen is het meestal alleen de vader die werkt, en er zijn veel alleenstaande Marokkaanse moeders. De gezinnen hebben weinig geld, minder te besteden dan Nederlandse gezinnen.

3.2 Slotervaart als leefomgeving voor tieners

De ouders zijn ambivalent over de geschiktheid van het stadsdeel om tieners te laten opgroeien. Qua voorzieningen en ruimte is het wel geschikt, maar niet wat betreft de overlast en criminaliteit die zich voordoet. Blij met de grote woning, maar bezorgd over de invloed van leeftijdgenoten op hun kinderen. Je kan de kinderen beter niet buiten laten spelen, in elk geval niet zonder toezicht. Andere ouders nuanceren dit; je moet gewoon goed in de gaten houden met wie de kinderen spelen en waar ze zijn.

Waar ik nu woon is echt een goeie straat. Ze hebben daar een leuke speeltuin voor de kinderen en het is rustiger. Ik vind het (Derkinderenstraat) eigenlijk een rustige buurt. (...) Ze spelen voor de deur, ik kan vanuit de keuken zien hoe ze spelen, wat ze doen. Ik hoef niet naar buiten te gaan of zo. Marokkaanse moeder, 4 kinderen.

Een ander is het daarmee eens; er is voor kleine kinderen veel speelgelegenheid.

We hebben een gezamenlijke speeltuin, dus de kinderen kunnen niet weg. Het is overzichtelijk, vlak voor de deur. Dus als ik uit het raam kijk, dan kan ik ze in de gaten houden. Dat vind ik echt heel fijn. Waar ik vroeger woonde (Oudzuid) moest ik altijd mee. Dan ben je de hele dag kwijt. Marokkaanse moeder, 4 kinderen.

Voor kinderen vanaf 10 jaar is er minder te doen. De straat staat vol auto's, de tieners vervelen zich. Er zijn wel speelplaatsen, maar die zijn klein en het leidt tot ruzie. Ook zijn er weinig speel- en sportplekken in de buurt. Als het verderop in het stadsdeel wel aanwezig is, dan laten ouders hun kinderen er liever niet alleen naar toe gaan. Dan moeten de kinderen alleen oversteken, weten ouders niet wat ze doen en met wie ze omgaan. Weer wordt de respectloze jeugd genoemd die zich niet tot de orde laat roepen. Wanneer je hen aanspreekt krijg je een grote mond, wordt er voortdurend aangebeld, worden stenen tegen ramen gegooid. Een moeder vindt echter dat ouders meer naar zichzelf moeten kijken:

Eigenlijk ligt het aan de mensen zelf. De buurt op zich is niks mis mee, maar het heeft te maken met de mensen die in de buurt wonen. Die moeten zich een beetje aanpassen. Die cultuur is meegenomen; kinderen gewoon op straat laten, geen controle en geen grip op de kinderen. Maar met die buurt zelf is niks mis mee. Marokkaanse moeder, 4 kinderen.

Er zijn te weinig gerichte activiteiten, zoals de voetbalwedstrijden die Sciandri in de buurt organiseert of de uitstapjes naar speeltuinen tijdens de vakanties.² Een ander vindt dat er juist veel georganiseerd wordt, dat er altijd wat te doen is, maar dat ouders en jeugd niet bekend zijn met de activiteiten. Een moeder erkent dat ze niet weet wat er te doen is, al vindt ze het belangrijk dat haar zoon aan sport doet. Het zou ook gratis moeten zijn, want ze heeft weinig geld. Het wordt vaker genoemd: zoon of dochter wil op een club of activiteit, maar er is geen geld.

Activiteiten voor de jeugd

Voor de oudere jeugd zijn er te weinig activiteiten onder toezicht van volwassenen, zo wordt gevonden. Een Surinaamse moeder vindt het jammer dat de rooms-katholieke kerk in de buurt is afgebroken en daarmee ook het ontmoetingscentrum voor jongeren verdwenen is. Meerdere ouders noemen de moskee waar hun kinderen in het weekend voor Arabische en koranles naar toe gaan. Niet alle kinderen gaan erheen; de ouders komen er zelf ook niet of de kinderen willen niet (meer).

Wat doen de kinderen zoal? Na school gaan de basisschoolkinderen van de geïnterviewde ouders thuis tv kijken, puzzelen of kleuren, computeren, in de buurt voetballen, zwemmen en andere sporten doen. Een moeder vertelt dat

² Sciandri: sportopbouwwerk in o.a. Slotervaart

haar zoon na school naar 'het landje' gaat waar ze kunnen paardrijden en hutten bouwen. Daar gaat ie met de bus naar toe. Moeder is eens wezen kijken wat er zoal te doen is.

Dat vind ik een heel veilige plek, waar leiders zijn. Zaterdag gaan ze daar paardrijden, helpen ze de leiders met schoonmaken en paarden kammen. Marokkaanse moeder, 3 kinderen.

Twee andere moeders die kinderen hebben op zowel basisschool als voortgezet onderwijs, stimuleren hun kinderen om zoveel mogelijk aan allerlei activiteiten mee te doen. Hun kinderen bezoeken de huiswerkklas op school, volgen een filmcursus op school, bezoeken de bibliotheek, spelen in het park, doen aan karate, zwemmen, turnen, voetballen, spelen in het park. Een alleenstaande moeder houdt haar vier kinderen bewust de hele week bezig.

Alle vier naar Arabische les, elk weekend, ze hebben geen dag vrij. Door de week als ze vrij zijn van school gaan ze naar kickboksen, huiswerkbegeleiding, computerles. En als die allemaal vakantie hebben, dicht zijn, gaan ze naar de sportschool voor meer bewegen, spelen, sporten. Marokkaanse moeder, 4 kinderen.

Zulke weekprogramma's zijn uitzonderlijk onder de geïnterviewde ouders. Hun oudere tieners doen ook wel aan sport, maar minder dan de 10, 11-jarigen. Die zijn meer thuis, maken huiswerk of gaan naar huiswerkbegeleiding, internetten, hebben een baantje, vooral de meisjes winkelen. Maar ook vervelen tieners zich, weten niet wat te doen.

Voetballen of kleuren of iets knutselen voor jonge meisjes. En de jongeren houden van muziek. Het is goed als er vrolijke dingen zijn, nu is het een beetje saai. Kinderen willen soms gewoon iets leuks doen. Alleenstaande Marokkaanse moeder, 3 kinderen.

Meerdere ouders vinden dat er te weinig te doen is voor de oudere jeugd. Activiteiten onder pedagogische begeleiding, aldus een moeder, zodat er mensen in de omgeving van de jongeren zijn die begrijpen dat ze tussen twee culturen in leven. Ook een vader die als vrijwilliger actief is in de buurt, wijst op de noodzaak van georganiseerde activiteiten. Vooral jongens lopen volgens hem het risico de verkeerde kant op te gaan, hebben extra aandacht nodig, hulp bij school, vinden van een bijbaantje zodat ze ook uit kunnen gaan, sparen voor een scooter, betalen van een gsm-abonnement. Zo kan voorkomen worden dat ze de verkeerde kant opgaan en in contact komen met politie en justitie. Met deze jongens moet gepraat worden, activiteiten ondernomen. De meisjes zijn meer huisgebonden, gedragen zich gehoorzamer. Een andere vader vindt dat het wel meevalt; er zijn hangjongeren, geschreeuw in de wijk, maar er is genoeg te doen voor zijn dochter en zoon.

Wanneer het over overlast van de jeugd gaat, wijzen ouders in eerste instantie op de kinderen van andere ouders die lastig en vervelend zijn. Later in het interview geven ze aan zich ook wel eens zorgen te maken over het gedrag van hun eigen kinderen.

3.3 Overgang naar voortgezet onderwijs

De 21 geïnterviewde ouders hebben met elkaar 67 kinderen, in leeftijd variërend van nul tot 28 jaar. Hun ervaring is gebaseerd op een of meer kinderen die in de laatste klas van de basisschool zitten of naar het voortgezet onderwijs gaan. Meerdere ouders hebben ook volwassen kinderen die de schoolperiode al achter zich hebben.

Welke basisschool bezoeken de kinderen?

Meestal bezoeken de kinderen van de geïnterviewde ouders een basisschool in Slotervaart, al zijn meerdere ouders kritisch over de kwaliteit van de school.

Hij zit op een niet zo goeie school, veel buitenlandse mensen, veel Marokkaans. Veel juffrouwen zijn weg gegaan. Turkse moeder, 3 kinderen.

En een ander:

Ik heb niet echt gezocht naar een goede school. De echtscheiding was echt druk, en voor mij was het belangrijk dat de school dichtbij is. Is ook voor hem makkelijk. Alleenstaande Marokkaanse moeder, één kind.

Meerdere ouders noemen de slechte naam van enkele basisscholen in het stadsdeel. Het niveau is te laag, er wordt te weinig geïnvesteerd in het wegwerken van de leerachterstanden van de kinderen, soms spreken de leerkrachten zelf ook geen foutloos Nederlands. Ook wordt er onvriendelijk met de kinderen omgegaan, is er te weinig respect voor ouders, worden ze negatief benaderd. Er zijn dan ook ouders die hun kinderen op basisscholen in andere stadsdelen doen, zoals Geuzenveld-Slotermeer, Oudwest. Ze halen en brengen hun kinderen naar school. Een moeder heeft drie kinderen die speciaal onderwijs volgen in Noord en Oost en met een bus worden opgehaald.

Welke school voor voortgezet onderwijs bezoeken de kinderen?

Ook de kinderen van de ouders die voortgezet onderwijs volgen bezoeken meestal een school in Slotervaart. Meestal een vmbo-school, anderen havo/vwo, enkele mbo. Genoemd worden Hervormd Lyceum West (mavo, havo, vwo); Comenius Lyceum (havo, vwo); Calvijn met Junior College (vmbo en mbo-2), TeC (vmbo, mbo bouw, techniek, ict), Meridiaan College (vmbo); Westland College (vmbo); ROC-ASA. En buiten Slotervaart: Calandlyceum (vmbo, havo, vwo, gymnasium) in Osdorp; Marcanti College (vmbo) in Bos en Lommer; Waterland College in Noord; een school in Oud Zuid (naam van de school onbekend). Een moeder heeft een van haar kinderen op een school voor zeer moeilijk lerende kinderen in Amstelveen.

Het gaat goed, soms minder goed met de kinderen op school, zo geven de ouders aan. Hiermee worden zowel de schoolprestaties als het gedrag van hun kinderen bedoeld. Wat betreft de schoolprestaties proberen ze hun kinderen te stimuleren, vragen hun kinderen hoe het op school gaat, zeggen dat ze goed hun best moeten doen. Ook horen ze van hun kinderen hoe het in de klas gaat. Vervelend is het als zich incidenten voordoen, als kinderen elkaar pesten, maar ook als ze horen dat leraren brutaal behandeld worden door leerlingen. Volgens de ouders heeft een goede school duidelijke en strenge regels, houdt de kinderen goed in de gaten, belt wanneer een kind niet komt opdagen of als er problemen zijn, communiceert met kinderen en ouders. En een goede school stimuleert de kinderen in hun ontwikkeling.

Het is een goede school, ze hebben veel activiteiten. Hij heeft er zijn zwemdiploma gehaald. Elke donderdagavond zwemmen. Ahmed houdt ook veel van drumles, ze gaan hem ook drumles geven. Dat hebben ze daar ook. Alleenstaande Marokkaanse moeder, 3 kinderen.

Meerdere ouders melden dat hun kind gepest wordt op school, dat er wordt gevochten en gescholden, schuttingtaal gebruikt. De moeders proberen hun kinderen sterker te maken en zoeken hulp op school. Soms helpt dat, niet altijd.

Hoe is de keuze voor het voortgezet onderwijs gemaakt?

Enkele ouders hebben direct het advies van de basisschool opgevolgd, maar de meerderheid geeft aan dat zijzelf en hun kinderen ook voor de school gekozen hebben. Hierbij zijn ze afgegaan op wat ze van familieleden en buurtgenoten gehoord hebben, op de ervaringen van oudere kinderen die voortgezet onderwijs volgen, op de voorkeur van hun zoon of dochter die graag met klasgenoten meegaat of een bewust kiest voor een school. Enkele ouders hebben met hun kind meerdere scholen bezocht en een keuze gemaakt. Een vader heeft indertijd een week vrijgenomen om samen met zijn vrouw en dochter open dagen te bezoeken en goede vragen te kunnen stellen.

Maar niet altijd is de school van hun voorkeur mogelijk omdat de Cito-score te laag is of de school al vol zit. Aan dat laatste wordt nog wel eens getwijfeld.

Ze hebben meerdere buitenlandse kinderen niet toegelaten, of het nou een Marokkaan of het nou een Turk was. De scholen waren goeie scholen, maar helaas is het niet gelukt. Alleenstaande Turkse moeder, één kind.

Twee ouders met kinderen in het speciaal onderwijs hebben het advies gevolgd van de basisschool die hen naar deze school verwees.

Bij de schoolkeuze gaan de ouders af op wat ze horen over de sfeer en het leerniveau, maar ook op de locatie. De meeste ouders hebben voorkeur voor een school in de buurt omdat ze die via via hebben horen noemen, en ook omdat ze het handiger en veiliger vinden. De kinderen hoeven dan niet door het drukke verkeer heen. Anderen vinden een school die verder weg gelegen is juist aantrekkelijk. Zo heeft een alleenstaande moeder bewust gekozen voor een school in Oud Zuid, zodat haar zoon na schooltijd niet met buurtjongens uit Slotervaart rondhangt. Ze vond de keuze moeilijk, maar is afgegaan op de school die ook door neven en nichten bezocht wordt. Een andere alleenstaande moeder heeft juist gekozen voor scholen in de buurt zodat de kinderen niet met het openbaar vervoer hoeven. Dat is wel zo handig en kost ook geen strippenkaarten.

Meerdere ouders die bewust met de schoolkeuze bezig zijn, geven aan dat moeilijk te vinden. Ze hebben zelf geen onderwijs in Nederland gevolgd, weten niet wat een middelbare school is, wat mavo, havo, vwo inhoudt. Hoe moet je dan kiezen?

Ze geven wel een boekje waar alle scholen zitten. En dan mag je kiezen. Je gaat dan naar de open dagen om te kijken. Maar ik weet niks, ik weet niet zoveel. We kijken in een boekje en dan zien we een school waar vmbo-kader is en dan gaan we daar kijken. Soms weet ik het ook niet. Je hoort wel van deze scholen dat het niet goed gaat, dat er veel gebeurt, maar ja... je kan er ook niks aan doen. Alleenstaande Marokkaanse moeder, 3 kinderen.

Een andere moeder die op haar 16^e naar Nederland kwam en alleen voor haar vier kinderen zorgt, heeft op de basisschool gevraagd: 'wat is een middelbare school?'. Op die school is tijdens een informatieavond uitgelegd hoe het schoolsysteem in elkaar zit, voor welk schooltype hun kinderen gezien de Cito-score in aanmerking komen en welke drie scholen ze zouden kunnen bezoeken. Weer een ander meent dat er meer hulp nodig is bij het maken van de keuze, dat het gezamenlijk bezoeken van scholen kan helpen om de drempel te verlagen en vragen te stellen.

Het is wel wennen...

De overgang van basisschool naar voortgezet onderwijs vinden de ouders om meerdere redenen spannend, in elk geval een kwestie van wennen, zowel voor de kinderen als voor henzelf.

Allereerst is het spannend dat de kinderen verder weg naar school gaan, of het nu in het stadsdeel is of daarbuiten. Ze moeten door het verkeer heen, met bus, tram of metro. Verschillende ouders vinden het angstig om hun kind met de fiets te laten gaan, zoals Nederlandse kinderen dat doen. Liever met het openbaar vervoer, ook al kost dat geld. Uitzonderlijk zijn de ouders die bewust kiezen voor een fietstocht boven bus, tram of metro.

Hij moest van mij fietsen. Het is niet ver hoor, ik denk 20 minuten, niet eens, door het park heen. Het is niet heel ver, maar het was wel even spannend voor hem. Alleenstaande Marokkaanse moeder, 4 kinderen.

Een ander liet haar zoon in de brugklasperiode alleen naar school fietsen, totdat hij na de moord op Theo van Gogh in 2004 werd aangevallen door een blanke man die hem toeschreeuwde: donder op naar je eigen land! Haar zoon

begreep niet wat hij bedoelde, maar was zo geschrokken dat moeder een openbaarvervoer abonnement heeft gekocht. Dat was een moeilijke tijd, aldus moeder.

Een tweede genoemde reden waarom het wennen is, die overgang naar het voortgezet onderwijs, is de verandering in schoolsysteem. De kinderen gaan naar een grote school, groot gebouw, oudere leerlingen, veel leraren en vakken, een zware schooltas en veel boeken. Er is niet meer één leraar die zich met hun kind bemoeit, maar meerdere leraren die les geven. Sommige zijn aardig, andere streng, met de een kan hun kind beter opschieten dan met de ander. De kinderen moeten ook zelf goed bijhouden hoe ze ervoor staan, wat hun cijfers zijn, initiatief nemen tot het stellen van vragen wanneer ze iets niet snappen, uitzoeken welke boeken ze nodig hebben. Ook hebben ze meer huiswerk dan op de basisschool, huiswerk waarbij veel ouders niet kunnen helpen. Daarom is het fijn als er een huiswerkklas op school is. Ook is het plezierig als de eerste twee klassen in een ander gebouw zitten dan de hogere klassen. Voortgezet onderwijs; het zijn lange dagen, een andere wereld.

Dan maak je je meer zorgen om het kind, hij gaat naar een andere omgeving, dat je je kind de hele dag niet ziet en je weet niet wat er daar gebeurt. Voor je kind is het ook moeilijk. Een andere wereld dan hij gewend is, naar een grote school met veel kinderen. En de hele dag niet naar huis komen, van 8 uur tot 5 uur, dat is anders.
Marokkaanse moeder, 2 kinderen.

Twee moeders proberen alle schooltijden, schoolprestaties, huiswerk en agenda's van hun kinderen te controleren, hangen het rooster aan de muur of checken het via internet, willen weten wanneer de laatste les, bellen hun kind als het later is dan de opgegeven tijd, benaderen andere ouders om de tijden bij hen te controleren. Ze willen precies weten waar hun kinderen zijn, wat ze doen en met wie. De meeste ouders laten - meestal noodgedwongen - meer los, al maken ze zich zorgen over de klasgenoten waarmee hun kinderen omgaan en de prestaties op school.

Een derde type verandering bij de overgang naar het voortgezet onderwijs die de ouders noemen, is de moeite die ze hebben om hun kinderen meer los te laten. Door de afstand tussen school en thuis, maar ook vanwege de langere schooltijden, zijn de kinderen langer van huis, komen soms in het donker thuis. Wat doen ze de hele dag op school, waar zijn ze als er geen les is, met welke kinderen gaan ze om? Soms hebben ze het eerste uur of 's middags vrij. Terwijl ze vroeger gewoon brood mee naar school namen, kopen ze nu een broodje op school of een patatje in de buurt, gaan tussen de lessen de school uit.

Ik maak me soms wel een beetje zorgen. Maar ja, je kan niet altijd alles onder controle houden. Ze blijven nu de hele dag daar, tijdens de pauze gaan ze gewoon met vrienden winkelen en wat kopen. Dan denk je: oh, gaan ze wel met goede vrienden om? Wat gaan ze doen? Alleenstaande Marokkaanse moeder, 3 kinderen.

Op de basisschool kenden ze als ouders de kinderen waarmee hun kind omging, nu staan ze op grotere afstand. Je kon de klas binnenlopen, kijken waarmee zoon of dochter bezig is, een praatje maken met de leerkracht en met andere ouders.

Het is anders dan een basisschool. Op de basisschool heb je controle, je hebt contact met de mensen daar. Je weet wat er allemaal in school speelt. Maar ja, nu niet, dus je kan er niets over zeggen. Ja, het is moeilijker, je moet je kind loslaten. Je bent altijd bij je kind geweest en dan weet je ineens helemaal niets. Hoe doet zij dingen, wat speelt er van binnen. Dan ben je helemaal buitengesloten als ouder. Maar ja, je moet het accepteren. Marokkaanse moeder, 3 kinderen.

Het driedaagse schoolkamp wordt als extra moeilijk moment van loslaten genoemd. Moeilijk om hun kind voor drie dagen toe te vertrouwen aan anderen. Eigenlijk begint dat al op de basisschool, wanneer ze in groep 8 voor het eerst een paar dagen weg zijn. Er zijn ouders die dat niet willen, die hun kind niet laten meegaan. Een van de vaders was erop tegen dat zijn dochter meeging; hij heeft vaak met school gebeld, maar daar zei men dat het echt moest. Zowel vader als moeder was bang dat jongens en meisjes niet gescheiden zouden slapen, of dat de jongens de slaapruijnte van de meisjes zouden binnengaan. Vorig jaar heeft deze moeder haar dochter niet laten gaan omdat ze zelf ziek was en hulp nodig had voor de kleine. Ze geeft toe, het was een smoesje, en dit jaar mag haar dochter weer mee. Die wil ook zó graag.

Een vierde type verandering die de ouders signaleren is dat ze hun kinderen zien veranderen. Ze worden zelfstandiger en dat móet ook. Ze zien andere kinderen roken, drugs gebruiken, brutaal worden, ze gaan misschien met verkeerde vrienden om. Sommige kinderen vertellen veel over wat er op school gebeurt, andere veel minder. Het is ook lastig om de juiste vragen te stellen. Andere ouders geven aan dat hun kinderen veel uit zichzelf vertellen en ze daardoor ook goed op de hoogte zijn. En dat ze zelf steeds vragen stellen en praten met hun kind. Dat is niet in alle gezinnen gebruikelijk, aldus een van de ouders.

Ouders die de overgang naar het voortgezet onderwijs al van oudere kinderen hebben meegemaakt, geven aan dat het een kwestie van wennen is, dat de kinderen erop voorbereid moeten worden. Laten zien hoe ze moeten fietsen, welke bus te nemen, wat de weg naar school is, hoe ze zichzelf kunnen redden. Deze ouders houden hun kinderen voor dat het enkele maanden tijd kost om te wennen aan de veranderingen.

En tenslotte is een terugkerend thema dat opgroeiende kinderen veel geld kosten. Ze krijgen ook steeds meer wensen, om bepaalde merkkleding te dragen bijvoorbeeld, of tussen de middag eten te kopen in plaats van mee te nemen. Dat kost geld, zoals alleen al het openbaar vervoer veel geld kost.

Contact met school

De meest genoemde aanleiding tot contact met school is de rapportbespreking een paar maal per jaar.

Als ik bijvoorbeeld op het rapport zie dat een paar dingen niet goed gaan, dan maak ik een afspraak met de meester. Dan ga ik met hem praten. Hoe kan ik mijn kind helpen? Waar moet ik op letten? Je ziet je kind thuis anders dan de meester je kind op school ziet. Marokkaanse moeder, 5 kinderen.

Een van de ouders of het ouderstel samen gaat, soms vergezeld door zoon of dochter, naar school. Als moeder niet of in beperkte mate Nederlands spreekt, heeft alleen vader contact met school en bespreekt het gedrag en de schoolprestaties van het kind. Een moeder glimlacht verlegen wanneer gevraagd wordt of ze op ouderavonden van haar vier kinderen komt. Nee, dat is te ver. Haar kinderen zitten op scholen voor speciaal onderwijs in Oost en Noord, de bijeenkomsten zijn 's avonds en haar man is ziek. Af en toe spreekt ze met de juf over de rapporten van de kinderen.

Meerdere moeders geven aan graag meer contact met school te willen, omdat ze over hun kind willen praten. Het is niet meer gebruikelijk om zoals in het basisonderwijs zomaar de school en de klas binnen te lopen en even informeel contact te hebben, wat te vragen. Het contact vindt nu vooral plaats bij de rapportbespreking waarbij ze als ouders op school verwacht worden.

Wanneer ze mij roepen, dan ga ik wel. Soms als ik dichtbij school ben, dan ga ik naar haar school toe en wacht tot ze uit is. Dan vraag ik haar mee te gaan naar plein 40-45. Ik ga ook vaak naar school toe, zodat ze niet kunnen

zeggen: haar moeder komt nooit op school. Dan wacht ik in de school op haar. Alleenstaande Marokkaanse moeder, één kind.

Deze moeder praat geregeld op school met de docenten en mentor, die volgens haar erg warm en aardig zijn. Lastig is dat haar dochter moet vertalen, omdat zijzelf beperkt Nederlands spreekt. Als er tussendoor een gesprek plaatsvindt, kan er niet altijd een tolk aanwezig zijn. Dat vindt moeder jammer, omdat ze betere vragen stelt in haar eigen taal. Bovendien vertaalt haar dochter niet alles, die zegt '*het gaat jou niks aan, laat maar*'.

Ook andere ouders proberen actief contact met school te onderhouden.

Ik heb helemaal mijn verhaal uitgelegd dat ik alleenstaande moeder met vier kinderen ben, dus willen jullie mij helpen? Ik wil heel goed contact met jullie voor als er iets gebeurt. Alleenstaande Marokkaanse moeder, 4 kinderen.

Deze moeder bezoekt zowel ouderavonden op de basisscholen als in het voortgezet onderwijs, maar komt ook daarbuiten op school om te zien en te horen hoe het gaat. Ze praat geregeld met de mentor, heeft goed contact met de conciërge; die belt wanneer haar zoon niet of te laat op school is. En zelf belt ze ook wanneer haar zoon ziek is. Enkele ouders zouden uitgebreider over hun kind willen praten, over de gang van zaken op school. Soms kaarten ze dat zelf aan, maar weten ze niet altijd hoe dat te doen. Een alleenstaande moeder praat op school over schoolcijfers en rapporten, maar niet over de zorgen die ze heeft over haar kinderen. Ze vindt het moeilijk om open te zijn, te vertellen hoe het gaat. Als er vragen gesteld zouden worden, dan zou ze wel meer vertellen. Ze meent dat ze niet teveel contact met school moet opnemen, over klasgenoten die haar zoon pesten. Ze is bang dat hij daardoor nóg meer problemen krijgt. Andere ouders hebben minder aarzeling om contact op te nemen met school om te praten. Over de zoon die moeite heeft met de echtscheiding van zijn ouders, de zoon die zich op school lastig gedraagt, de dochter die onvoldoendes haalt en extra aandacht nodig heeft.

Naast rapportbesprekingen zijn er ouderavonden en themabijeenkomsten, zoals over veilig internetgebruik, informatie en voorlichtingsbijeenkomsten hoe om te gaan met pubers. Enkele ouders hebben zo'n pubercursus gevolgd, maar dat vraagt enige beheersing van de Nederlandse taal. Een moeder geeft kookles op de basisschool van haar kinderen, is klassenouder, zit in de MR, draait mee op de peuterzaal van haar jongste. Maar de meeste ouders zijn niet zo assertief en mondig.

Extra hulp en advies van school nodig?

De ouders zouden school benaderen wanneer hun kind spijbelt of als de schoolresultaten slecht zijn, zo geven ze aan. Het contact is doorgaans goed, maar zou wel beter kunnen. Hulp en advies welke school voor voortgezet onderwijs en welke schooltype te kiezen, hulp bij de beoordeling hoe het gaat met hun kinderen op school, of extra bijles of begeleiding nodig is. De meeste moeders hebben buiten Nederland onderwijs gevolgd, voor de helft is de taal is een probleem, maar ook is niet altijd duidelijk wat er van hen verwacht wordt als ouders. Veel contact opnemen met school of juist niet te veel, omdat je niet teveel wil klagen.

Ze leggen het niet uit, want ze weten ook niet of ik het niet weet. Dat heb ik niet verteld. Ze praten wel over rapporten en zeggen wat ze vinden, maar omdat ik geen ervaring heb en ook niet zoveel weet, kan ik ook niets vragen. Alleenstaande Marokkaanse moeder, 3 kinderen.

Ze zou graag hulp willen van iemand die veel over die studierichtingen weet. Een vader geeft aan dat zijn dochter in 6 vwo zelf heeft uitgezocht hoe ze extra hulp kan krijgen bij de voorbereiding van haar examen.

Dit heeft mijn dochter zelf geregeld, ik heb het alleen voor haar betaald. Ik steun haar, ik doe mijn best om haar te steunen. Het is een belangrijk jaar. Alleenstaande Marokkaanse vader, 2 kinderen.

Een moeder heeft haar jongste zoon goed kunnen begeleiden bij zijn schoolkeuze omdat ze al drie oudere kinderen heeft. Zo heeft ze een oudere zoon indertijd naar een Montessorischool gestuurd omdat het in de buurt was. Later begreep ze dat hij niet geschikt was voor dit soort onderwijs; hij had geen Montessori-basisschool achter de rug en was niet gewend om zelfstandig te werken. Ze was erg teleurgesteld dat de basisschool haar daar niet op heeft gewezen; ze had geen idee hoe het onderwijssysteem in elkaar zit. Daarom helpt ze nu andere vrouwen en laat zien dat het basisonderwijs heel anders is dan het voortgezet onderwijs en welke omschakeling dat voor hun kinderen is.

Moeders weten niet waar de school van hun kind is. Probleem van ons is: je kan het er met niemand over hebben, want niemand heeft er verstand van. Dat is echt een groot probleem. Ik ben niet de enigste, meeste allochtone vrouwen zijn zo hier. Alleenstaande Marokkaanse moeder, 4 kinderen.

Het zou goed zijn om ouders meer hulp en informatie geven, zodat ze hun kinderen ook meer durven loslaten. Dat hoeft niet per se iemand van school te zijn. Die steun kan op school, in de moskee of in het buurthuis gegeven worden, als het maar in de buurt is.

3.4 Opvoeden van tieners: hoe gaat dat?

Kinderen opvoeden tot volwassenen, hen begeleiden bij school, bij de keuze van vriendschap; meer dan de helft van de geïnterviewde ouders geeft volmondig toe dat ze dat moeilijk vinden. De kinderen komen niet op tijd naar huis, gaan niet naar bed op het tijdstip dat ze van hen verwachten. Ouders weten niet altijd wat hun kinderen buitenshuis doen, maken zich zorgen over de vrienden waarmee ze omgaan, of ze roken en drinken. Er zijn ouders die de vrienden van hun zonen en vriendinnen van hun dochters niet kennen, er zijn ouders die heel precies weten met wie hun kinderen omgaan. Maar ook dan: hoe stel je grenzen, in welke mate en rond welke kwesties moet je streng zijn? Wel of geen discussie aangaan over roken, moskeebezoek, tijdstip van thuis komen? Moet je van dochters huishoudelijke vaardigheden verwachten zoals koken, helpen bij klusjes in de huishouding, of gaat schoolwerk voor? Hoe leg je zonen uit dat ze op een respectvolle manier met meisjes omgaan, zowel moslimmeisjes als Nederlandse meisjes? Opvoeden in de Nederlandse samenleving; hoe doe je dat?

Opvoeden is soms moeilijk

Kinderen opvoeden is soms moeilijk, zo geven geïnterviewde ouders aan. Het is goed dat de kinderen meer vrijheid krijgen, dat ze zelfstandig worden. Maar soms zijn ze eigenwijs, luisteren ze niet naar wat ze als ouders van hen vragen, gedragen zich brutaal en respectloos, zijn moeilijk thuis. Jongens die niks willen, beginnen met roken, met vrienden omgaan die de ouders niet kennen of niet geschikt vinden, school en studie verwaarlozen. Meisjes die opstandig zijn, stiekem activiteiten ondernemen, meer vrijheid willen dan zij als ouders toestaan. Meerdere ouders noemen problemen met hun kinderen thuis en op school.

Naar welke normen en waarden moet je je in de opvoeding richten? Een alleenstaande moeder wil graag dat haar dochter niet op jonge leeftijd trouwt, zoals zijzelf op haar 16^e heeft gedaan. Mensen om haar heen wijzen haar op de bijdrage die haar dochter in het huishouden behoort te hebben, op de noodzaak om te leren koken. Zijzelf heeft liever dat haar dochter huiswerk doet en haar school afmaakt, dat ze daarna werk vindt. En ook dat ze haar maagdelijkheid en goede naam bewaart. Over het algemeen vinden de ouders dat jongens moeilijker op het rechte pad te houden zijn dan meisjes. De laatste worden meer thuis gehouden, krijgen veel minder vrijheid, zijn al blij als ze de stad in mogen met een vriendin. Tegelijkertijd werkt die vrijheid in het nadeel van jongens; ze onttrekken zich aan het gezag van hun ouders en worden niet - zoals in de Marokkaanse en Turkse cultuur gebruikelijk is - gecontroleerd en gecorrigeerd door de omgeving. Die sociale controle ontbreekt in Nederland, ook in de eigen buurt.

De opvoeding is en moet anders, maar hóe anders? Nederlandse ouders geven hun kinderen meer vrijheid, maar zijn ook duidelijker in de opvoeding, geven de ouders aan. Nederlanders hebben minder strenge opvattingen over seks, roken en drugs, meisjes en jongens mogen voor het huwelijk seks hebben, maar zijn wel strenger naar hun kinderen. Enkele moeders zeggen het moeilijk te vinden om nee te zeggen, om regels toe te passen en te straffen. Waarom luisteren de kinderen wel naar de vaders en niet naar hen? Van meerdere kanten - door zowel getrouwde als alleenstaande ouders - wordt gewezen op de lastige positie van alleenstaande moeders, om de baas te zijn en te blijven over hun kinderen. Gesproken wordt van moeders die slachtoffer zijn van hun kinderen, ommachtig zijn, geen gezag hebben.

Ouders signaleren dat jongeren van nu zoveel meer mogelijkheden hebben dan zijzelf hadden, dingen die zijzelf nooit gemogen en gedaan hebben, en dat hun kinderen dat niet als slecht zien. Het is moeilijk om in een vreemd land kinderen goed op te voeden en een goede toekomst te geven. Als de kinderen jong zijn gaat dat nog wel, maar het wordt steeds moeilijker als ze ouder worden. Het is moeilijk de juiste toon te vinden, om niet te schreeuwen uit onmacht en boosheid, om rustig met de kinderen te praten. Dat benadrukken veel ouders; ze weten dat ze de rust en kalmte moeten bewaren, met hun kinderen moeten praten, maar hoe doe je dat? De kinderen vertellen thuis niet alles. Maar hoe moeilijk het ook is om je kind in twee culturen op te voeden, aldus een alleenstaande Marokkaanse moeder van vier kinderen, ouders moeten zich meer bemoeien met hun kinderen, weten waar ze uithangen. Ze moeten zich aanpassen aan de Nederlandse waarden en normen, geen onderscheid maken tussen jongens en meisjes. Je moet je als ouder verdiepen in het onderwijs, weten wat puberteit is, leren omgaan met de islam en eigen cultuur in een ander land. Hoe dat te doen is voor ouders een vraag waar zo nu en dan hulp bij nodig is.

Hulp en advies bij opvoeding

Het meest vanzelfsprekend is om advies en hulp te zoeken bij familie wanneer zich vragen voordoen over het gedrag van de kinderen en hoe dat aan te pakken. Zussen en broers die kinderen hebben in dezelfde leeftijd, maar ook een buurvrouw die als een vriendin is, collega's die dezelfde vragen hebben. Een moeder heeft haar lastige zoon op advies van Jeugdzorg twee jaar bij haar zus in een andere stad laten wonen. Ze kon wel tegen hem aanpraten, maar dat had geen effect. Het verblijf bij haar zus betekende geen einde van de problemen; hij verliet school op z'n 16^e, had veel baantjes en werd vader van een kind. Moeder vond dat moeilijk; ze was zelf op jonge leeftijd alleenstaand moeder. Gelukkig heeft ie toch een opleiding in de beveiliging gevolgd, waar hij een tijd gewerkt heeft. Achteraf bezien is moeder niet echt gelukkig met dit logeeradvies; haar zus had zelf de handen vol met vijf kinderen, haar zoon ging z'n eigen gang.

Niet alle moeders hebben familie in Nederland of collega's waarmee ze ervaringen uitwisselen. Een vrouwenorganisatie waar ze met andere moeders praten of de school van hun kinderen of over de opvoeding wordt door meerdere moeders genoemd. Bij het vragen van advies op school of bij een andere instantie speelt het beheersen van de Nederlandse taal een belangrijke rol; wanneer dat moeilijk gaat is het lastig om de juiste woorden te vinden. Een alleenstaande moeder praat wel met de mentor van haar dochter, maar weet daarbuiten geen hulp te zoeken. Ze kent geen instanties, durft geen hulp te vragen, is bang om uitgelachen te worden.

Van de geïnterviewde ouders geeft iets meer dan de helft aan gedurende korte of langere tijd advies en hulp gehad te hebben bij de opvoeding van hun kinderen. Zo is een moeder van vijf kinderen zelf naar een opvoedsteunpunt gestapt vanwege slaapproblemen van haar jongste kind en heeft ze op de school van haar oudste kind een cursus omgaan met pubers gevolgd.

Op de school van mijn kinderen worden best veel cursussen gegeven. Ik ben daar altijd bij. Ik heb sinds vorig jaar een certificaat gekregen voor het omgaan met pubers. Marokkaanse moeder, 5 kinderen.

Ze heeft geleerd haar kinderen positief te benaderen en te belonen. Ze heeft veel geleerd door te praten met andere ouders en advies te krijgen van de begeleiders. Ook drie andere moeders hebben een opvoedcursus gevolgd, in de Nederlandse of Marokkaanse taal.

Andere ouders zijn vanwege problemen met hun kinderen naar hun huisarts gegaan, hebben advies gevraagd op school, zijn verwezen naar Jeugdzorg of een andere vorm van hulp (Mentrum, Altra, Spirit). De vragen en problemen waarvoor ze advies zoeken hebben te maken met opstandig, boos en moeilijk gedrag van hun kinderen, met pesten op school, met ruzie van hun kind met buurtkinderen. Een moeder vertelt dat het gedrag van haar zoon veranderde, boos en agressief werd, toen hij naar het speciaal onderwijs ging.

Toen hebben wij gesprekken gehad met Mentrum. Was echt goed. Ook gesprekken met ons en zo. En toen kwam naar boven dat hij veel boosheid van vroeger heeft opgekropt. Dus het is wel belangrijk om er iets aan te doen als je kind problemen heeft. Marokkaanse moeder, 2 kinderen.

Je moet praten met je kinderen, zo horen de ouders op school en bij instanties. En dat proberen ze ook, al is het niet altijd makkelijk en duidelijk hoe dat te doen. Een alleenstaande moeder heeft eens in wanhoop haar dochter aangemeld bij de Kinderbescherming; ze kon niet meer tegen haar lastige gedrag, tegen de voortdurende conflicten tussen haar dochter en de buurtkinderen.

Ik wilde haar weggeven. Ik zei: neem haar maar, anders ga ik haar vermoorden, zo erg was het. We hadden buiten met problemen te maken, en dit beïnvloedde thuis ook. Mijn dochter kon niet met de kinderen van buiten opschieten. Wanneer ze naar buiten ging kreeg ze klappen van die kinderen. Ze maakten ruzie. Om de twee dagen riep ik de politie. Of ze gooiden stenen tegen de ramen of ze belden steeds. Alleenstaande Turkse moeder, één kind.

Opvang en begeleiding van Beter met Thuis heeft haar geholpen.³ Ze kan de koppige buien van haar dochter beter verdragen. Ook een andere alleenstaande moeder heeft hulp gehad van Spirit. Haar oudste zoon is geholpen zich te uiten over problemen op school, haar dochter en andere zoon hebben via Spirit een sportclub gevonden. Moeder was erg blij met de hulp voor de kinderen en haarzelf. Ze heeft wel zussen en broers in de buurt wonen, maar die hebben ook hun gezinnen; daar kan je niet steeds om hulp komen vragen.

Anders denken ze: elke keer als je komt, kom je met klachten. Alleenstaande Marokkaanse moeder, 3 kinderen.

Andere ouders geven aan geen extra hulp nodig te hebben, maar ook dat ze niet snel met anderen over hun problemen zullen praten. Meerdere ouders geven aan dat ouders die geen contact zoeken zich vaak schamen over de problemen die zich in de opvoeding en hun gezin voordoen. Die ouders weten ook niet waar ze hulp kunnen vinden. Een moeder somt op met welke moeders die hulp nodig hebben ze onlangs contact heeft gehad; een moeder met jonge kinderen die gaat scheiden en niet weet hoe ze de problemen moet aanpakken; een buurvrouw die ze naar Jeugdzorg heeft gebracht; een vrouw die ze tegenkwam in de speeltuin waarvan de man gaat scheiden en niet weet wat ze met haar vijf kinderen moet. Als je de Nederlandse taal niet beheerst is dit allemaal extra moeilijk, aldus deze moeder.

Vertrouwen in Nederlandse instanties?

De ouders geven aan dat ze begrijpen dat het in Nederland anders gaat, maar h^oe anders? Waarin moeten ze streng zijn en waarin meer vrijheid geven? Meerdere ouders geven aan veel met hun kinderen te praten, andere

---

³ Tijdelijke opvang voor kinderen en jongeren die wegens problemen niet thuis kunnen wonen. Zowel kinderen als ouders worden begeleid. Wordt o.a. geboden door *Spirit!* Amsterdam.

ouders proberen dat wel maar vinden het moeilijk omdat ze de wereld van hun kinderen buitenshuis niet altijd kunnen volgen.

Enkele Marokkaanse ouders geven aan dat het in Marokko vanzelfsprekend is om voor advies bij familie te rade te gaan. In Nederland is die familie niet altijd dichtbij, maar bovendien hebben tieners geleerd dat er instanties zijn waar ze zelf om hulp kunnen vragen en die hun problemen serieus nemen. Ze melden zich bij de politie of bij Jeugdzorg, zeggen dat ze thuis geslagen worden, in de verwachting dat ze niet meer naar huis hoeven. In Marokko kan je als ouder je kind een klap verkopen, dreigen weg te sturen, zonder dat het kind uit huis gehaald wordt. Verschillende ouders vertellen dat ze gehoord hebben dat je in Nederland je kind kwijt kan raken aan Jeugdzorg of de Kinderbescherming, geen van de ouders heeft het zelf meegemaakt.

Met de opvoeding in Nederland bemoeien zich teveel instanties, zo wordt gemeend. De Nederlandse overheid geeft ook teveel steun aan de kinderen wanneer ze thuis problemen hebben. Een moeder kreeg het advies van de hulpverlening om wat meer toe te geven aan haar opstandige dochter.

Ik kan niet altijd haar zin geven, weet je, want ze wil gewoon de baas over je zijn. En dat accepteer ik gewoon niet. Dat ze altijd de baas over mij is, ik ben haar moeder. Ik moet de baas over haar zijn. Alleenstaande Turkse moeder, één kind.

Dat kan in Nederland wel normaal zijn, maar in haar cultuur is dat anders.

Met cultuur bedoel ik discipline, ze moeten discipline laten leren. Ik heb gezegd: jullie hebben haar jullie eigen cultuur geleerd. Dat houdt in: protesteren. Je kan niet protesterend tegen oudere mensen zijn. Je moet respect tonen, het maakt niet uit wie het is.

Ook andere ouders vinden dat er teveel naar de kinderen wordt geluisterd. Jongeren horen van elkaar waar ze hulp kunnen krijgen, verwachten dat ze op een eigen kamer kunnen wonen als ze zeggen dat hun ouders geen goed voorbeeld voor ze zijn.

Er zijn instanties die dat heel serieus nemen als een kind daarmee aankomt en vaak worden de ouders dan als slecht gezien. Marokkaanse moeder, 5 kinderen.

De kinderen dreigen naar de politie of Jeugdzorg te gaan, vinden een gewillig oor op school, bij de politie, bij de hulpverlening. Ze leren daar dat ze rechten hebben, bijgestaan kunnen worden door een advocaat. Volgens enkele moeders krijgen de ouders de schuld wanneer hun kind zich lastig gedraagt, voor problemen zorgt. Terwijl ze juist meer gesteund zouden moeten worden in hun opvoeding, zodat hun kinderen weer naar hen luisteren. Nederlanders denken dat kinderen de waarheid spreken, realiseren zich niet dat kinderen die tolken voor hun ouders niet alles of opzettelijk verkeerd vertalen. De kinderen verdraaien het verhaal, terwijl ouders staan te trappelen om de waarheid te vertellen. Er kan beter iemand thuis met hen komen praten, vragen hoe ze vinden dat het gaat en advies geven hoe ze de problemen moeten aanpakken. Dus niet de ouders buitenspel zetten en de kinderen helpen. De kinderen moeten juist leren naar hun ouders te luisteren, de ouders moeten gesteund worden in hun opvoeding.

Waarom laten ze ons niet onze kinderen opvoeden, laten ze de kinderen niet naar de ouders luisteren?
Marokkaanse moeder, 5 kinderen.

Ouders ervaren te weinig steun in de opvoeding van hun kinderen, maar ook is er het beeld dat hulpverleners eenzijdig de kant van de kinderen kiezen, een beeld dat ouders aan elkaar doorgeven.

Uiteindelijk zijn de geïnterviewde ouders die contact hebben (gehad) met Nederlandse instanties best wel tevreden met het advies en de hulp die ze kregen. Die doen hun best, de ene keer gaat het beter dan de andere keer, en uiteindelijk moet je de opvoeding toch zelf doen en moet het kind ook geholpen willen worden. Als je in Nederland leeft heb je ook geen andere keus dan vertrouwen te hebben in Nederlandse instanties, aldus een vader. Volgens enkele ouders weten migranten de instanties niet te vinden, schamen zich over hun problemen, stellen zich afwachtend op, gaan af op de beeldvorming dat hun kinderen worden afgepakt. Een moeder bevestigt deze waarneming.

Ze beschouwen ons als slechte ouders, vooral wij allochtonen natuurlijk. 'Jullie schreeuwen misschien, jullie slaan' ... ik weet het niet. Ik vind gewoon dat wij verkeerd begrepen worden.

Interviewster: Zéppen ze ook: u slaat uw kind?

Nee, dat hebben ze nooit gezegd, maar als je luistert wat ze bedoelen, dat bedoelen ze gewoon. Marokkaanse moeder, 4 kinderen.

Een andere moeder hoort van ouders dat kinderen van school gehaald worden wanneer ze thuis geslagen worden.

Dus dan wordt erover gesproken, terwijl het misschien anders in elkaar zit en mensen een verkeerd beeld krijgen. Marokkaanse moeder, 4 kinderen.

Er moet vertrouwen ontstaan dat mensen van instanties komen om te helpen, niet om kinderen af te pakken. Dat vertrouwen moet groeien, aldus deze moeder. Of die hulp gegeven wordt door een Marokkaan, Turk of Nederlander, is minder belangrijk, al kan de taal een behoorlijke barrière zijn en worden moeders ook liever door vrouwen geholpen.

De opvoeding is vaak moeilijk, de maatschappij is hard, maar toch is het goed om hun kinderen hier op te voeden. Hun toekomstkansen zijn beter, er is meer vrijheid die soms lastig te hanteren is, al is het voor ouders die in Marokko en Turkije zijn opgegroeid erg wennen. Een alleenstaande moeder die in Nederland is opgegroeid, werd uitgehuwelijkt en teruggestuurd naar Marokko. Daar kon ze niet meer zwemmen en sporten, kon ze niet meer naar school, moest ze leren uit respect voor ouderen naar de grond te kijken. Na de scheiding kwam ze terug naar Nederland, waar ze alleen haar drie kinderen opvoedt. Ze vindt het belangrijk om veel met haar kinderen te praten, zodat ze zonder angst naar haar toe durven komen, dat ze eerlijk zijn naar haar.

Veel ouders durven hun kind niet los te laten. Vrijheid, dat je overal over kan praten, en ook een beetje loslaten, zo leren kinderen ook zelfvertrouwen krijgen, en vertrouwen in de ouders. Alleenstaande Marokkaanse moeder, 3 kinderen.

Naast de ervaring en beeldvorming van de eenzijdige steun aan kinderen, noemen enkele ouders de beperkte tijd en weinig respectvolle manier waarop ze soms door de gezondheidszorg - vooral huisartsen - benaderd worden. Ze worden op hun uiterlijk en taalgebruik beoordeeld, niet klantvriendelijk benaderd.

4. Jongeren uit Slotervaart over opgroeien, ouders en school

Mensen zeggen dat ze het niet echt leuk vinden en dat het een probleemwijk is en zo. Ik vind het gewoon een leuke buurt. Marokkaans meisje, 12 jaar

Werving van de jongeren

Met elf jongens en twaalf meisjes uit Slotervaart is gesproken over opgroeien in het stadsdeel, hoe ze de overgang van basisschool naar voortgezet onderwijs ervaren, of ze daarbij behoefte hebben aan extra informatie en begeleiding. De jongeren zijn benaderd via jongerencentrum Oportuna, scholen voor voortgezet onderwijs Comenius Lyceum en Nova College, en via via contacten.

Achtergrond: De jongeren zijn tussen de 11 en 17 jaar, gemiddelde leeftijd is 14,6 jaar. De 23 jongeren hebben verschillende achtergronden: Marokkaanse (14), Turks (7), Surinaams-Nederlands (1), Surinaams-Egyptisch (1). Hun ouders zijn in het land van herkomst geboren, bijna alle jongeren zijn in Nederland geboren.

Gezinsituatie: de meeste jongeren wonen met twee ouders, van vier jongeren zijn de ouders gescheiden, een vader is overleden. De gezinsgrootte varieert van een tot negen kinderen, gemiddeld drie broers en/of zussen. Van verschillende jongeren zijn oudere broers of zussen al het huis uit.

Schoolsituatie: van de 23 jongeren zitten er drie in groep 8 van de basisschool, elf op het VMBO (jaar 3 of 4), acht havo/vwo (jaar 1 t/m 4), een onbekend (vmbo of havo/vwo).

4.1 Slotervaart als leefomgeving

Praktisch alle jongeren vinden Slotervaart een 'leuke' of 'gezellige' omgeving om te wonen en op te groeien. Het is er leuk en gezellig omdat ze het gewend zijn, er zijn opgegroeid en iedereen elkaar kent. Je ontmoet elkaar op straat, op het Allebéplein, in het buurthuis, bij sportactiviteiten die door Sciandri georganiseerd worden. Je bent er nooit alleen. De jonge tieners hebben het over spelen met buurtkinderen op straat, in het park, in de speeltuin, de oudere tieners over ontmoeten en rondhangen op een straathoek, parkje, plein, bij een van scholen. Het zijn vooral de jongens die op straat zijn, de meisjes zijn meer thuis, hebben het over wandelen en winkelen met vriendinnen. Positief is dat in Slotervaart de huizen worden opgeknapt, want soms zijn die te klein en bepaalde wijken hebben een grauwe uitstraling. Verder is er in en rondom buurthuis Oportuna en het Allebéplein veel te doen voor jongeren, waar ze vrienden ontmoeten en plezier maken.

Het onderlinge contact wordt als positief punt van Slotervaart genoemd. Ze kennen elkaar van de basisschool en uit de buurt, 't geeft een vertrouwd gevoel bij elkaar te horen. Tegelijkertijd noemen veel jongeren de eenzijdige samenstelling van de bevolking - *ik zou liever in een wijk willen wonen waar meer Nederlanders wonen* - als minpunt. Ook vinden ze dat het stadsdeel een negatieve reputatie heeft, en graag zouden ze meer activiteiten voor jongeren georganiseerd willen zien.

Klein Arabië

De jongeren hebben gemengde oordelen over het multiculturele karakter van Slotervaart. Het is het vertrouwd en leuk om met mensen van de eigen culturele achtergrond in de buurt te wonen.

En het is ook wel leuk om iets van je eigen cultuur te behouden natuurlijk hè. Dat je met mensen kan praten die jou meer begrijpen. Marokkaans meisje, 14 jaar.

Buurtgenoten, vrienden en vriendinnen zijn vooral van Marokkaanse of Turkse achtergrond, soms ook Surinaams.

Je weet toch, hebt veel meer dingen gemeen. Marokkaans meisje, 15 jaar.

Ja, met name Marokkaanse jongens, maar er zijn ook wat Turken tussen... het zijn meestal allochtonen. Het zijn meestal geen autochtone Nederlanders of zo. Marokkaanse jongen, 16 jaar.

Op school is een grotere diversiteit van culturele achtergronden, maar ook daar zijn weinig Nederlandse jongeren. De meeste vinden het vanzelfsprekend dat buurtgenoten en vrienden een Marokkaanse of Turkse achtergrond hebben, constateren dat er nu eenmaal bijna geen Nederlanders in hun buurt en stadsdeel wonen. Ze kennen elkaar van de speeltuin waar ze met hun moeders naar toe gingen, van een van de basisscholen, van sport- en spelactiviteiten op straat, van buurhuis en jongerencentrum. Maar ook vinden jongeren dat de samenstelling van de bevolking wel erg eenzijdig is. Een Turks meisje dat vrienden heeft van verschillende culturele achtergronden, merkt op dat ze liever in een buurt zou willen wonen waar meer Nederlanders wonen.

Ja kijk, ik zou liever in een buurt willen wonen waar meer Nederlanders waren, waar meer eengezinswoningen waren. Dat zou ik wel leuk vinden weet je wel. Dan heb je een tuin. Dan kan ik ook hond nemen. Turks meisje, 16 jaar.

Ze vindt dat er te weinig Nederlanders wonen, teveel Turken en Marokkanen.

Kijk ik praat af en toe echt zo net als een Marokkaan weet je. Die accent. Maar als er meer Nederlanders zouden zijn, dan zou ik meer ABN praten. Dat doe ik ook maar, dat probeer ik te doen. Maar ik bedoel, je pikt iets heel snel op als kind. Dat is heel irritant, want later kan je er problemen mee krijgen

Ze woont deels in Slotervaart bij haar vader en deels bij haar moeder in Noord, en signaleert dat daar meer gemixt wordt opgetrokken en er ook meer culturele projecten - toneel, muziek, dans - te doen zijn. Een Surinaamse jongen vindt het ook jammer dat er overwegend Marokkanen en Turken in de buurt wonen.

Ze noemen het ook klein Arabië hier. Surinaamse jongen, 17 jaar.

Volgens hem gedraagt en kleedt iedereen zich hetzelfde, in dezelfde stijl. Hij voelt zich er niet thuis, wordt weleens lastig gevallen als ie langs een hanggroepje fietst. Zijn vrienden wonen in andere stadsdelen, zoals hij ook zijn vrije tijd met dansen, skaten en chillen liever elders doorbrengt omdat daar meer van zijn gading te vinden is. Graag zou hij dan ook meer nationaliteiten in de buurt en het stadsdeel zien wonen. Als kind heb je het niet zo door, zo geeft hij aan, want dan voetbal je gewoon mee met de Marokkaanse en Turkse jongens op straat. Maar nu hij ouder is wil hij graag dansen en dat is in de buurt niet te vinden.

Al met al zijn de meeste geïnterviewde jongeren redelijk tevreden met de buurt waar ze wonen en de jongeren waarmee ze optrekken, al zijn ze zich bewust van de reputatie van Slotervaart.

Overlast en hangjongeren

Slotervaart is leuk om te wonen, maar de naam van het stadsdeel is negatief en er doen zich vervelende dingen voor. De jongste tieners noemen als positief punt de aanwezigheid van veel andere kinderen in de buurt waardoor ze nooit alleen zijn, maar wijzen bijvoorbeeld ook op het drugsgebruik door grotere jongens om de hoek. Dat is niet leuk. Oudere jongeren melden ingeslagen ramen, hangjongeren die bedreigend overkomen op oudere bewoners of op henzelf. Op straat zitten hanggroepjes, overwegend jongens, die vervelend kunnen doen. Ze gaan daarom liever om met jongeren uit andere stadsdelen die ze van school kennen. Een Marokkaans meisje meent dat er bij problemen altijd Marokkanen betrokken zijn, niet vaak Nederlanders. Een Turks meisje bevestigt het overlastgedrag en de negatieve reputatie van Slotervaart.

Er zijn wel heel veel hangjongeren en veel oudere mensen die voelen zich bedreigd door onze jongeren, en dat vind ik wel heel jammer. Het is vooral veel vandalisme hier. Maar ja, ik zie wel dat er veel verbetering is gekomen, iedereen kan heel goed met elkaar omgaan ook eigenlijk, onder de jongeren zelf. Turks meisje, 16 jaar.

De jongeren in Slotervaart komen negatief in beeld; *omdat wij buitenlanders zijn en we hebben zelf al een heel slechte naam in Amsterdam.* Dit meisje voegt eraan toe dat er jongeren zijn die niet naar school gaan, vandalisme plegen, mensen op straat lastig vallen, en dat is jammer. Waarom ze dat doen? Volgens haar omdat allochtone jongeren zich minder gelegen laten liggen aan wat wel en niet getolereerd wordt, wat wel en niet mag. Maar ook omdat de jongeren zich zwart gemaakt voelen door de beeldvorming, op straat worden aangehouden en zich moeten legitimeren. Ook andere meisjes wijzen op de negatieve uitstraling van de hangjongeren. De jongens zelf zitten graag met vrienden op straat, zomer en winter. Beetje rondhangen, vrienden ontmoeten, praten met elkaar, in een van de snackbars wat eten en drinken. Je kan je vriendengroep niet mee naar huis nemen, buiten is het niet saai maar gezellig, kan je praten over wat je zoal meemaakt. Waarom wordt rondhangen zo negatief gevonden? Twee jongens vinden dat er - als ze op straat zijn - wel erg veel gesurveilleerd wordt door de politie en soms zonder aanwijsbare reden worden aangehouden. Een van hen:

Zoals in onze buurt hebben de politie iets tegen ons. We worden zonder reden aangehouden. Elke hoek waar je op staat, ook al doe je niks, willen ze je weg hebben. Eigenlijk hebben ze gewoon wat tegen ons. Dat vind ik tenminste. Iedereen zegt: 'politie staat voor veiligheid', maar voor mij staat het niet voor veiligheid. Het lijkt wel alsof ze ons gewoon weg willen hebben. Marokkaanse jongen, 16 jaar.

Ook praten ze liever niet met de buurtregisseur, want die houdt hen alleen maar in de gaten. Ze worden weg gestuurd of moeten om onduidelijke reden hun identiteitskaart laten zien. Een jongen stelt dat zich in andere wijken zoals De Pijp waar hoog opgeleide en goed betaalde mensen wonen, dit soort problemen zich niet voordoen. In Slotervaart, waar veel criminaliteit, achterstand en werkloosheid is, worden mensen negatief benaderd. Vanwege zijn vrienden zou ie niet willen verhuizen, hij vindt het prettig om te wonen, maar de slechte reputatie is vervelend. Andere jongeren signaleren de negatieve reputatie wel, maar geven aan er zelf geen last van te hebben.

Met wie gaan ze om en wat is er zoal te doen?

De overgrote meerderheid is bevriend met jongeren die ze kennen uit de buurt, het buurthuis, het jongerencentrum, van sportactiviteiten, van school die ook in Slotervaart gelegen is. Enkele jongeren trekken vooral op met klasgenoten en bekenden uit andere stadsdelen. Ze gaan bijna uitsluitend met allochtone leeftijdgenoten om, het accent ligt op jongeren met dezelfde culturele achtergrond.

Wat doen ze zoal in Slotervaart? De jongste tieners vertellen over spelen en sporten op straat en in het park, de speeltuin, activiteiten en uitjes in en rondom het buurthuis. Oudere jongens komen een paar maal per week in het jongerencentrum of buurthuis en zouden er liefst elke dag komen om te poolen, tv te kijken en met Playstation of tafelvoetbal te spelen. Daarnaast houden ze van voetballen op straat, sportactiviteiten en uitstapjes met Sciandri, naar het zwembad gaan. Voor meerdere jongens is voetballen in de buurt een geliefde bezigheid, ze houden van voetbaltoernooien, iets wat ze nóg wel vaker en graag op mooie verlichte veldjes zouden willen doen. Ze zouden dan ook graag meer en betere sportfaciliteiten in de buurt hebben. Een Surinaamse jongen daarentegen vindt dat het alleen maar gaat om voetballen en voetbalvelden; *voetbal, voetbal, voetbal... die (andere jongens) zullen wel velden willen.* Er is te weinig te doen voor jongeren die daar geen belangstelling voor hebben. Hij houdt van dansen, dat doet hij in Oost en Osdorp, hij gaat naar goede skateplekken zoals bij het Olympiaplein waar de wielrijen van zijn board niet beschadigd raken. Behalve spelen en sporten op straat doen enkele oudere jongens aan voetbal en kickboksen in een vereniging waar ze twee tot drie maal per week trainen en wedstrijden spelen. En verder gaan de

jongens zomers graag naar feesten en podia op het Allebéplein, barbecueën en met stadsdeeluitjes naar Walibi, Tikibad, Six Flags en dergelijke.

De jongens en meisjes verschillen in de besteding van hun vrije tijd. Na school en huiswerkklas zijn meisjes vaak thuis, kijken tv, doen een boodschap voor hun moeder, gaan met een vriendin of zus winkelen of shoppen op een winkelcentrum in de buurt (jongste meisjes) of in de stad (oudere meisjes), soms naar de bioscoop of bowlen met een familielid. Een enkeling zit op paardrijden, een ander doet mee aan culturele projecten in Noord wanneer ze bij haar moeder is. De meisjes weten niet altijd wat er te doen is en geven aan toestemming nodig te hebben van hun ouders. Toen ze jonger waren kwamen ze weleens in een buurthuis om te knutselen, thee te drinken en te kletsen. Een 11-jarig meisje vertelt dat ze veel omgaat met andere kinderen in de buurt; naar sport, film, disco en dan regelt het stadsdeel een tramkaart. En een 12-jarig meisje gaat graag naar de speeltuinen in het stadsdeel, zou vooral graag meer schommels willen. Uitzonderlijk is het Marokkaanse meisje dat aan kickboksen heeft gedaan. Uit zichzelf brengen de meisjes niet naar voren wat ze zouden willen. Je moet het zelf leuk maken, meent een meisje.

Meerdere jongens brengen hun tijd na school vooral buitenshuis door. Ze zoeken vrienden op die op een vast punt te vinden zijn; op de hoek van de straat, bij de snackbar, op het plein. Soms eerst nog wat blijven hangen bij school en daarna het stadsdeel in of naar een jongerencentrum of buurthuis. Een Turkse jongen vertelt hooguit twee keer per jaar na school eerst naar huis te gaan om te eten. Z'n vrienden en hij halen wat eten in een snackbar, komen samen in een koffiehuis of Turks café om wat te biljarten of wedstrijden te kijken. Een Marokkaanse jongen komt graag in het jongerencentrum om film te kijken, wat eten en drinken erbij, poolen, tafeltennis en tafelvoetbal spelen, liefst dagelijks.

Met je vrienden hier is altijd gezellig. Thuis is niet altijd gezellig. Je kan niet thuis altijd met je vrienden zijn. Gewoon een soort huis waar we allemaal samen komen. Daarom heet het ook buurthuis. Gewoon ons huisje. Marokkaanse jongen, 16 jaar.

Ze praten over meisjes, over de politie, over van alles. Hij heeft goed contact met zijn ouders, maar hij móet naar buiten. Thuis wordt hij gek, hij heeft frisse lucht nodig. Hoewel de jongens vaak tot regelmatig buitenshuis te vinden zijn, zijn er ook jongens die juist veel thuis zijn; tv kijken, computeren en huiswerk maken. Vooral de overgang naar het voortgezet onderwijs heeft tot meer schoolverplichtingen en minder vrije tijd geleid.

4.2 Hoe gaat het op school?

Welke school bezoeken ze?

Zowel de jongeren van de basisschool als het voortgezet onderwijs bezoeken bijna allemaal een school in Slotervaart. Enkele gaan naar een andere school in West. De basisscholen die bezocht worden zijn: De Hasselbraam (Speciaal onderwijs Slotervaart); El Amien (islamitische basisschool, Bos en Lommer); Immanuelschool (Geuzenveld/Slotermeer). Bij het voortgezet onderwijs gaat het om: Calandlyceum (vmbo, havo, vwo, Gymnasium) in Osdorp; Calvijn met Junior College (vmbo en mbo2) in Slotervaart; Comenius Lyceum (havo/vwo) in Slotervaart; Hervormd Lyceum West (mavo, havo, vwo, Gymnasium) in Slotervaart; Marcanti College (vmbo) in Bos en Lommer; Meridiaan College (vmbo) in Slotervaart; Nova College (vmbo) in Slotervaart; ROC-Amsterdam (vmbo) in Slotervaart.

Hoe wordt de keuze voor voortgezet onderwijs gemaakt?

De vijftien jongeren die hierover vertellen, baseren hun keuze meestal op meerdere redenen. Zo vertellen de jongeren die op de basisschool zitten en de Cito-toets achter de rug hebben dat de behaalde score het uitgangspunt is voor de keuze naar welk type school ze gaan en dat ze hopen op de school van hun voorkeur terecht te kunnen.

Het is op mijn niveau, mijn vriendinnen gaan er ook naar toe. Open dagen geweest en ik vond het best leuk. Turks meisje, 12 jaar.

Een ander meisje hoopt op de school van haar broer toegelaten te worden, want die zegt dat dit de beste school is en haar ouders vinden het ook oké. En een jongen die zelf eigenlijk voorkeur heeft voor een andere school:

Maar 'n moeder zei tegen mij: ga liever naar deze, die is dichtbij. Toen zei ik: o.k. Marokkaanse jongen, 14 jaar.

Ook de jongeren die de keuze al gemaakt hebben en enige jaren voortgezet onderwijs volgen, geven aan dat klasgenoten en vrienden, maar vooral de mening van familie en ouders van invloed is geweest op hun keuze. Zo is de wens van moeder om een school in de buurt te kiezen belangrijk. Een 16-jarig meisje citeert haar moeder:

'Waarom wil je nou zo ver weg, als deze school zo dichtbij is. Dan moet je elke keer met de tram, dat kost ook geld. Ga nou maar gewoon naar deze school.' En daar heeft ze eigenlijk ook gelijk in. Marokkaans meisje, 16 jaar.

Naast de mening van familie, spelen ook andere factoren een rol in de besluitvorming, zoals het gebouw en de uitstraling van de school, de aanwezigheid van huiswerkbegeleiding, extra vakken als sport en cultuur, kwaliteit van de docenten. Niet iedereen is achteraf tevreden met de manier waarop de keuze gemaakt is. Ze hebben onvoldoende hulp gekregen; een informatieboekje en de voorkeur van ouders zijn niet genoeg om te kunnen kiezen. Drie jongeren hebben spijt en zijn na enkele jaren overgestapt naar een andere school. Andere jongeren geven aan dat hun ouders ruimte gegeven hebben voor een eigen keuze. Maar doorslaggevend in de beleving is uiteindelijk of ze het naar hun zin hebben op school, of ze goed met docenten en medeleerlingen kunnen optrekken, en of ze goede resultaten behalen.

Ineens weer de jongste

De overstap van basisschool naar voortgezet onderwijs brengt volgens de meerderheid van de jongeren heel wat veranderingen met zich mee. Enkele jongeren vonden het 'niet echt' moeilijk of weten niet meer precies hoe dat was. Maar de meeste jongeren noemen meerdere redenen waarom ze het gevoel hadden dat er écht wat veranderde op het moment dat ze naar het voortgezet onderwijs gingen.

Ten eerste zijn ze niet meer de oudste en langste leerlingen van de school, maar de jongste en de kleinste. Er lopen grote, stoere en sterke jongens van 18, 19 jaar met baardgroei.

Ik vond het best wel spannend, ineens van die hele grote kinderen. Marokkaans meisje, 16 jaar.

Eerst vond ik het moeilijk, met zware rugtassen en grotere kinderen. Nu ben ik het wel gewend. Turks meisje, 12 jaar.

Het is vreemd, een beetje angstig, een grote stap. Vandaar dat het plezierig is om met klasgenoten of buurtgenoten samen naar het voortgezet onderwijs te gaan; dan ben je niet alleen.

Ik ben niet alleen de kleinste. Er zijn ook anderen. Turks meisje, 13 jaar.

Maar toch, je weet niet wat je te wachten staat, bent niet voorbereid op wat er komen gaat. Het is fijn, zoals meerdere jongeren vertellen, dat ze een zus of broer, neef of nicht op school hebben die de stap al heeft gemaakt en uitlegt hoe dat gaat. En die voor je opkomt als dat nodig is. Een jongen vertelt dat ie oudere leerlingen de nieuwkomers zag bedreigen om geld of boterhammen af te geven; dat is hem dankzij de aanwezigheid van neven

en bekenden op school niet gebeurd. Het helpt ook wanneer de school niet groot is of wanneer de locaties van onderbouw en bovenbouw van grote scholen gescheiden zijn, zoals op drie scholen het geval is.

Dus dan heb je ook niet echt het gevoel dat je de jongste bent. Marokkaanse jongen, 16 jaar.

Een tweede type verandering die de leerlingen noemen is de wisseling van docenten, lessen, vakken en lokalen die zich elk uur en elke dag voordoet. Welke boeken mee naar school nemen, hoe heten de docenten, in welk lokaal moet je zijn, waar gaat dit vak over. Op een van de basisscholen zijn ze hierop voorbereid via een spelletjesactiviteit, waarbij ze steeds een ander lokaal moesten opzoeken. Je moet in het voortgezet onderwijs veel zelf regelen. Op de basisschool is alles duidelijk, in het voortgezet wordt meer zelfstandigheid en eigen verantwoordelijkheid verwacht, zo geven jongeren aan. De een went daar sneller aan dan de ander.

Bij elke school als je nieuw bent, moet je eerst een jaar door voordat je erbij hoort. Dan pas hoor je er echt bij, dan weet je ook alles van de school en kan je echt meedoen en zo. Marokkaans meisje, 14 jaar.

Een 15-jarige Marokkaanse jongen daarentegen vond het echt moeilijk:

Ja, het was gewoon een grote stap want je bent niet meer op de basisschool. Heel andere regels. Je moet steeds lokalen zoeken, je moet je eigen spullen van huis meenemen, je hebt geen laatjes meer onder tafel. De straffen zijn ook ietsje groter. Schorsingen en zo. Het is streng, maar basisschool was wel leuker. Op het voortgezet onderwijs moet je meer verantwoordelijkheid hebben, zoals je eigen spullen niet vergeten, en als jij iets doet moet je gelijk voor de consequentie opdraaien. Maar bij de basisschool was dat niet zo. Als jij een keer iets verkeerd deed, werd je gecorrigeerd, klaar. Dan was het over. Je ouders werden niet gebeld of zo. Op de basisschool had je je eigen laatje, je eigen spullen, hoefde je eigenlijk niets mee te nemen. Heel veel regels. Veel strenge regels.

Een andere jongen erkent dat ie wel eens wild en hard kan reageren en er dan uit gestuurd wordt. Op de basisschool kent de leerkracht jou en weet met je om te gaan, maar in het voortgezet onderwijs wordt verwacht dat je je als leerling aanpast aan wat de individuele docent verwacht en wil. Drie jongens vertellen over conflicten, boosheid, ruzies met docenten op school.

Een derde type verandering is het maken van huiswerk waar ze zelf verantwoordelijk voor zijn. Na school is er minder vrije tijd over. Terwijl ze op de basisschool na schooltijd direct buiten gingen spelen, hebben ze nu vaak huiswerk. Veel jongeren noemen huiswerk als beperking van de activiteiten die ze vroeger ondernamen of zouden willen doen.

Minder vrije tijd, meer vrijheid?

Huiswerk maken, een baantje hebben, msn-en, sporten, vrienden en vriendinnen ontmoeten. Vaak is de week te kort om alles te kunnen doen wat de ze zouden willen. Pizza's rondbrengen, met vrienden de stad in gaan, meedoen aan naschoolse activiteiten, driemaal per week trainen en op zondag sporten. Sommige jongeren maken daarin keuzes; zangles, paardrijden, werk wordt opgezegd, er wordt niet of minder tijd met vrienden en vriendinnen doorgebracht, vooral wanneer de schoolprestaties tegenvallen. Andere jongeren zoeken direct na school hun vrienden op, bezoeken liefst dagelijks het jongeren centrum, maken hun huiswerk niet of 's avonds laat.

Meerdere jongeren geven aan minder vrije tijd, maar ook meer eigen verantwoordelijkheid en vrijheid gekregen te hebben sinds ze naar het voortgezet onderwijs gaan. De schooltijden wisselen zodat ze niet op dezelfde tijden thuiskomen en door ouders te controleren zijn. Bij de een leidt dat ertoe dat ie veel vrijheid krijgt en neemt, en steeds

meer mag ondernemen. Bij de ander juist tot meer controle met wie ze omgaat, waar ze is, zoals een meisje vertelt. In het algemeen is de actieradius van de jongeren groter geworden, mogen ze meer, maar niet altijd zonder controle. Een jongen meent dat teveel vrijheid - zoals hijzelf krijgt - niet altijd goed is, in elk geval niet voor zijn 11-jarige zusje dat van hem een duidelijke tijd van thuiskomen meekrijgt. Meerdere jongeren vertellen dat het na de overgang naar het voortgezet onderwijs niet altijd goed met ze is gegaan. Voor een 15-jarig Marokkaans meisje ging er een wereld open, ze leerde nieuwe mensen kennen en wilde van alles ondernemen:

Ja, dan komt de puberteit en toen ben ik eigenlijk een probleemkind geworden. Mijn zin doordrijven, raar vinden als ze zeggen dat ik om die tijd thuis moet zijn, want je voelt je natuurlijk wat ouder. Je wilt dit en je wilt dat. Je maakt de verkeerde keuzes. Ja, dat gebeurt altijd maar het hoort ook echt bij de puberteit.

Al met al wordt er naarmate ze ouder worden meer onderhandeld en gediscussieerd over wat wel en niet mag, wel of geen huiswerk maken, tijdstip van thuiskomen, waarheen en met wie om te gaan. En er zijn thuis verwachtingen van de prestaties die ze op school leveren, de cijfers die ze halen.

Een hoop mensen gaan meer van je verwachten als je naar de middelbare school gaat. Marokkaanse jongen, 16 jaar.

Hoe gaat het op school?

De drie jongeren die nog op de basisschool zitten hebben het naar hun zin omdat ze er vriendinnen en vrienden hebben, de juffen en meesters meestal aardig zijn, er niet gepest wordt. In elk geval, zichzelf niet. Een meisje klaagt dat leerkrachten weleens leerlingen bij de nek pakken of een klap geven, zoals zijzelf heeft ervaren.

Met de jongeren die de stap naar het voortgezet onderwijs al gemaakt hebben is doorgepraat over hun schoolbeleving, contact met docenten en medeleerlingen, schoolprestaties. De meeste jongeren zijn wel tevreden met de school die ze bezoeken, al was het wel wennen. Het is een school waar ze zich thuis voelen omdat ze er veel andere jongeren kennen, nieuwe vrienden hebben gemaakt, docenten leuk zijn en grapjes maken, de school niet al te streng is.

Gezellig, goed, voel me veilig daar. Marokkaanse jongen, 16 jaar.

Veilig voelen heeft te maken met afwezigheid van geweld en ruzie, een school waar iedereen elkaar kent, en de aanwezigheid van buitenschoolse activiteiten zoals sporten, koken, dansen, computeren. Ook een mooi uiterlijk van het gebouw en de grootte van school worden als positief benoemd. Belangrijk zijn ook de medeleerlingen. Veel jongeren kenden al klas- en schoolgenoten uit de buurt, van hun vorige school, of via broers en zussen. Het helpt om zich thuis te voelen op school. Andere jongeren vinden nieuwe vrienden en vriendinnen op school. Een Surinaamse jongen vindt de school prima, goede lessen en zo, vindt maar geen aansluiting vindt bij z'n klasgenoten. Ze houden van andere dingen dan hij, vinden andere activiteiten leuk, delen niet dezelfde humor.

Het zijn niet mijn type vrienden, type mens van wie ik zou denken: met jou zou ik wel vrienden willen zijn. Surinaamse jongen, 17 jaar.

Ook enkele meisjes geven aan geen vriendinnen te hebben op school, geen aansluiting te vinden bij klasgenoten.

Gedrag en cijfers

Met een deel van de jongeren gaat het minder goed op school vanwege hun gedrag of schoolprestaties. Zo geven jongens aan dat ze nog wel eens een grote mond hebben naar docenten en dan de klas worden uitgestuurd. Ze kunnen hun boosheid niet bedwingen, zijn niet gemotiveerd of geïnteresseerd, gedragen zich niet zoals de docent van hen verwacht. Een jongen vertelt dat ie 's morgens altijd even wakker moet worden en dan onderuit in de bank hangt; de ene leraar kan dat wel hebben en de ander niet. Wanneer hij gecorrigeerd wordt, reageert hij boos, een reactie die meer jongens hebben. Ook enkele meisjes vertellen zo nu en dan in conflict te komen op school. Een meisje is uit de studieklass is gezet omdat ze te weinig doet, een ander omdat ze te druk is, zich niet goed gedraagt. Ze heeft een verzuimcursus gevolgd, is naar een STOP-klas⁴ overgeplaatst en hoopt dat ze - als ze wat rustiger wordt en betere cijfers haalt - weer naar haar gewone klas kan. Ze zit er als enig meisje, wat ze niet zo leuk vindt.

Van tien jongeren is duidelijk dat het niet zo goed gaat op school, met hun cijfers en leerprestaties. Ze hebben achterstand in taal en rekenen, waardoor het volgen van speciaal onderwijs en extra huiswerkbegeleiding nodig is; ze zijn blijven zitten en gewisseld van school; ze hebben gebrek aan motivatie en vertonen lastig gedrag waardoor het schoolwerk ook niet meer goed gaat. Enkele leerlingen hopen door een 'eindsprint' in te zetten over te gaan dit jaar, al zal dat flink bikkelen en spannend zijn. Op het thuisfront wordt steeds gevraagd hoe het gaat, hoe ze ervoor staan.

Ik heb nu nog een rapport in mijn tas van de vorige periode die ik moet laten zien. Krijg je weer zo'n preek waar ik niet altijd trek in heb en dan verschuif je het maar tot het echt moet.

Deze jongen hoopt dat ie het nog gaat redden en straks een positief eindrapport kan laten zien. Hij weet ook wel dat ie zonder papieren nergens is, maar wil het liever niet elke week horen. Met andere jongeren gaat het op school redelijk tot goed of uitstekend, ze denken over verder studeren, willen graag een diploma halen.

4.3 Waarover en met wie praten de jongeren?

Praten over zichzelf, wat hen bezighoudt, hoe het op school gaat, doen de jongeren met hun ouders, broers en zussen, vrienden en vriendinnen, mentoren of docenten van school. Het hangt van het onderwerp af wat met wie besproken wordt, en ook hoe intensief en uitgebreid.

Contact met ouders

Hoe is het contact met hun ouders, waarover praten de jongeren thuis? Deze vraag is op verschillende momenten aan de orde geweest, zoals bij het onderwerp overgang naar voortgezet onderwijs. De schoolkeuze is met ouders besproken, de veranderingen die de overgang het met zich meebrengt vaak niet. Waarom niet? Omdat het hen niet (meer) zo bezighoudt, ze niet meer weten hoe dat precies was, het ook weer niet zó belangrijk is. Ja, in het begin wel, in het brugklasjaar, daarna wordt het gewoon. En er zijn oudere zussen en broers waarmee ze bespreken wat ze meemaken; die weten waar het over gaat.

Als rechtstreeks gevraagd wordt hoe het contact met hun ouders is, wat ze wel of niet thuis bespreken, komt er in eerste instantie bij bijna alle jongeren de reactie: ik kan goed met mijn ouders praten, ik bespreek alles met ze. Ze praten over alledaagse zaken zoals wat er op tv is, vakantie, voetbal, wat ze wel en niet leuk vinden op school, hoe het met ze gaat, over de toekomst. Zowel 'blijve en grappige' dingen worden verteld, maar ook 'serieuze dingen', zoals een jongen zegt. School komt bij alle jongeren thuis aan de orde; dan zeggen ouders dat ze goed moeten opletten, luisteren naar de docenten en hun best moeten doen. Veel jongeren melden dat ze in eerste instantie of bij

---

⁴ School Time Out Project: tijdelijke opvang in een speciale klas voor leerlingen die wegens gedrags- en/of leerproblemen niet in hun eigen klas te handhaven zijn.

voorkeur met hun moeder praten, vooral over persoonlijke en moeilijke onderwerpen. Moeder is thuis, luistert goed, staat open voor verhalen, reageert rustig als er iets vervelends gebeurt.

Elke avond als ik ga slapen dan komt ze naar m'n kamer en dan gaan we gewoon even kletsen en vraagt ze dingen. Marokkaanse jongen, 15 jaar.

Met vader wordt bij voorkeur niet of niet alles besproken, geven zowel meisjes als jongens aan. Meisjes noemen hierbij als reden dat vader streng is, snel boos wordt en veel onderwerpen niet bespreekbaar zijn. Ze willen bijvoorbeeld met vriendinnen weg en krijgen geen toestemming. Een meisje past haar uiterlijk (geen make-up, geen minirok en geen los haar) aan wanneer vader in de buurt is. De jongens geven aan dat ze nu eenmaal niet met elkaar praten, geen band hebben, dat vader rust en respect verlangt. Eén meisje kan juist wel met haar vader praten; hij is een 'echte' prater.

Er zijn jongeren die zich thuis anders gedragen dan op school of straat. Hebben zij dat ook, is in de interviews gevraagd? De helft van de jongeren geeft aan dat niet te doen, maar signaleert dat wel bij andere jongeren. Die jongeren houden zich thuis in omdat daar andere - strenge - regels gelden. Meisjes die op school hun hoofddoek afdoen, jongens die op school en straat drukker en wilder zijn. De andere helft van de jongeren erkent zich op school en op straat drukker te gedragen; lachen en dollen met vriendinnen, grappen maken en gek doen met vrienden. Op school en thuis heb je je aan regels te houden, maar daarbuiten ben je met leeftijdgenoten met wie je over van alles kan praten. Buiten spreken ze straattaal, zijn drukker, maken lawaai.

Buiten maak ik eigenlijk veel herrie, maar thuis niet, thuis doe ik gewoon rustig, maar buiten begint het rotzooi maken. Marokkaanse jongen, 14 jaar.

Hij geeft aan het thuis benauwd te vinden, soms over te moeten geven, naar buiten móet. Andere jongens vinden het thuis saai, roken niet in aanwezigheid van hun ouders, zijn stiller en rustiger dan daarbuiten. Dat doe je uit respect voor je ouders, maar ook om thuis het goede voorbeeld te geven aan jongere broertjes.

Praten met ouders over problemen op school?

Ervaringen en prestaties op school zijn een vanzelfsprekend onderwerp waarover thuis gesproken wordt. Dat varieert van 'alles' wat ze die dag meemaken aan leuke en minder plezierige ervaringen tot aan af en toe wat melden thuis. Het is afhankelijk van hun eigen stemming en de reacties die ze verwachten. Echte problemen op school kan je maar beter direct vertellen, aldus een jongen, want ze komen er toch wel achter. Een ander praat over school wanneer ie vrolijk is en het goed met 'm gaat, maar liever niet wanneer hij baalt. Schorsingen en straffen móeten wel gemeld worden, omdat er dan meestal een bericht van school komt. Maar slechte cijfers en rapporten worden liever uitgesteld, niet onmiddellijk uit de tas gehaald. Dat is meestal aanleiding tot teleurstelling, boze reacties, tot 'gepreek', zoals een meisje zegt. Marokkaanse ouders hebben een 'ruigere' manier van opvoeding, aldus een jongen. Er wordt geschreeuwd en ook wel geslagen en daarom zijn kinderen bang voor de consequenties wanneer het op school niet goed gaat. Dat hebben Nederlanders volgens hem beter geregeld; strafwerk en dan is het klaar. Ouders zetten teveel druk op hun kinderen, verwachten veel van school.

Aan de jongeren is gevraagd: welk advies zou je geven aan een meisje dat wil veranderen van vakkenpakket of studierichting maar bang is dat haar ouders daar boos over worden? De meeste jongeren vinden dat ze het gewoon aan haar ouders moet vertellen, tenminste dat zouden zijzelf doen. Het gaat immers om jouw opleiding en toekomst, als je school maar afmaakt. Het zou thuis geen 'big deal' zijn, ze mogen zelf kiezen, als ze maar een diploma halen. Tegelijkertijd hebben de jongeren meerdere suggesties wat te doen als zo'n boodschap moeilijk valt. Zo is een docent, decaan, schoolleider of mentor van school een geschikt persoon om zo'n keuze te bespreken en het dan samen of via hem of haar thuis te melden. Een jongen vertelt dat ie wel blij is als zijn mentor een slecht rapport met

zijn ouders bespreekt. Die brengt het op een positieve manier, legt uit dat hij - Mohammed - wat druk is en daarom de cijfers wat minder zijn. En als je geschorst wordt is er iemand van school die met ouders belt, uitlegt wat er gaande is en dat je daarna weer gewoon naar school kan. Het is handig als een tussenpersoon het slechte nieuws brengt.

Dan zit er iemand bij en dan weet je dat er niks kan gebeuren en dan kun je het op die manier uitpraten. Marokkaans meisje, 14 jaar.

Twee meisjes hebben voor de keuze gestaan hoe zo'n boodschap thuis te brengen. De een heeft zelf haar ouders verteld dat ze van vwo naar havo ging toen ze weer bleef zitten. Vader en broers hebben heel boos gereageerd, nare dingen gezegd; ze heeft veel gehuild in die periode. Omdat haar ouders, broers en zussen geen opleiding hebben, wordt van haar verwacht dat ze ver komt en een goede toekomst heeft. Vriendinnen en zussen hebben haar getroost. Toch vindt ze dat zo'n bericht thuis verteld moet worden. Een ander heeft eerst overlegd met de docent, zelf de keuze gemaakt en het aan haar moeder verteld op het moment dat de beslissing niet meer herroepen kon worden. En tenslotte stelt een jongen voor dat je - als ouders geen Nederlands spreken - een smoes verzint; je vertelt gewoon dat de opleiding is uitgevallen en je daarom een andere richting kiest. Hijzelf zou eerst zijn keuze maken en het pas later thuis vertellen. Waarom?

Gezeur van mijn moeder: 'waarom heb je het gekozen', 'zoveel maanden ga je naar school, voor niks'. Ik hou niet van gezeur, daarom verander ik van richting en vertel ik het. De rest hoeft ik niet te horen. Turkse jongen, 17 jaar.

Aan de jongeren is ook gevraagd: wat zou je een jongen adviseren die wegens ruzie met jongens op school veel spijbelt, met vrienden op straat optrekt en te maken heeft met een boze vader? Alle jongeren zijn het erover eens dat er gesproken moet worden, zowel op school als thuis. Een mentor of vertrouwenspersoon kan bemiddelen in de ruzie op school, vader en zoon moeten met elkaar in gesprek, de zoon moet zijn gedrag veranderen. Ook oudere broers en zussen bemiddelen op school of thuis. In elk geval is een goed gesprek heel belangrijk om te zorgen dat het spijbelen ophoudt en de school wordt afgemaakt. Meerdere jongeren benadrukken de noodzaak om rustig met elkaar te praten, ouders en kind, over de problemen die zich voordoen.

Ik denk, ouders moeten niet streng zijn, gewoon uitleggen. Niet met geweld, gewoon uitleggen dat het niet goed is voor je toekomst. Turks meisje, 12 jaar.

Die ouders kunnen een gesprek met hem aangaan. Niet met schreeuwen en zo, maar rustig praten. Turks meisje, 15 jaar.

School is belangrijk, spijbelen is niet goed, en bovendien - aldus een jongen - kan het tot hoge bekeuringen leiden. Een meisje dat vanwege problemen thuis veel gespijbelt heeft, rondhing op straat, meent dat deskundige hulp zinvol kan zijn. Zijzelf is via de leerplichtambtenaar naar de rechter verwezen die haar naar een spijbelcursus stuurde. Zo heeft ze ontdekt waarom ze spijbelde, hebben ze gesproken over haar toekomst en is ze geholpen bij de problemen thuis. Ze is ook begeleid door een Goalmentor⁵, een vrolijk iemand die niet alleen maar op problemen gericht is. Ze meent dat de meeste jongeren geen hulp accepteren, dat ze bang zijn dat instanties het gezin uit elkaar zullen halen. Ze zoeken steun bij vrienden en familie, of proberen het zelf op te lossen.

---

⁵ Een Goalmentor geeft wekelijks op vrijwillige basis gedurende een jaar begeleiding aan een jongere tussen de 13 en 23 jaar. Hij/zij fungeert als rolmodel, helpt bij het versterken van vaardigheden en bereiken van doelen die de jongere voor zichzelf gesteld heeft.

Praten met ouders, maar niet over alles

Goed contact met ouders wil niet zeggen dat 'alles' thuis besproken wordt. Je vertelt gewoon niet alles, ook niet als de relatie goed is, zo geven de meeste jongeren aan. Zoals ruzie met vrienden of schoolgenoten. Een meisje zegt:

Als ik problemen heb of zo, dan maken zij het altijd groter. Als ik ruzie heb met een meisje, als ik dat aan hun vertel, denken ze gelijk aan een vechtpartij. Dus daarom heb ik het er liever niet over. Marokkaans meisje, 15 jaar.

Ik kan eigenlijk over alles praten. Ik heb wel leuke ouders, kan bijna alles zeggen. Maar ja, sommige dingen wil je niet zeggen, bijvoorbeeld als je ruzie hebt met vrienden. Sommige dingen wil je niet zeggen. Heeft eigenlijk te maken met puberteit. Marokkaanse jongen, 16 jaar.

Er zijn onderwerpen die liever niet besproken worden, zoals slechte schoolresultaten, conflicten op school of ruzie met vrienden. Er zijn ook onderwerpen die helemaal niet besproken worden, zoals verliefdheid en seks. Ook de jongeren die zeggen thuis 'alles' te bespreken, praten hier niet over. Dat heeft geen nut, aldus de jongeren, dat doe je gewoon niet. Seks is taboe, aldus een Marokkaans meisje. Ze heeft naar eigen zeggen een 'moderne' moeder, goed contact, heeft met medeweten van moeder een vriendje, maar praten over seks gebeurt niet.

Ik ben zelf zo opgegroeid dat ik dat zelf niet kan gewoon. Het is meer die schaamte die je dan hebt voor je ouders. Ja dat is denk ik bij ieder Marokkaans kind of ieder allochtoon kind die heeft dat in zich. Echt die schaamte daarvoor, nee, daar praten we eigenlijk nooit echt over. Dat heb ik ook nog nooit echt meegemaakt bij anderen, vrienden van mij. Helemaal niet zelfs. Marokkaans meisje, 15 jaar.

Een Turkse jongen kan over echt álles met z'n ouders praten, behalve over seksualiteit.

Want ik heb het op school gehad. Zij wilden erover spreken, ik liet het boek zien, zeiden ze van: we hoeven er niet over te praten, je hebt het al op school gehad. Turkse jongen, 17 jaar.

Onderwerpen als alcohol en drugs komen op school aan de orde, die bespreek je niet thuis. Vertellen dat je rookt kan tot grote straf en inhouden van zakgeld leiden, en dat doe je ook niet uit respect tegenover je ouders. Thuis vertellen dat je een boete hebt gekregen vanwege rijden zonder licht of je busabonnement kwijt raken, dat zijn zaken die je liever niet thuis vertelt, in elk geval niet meteen. Eerst proberen de financiële schade te herstellen door extra werk bij de pizzakoerier of supermarkt, of via een oudere broer die financieel bijspringt. Daarmee is de teleurstelling en schrik thuis wat minder groot. Ook is het lastig om ouders te vertellen dat een neef steelt of een nichtje blowt; dat veroorzaakt gedoe en onrust in de familie. Lastige onderwerpen worden eerder met oudere broers en zussen besproken, die dan nog wel eens het advies geven dit maar niet aan vader en moeder te vertellen. Als het nodig is regelen zij dit.

De meeste jongeren melden de beperkte of selectieve openheid met hun ouders als vanzelfsprekendheid; het gaat nu eenmaal zo, ze willen ook niet alles thuis bespreken. Het zijn eerder meisjes dan jongens die dit wel anders zouden willen en hun opvoeding toeschrijven aan de achtergrond van hun ouders.

Maar ik wil later mijn kinderen echt niet zo opvoeden. Ik wil dat ze me alles kunnen vertellen zodat ik ze kan helpen. Beter dat ze het je gewoon vertellen dan dat je het stiekem doet. Dat is wel erger. Marokkaans meisje, 14 jaar.

Er zijn zowel jongeren die aangeven op een persoonlijke manier met hun ouders - vooral met moeder - te praten, als jongeren die dat niet kunnen of willen, die een oppervlakkig contact hebben. Praten over gevoelens, over wat je

bezighoudt; dat doe je niet met je ouders. Je bent het niet gewend en je ouders zijn dat niet gewend. Dat doe je ook niet uit respect.

Je blijft een Marokkaans kind om het zo maar te zeggen. Marokkaans meisje, 15 jaar.

Maar het hoort ook bij de puberteit, zo geven jongeren aan. Je praat gewoon niet open over verliefdheid en seks met je ouders, dat doe je met vrienden en vriendinnen, je vraagt raad aan zussen.

Met mijn moeder soms nog wel, maar zeker niet met mijn vader. Nee echt niet, dat is gewoon een taboe weet je. Maar met mijn zussen heb ik het wel veel over dit soort dingen, hoe zij het deden en zo. Marokkaans meisje, 16 jaar.

En je wil ook niet alles bespreken, maar gewoon je eigen ding doen, zodat ze geen verbod kunnen uitspreken over wat je wil of van plan bent. Ouders maken zaken alleen maar groter, blijven vragen stellen, zijn bezorgd of kwaad, dus verzwijg je het.

Praten met vrienden en vriendinnen, maar niet over alles

Ook met vrienden en vriendinnen zeggen jongeren in eerste instantie 'alles' te bespreken, maar ook met hen is vaak sprake van selectieve vertrouwelijkheid. Met vrienden en vriendinnen bespreken jongeren de alledaagse gang van zaken op school, wat er op tv is of komt, kleding en make-up (meisjes), scooters en voetbal (jongens), gedoe met politie (jongens), muziek, wat te gaan doen. Praten over meisjes doen de jongens graag, ook als ze er nog niet echt ervaring mee hebben. Praten over jongens en seks, doen meisjes vooral met oudere zussen. Een onderwerp dat niet met anderen, ook niet met vrienden en vriendinnen, besproken wordt is 'familie'. Dat is privé, kan doorverteld worden aan anderen. Een jongen vertelt dat ie zijn vrienden niet 100% vertrouwt; dat heeft ie van zijn moeder geleerd. En een meisje zegt:

Het is ook iets waarvoor je je een beetje schaamt, om het zo maar te zeggen, voor je vrienden. Dat ze dan slecht gaan denken of denken: die moeder is gek. Of zulke dingen bijvoorbeeld. Marokkaans meisje, 15 jaar.

De problemen die ze ervaart na de scheiding van haar ouders, daarmee wil ze haar vriendinnen niet belasten, maar ze schaamt zich er ook voor. Een ander geeft aan veel aan haar zussen en vriendin gehad te hebben toen ze op school bleef zitten en haar ouders boos waren. Bij vriendinnen kan je erop terugkomen, het wel drie keer vertellen; ze luisteren en ze troosten.

Praten op school?

Enkele jongeren geven aan problemen op school te kunnen bespreken, maar de meerderheid zal nooit naar de mentor stappen wanneer ze met iets zitten. Familiezaken vertel je sowieso niet op school, en daarbij is het niet zeker dat mentoren en docenten hun mond zullen houden. Ze vertellen het aan elkaar door, volgens enkele jongeren.

Dat was ook bij een vriend van me gebeurd en bij een vriendin. Zeiden ze iets in vertrouwen en achteraf kwam een andere docent naar haar toe: 'o, is dit gebeurd meisje?'. En daar schrok ze van: ik heb het tegen een andere docent in vertrouwen verteld, en nu is het bij die gekomen. Surinaamse jongen, 17 jaar.

Waar ze wel met een mentor of docent over praten - al geldt dat niet voor iedereen - zijn zaken die met school te maken hebben. Bijvoorbeeld wanneer je gepest wordt, huiswerk niet lukt, schoolcijfers slecht zijn. Een mentor kan helpen als je eruit gestuurd wordt, conflicten hebt met een leraar; die bemiddelt dan. En mentoren of docenten praten ook wel eens in de klas over alcohol en drugs; dan kan je later naar ze toe om nog eens wat te vragen. Maar persoonlijke zaken, die bespreken de meeste jongeren niet snel op school. Een jongen zegt over zijn mentor:

Ik voel me niet met hem verbonden. Ik ga gewoon naar school, ik doe wat er van me verwacht wordt, ik volg gewoon mijn lessen. Geen spijbelen of zoiets, tenzij ik naar de dokter of tandarts moet gaan. Voor de rest ga ik naar huis. En daar doe ik mijn eigen ding. Marokkaanse jongen, 16 jaar.

Een meisje dat hulp heeft gehad van instanties en op school meent dat vertrouwenspersonen zelf initiatief moeten nemen als ze merken dat er iets aan de hand is met een leerling. Die zal zelf niet snel op iemand afstappen, die moet zich eerst vertrouwd voelen.

Sommige dingen houd je gewoon voor jezelf, vertel je aan niemand, zeker geen familie zaken. Daar denk je zelf over na, en als ze ernaar vragen - aldus een jongen - dan zeg je gewoon 'goed' en ga je voetballen.

Hebben jongeren hulp nodig bij vragen of problemen?

Ondanks dat 'familie' een onderwerp is dat niet of moeilijk bespreekbaar is, ook niet met vrienden, meent de meerderheid dat jongeren die thuis ruzie of problemen hebben met vrienden, hulp kunnen gebruiken. Niet dat ze het allemaal zelf hebben meegemaakt; meestal gaat het bij hen om kleine ruzies die zich vanzelf oplossen. Over kleding, bioscoopbezoek, schoolprestaties.

Als ik problemen heb, ga ik gewoon naar mijn kamer. Wachten tot mijn moeder afgekoeld is. Dan maak ik thee, en dan ga ik excuses aanbieden, en dan is het weer goed. Marokkaanse jongen, 15 jaar.

Een dag niet praten, zand erover. Liever lossen ze het zelf op, praten er thuis of met andere familie over, alleen als het echt niet anders kan, als het ernstig is.

Als het gaat om geweld, zou ik gewoon naar de politie gaan. Maar als het gewoon gaat om geschreeuw en drama... dan lost mijn oudste broer het vaak op. Als het echt extreem wordt, dan haal ik hem. Marokkaanse jongen, 16 jaar.

Ook andere jongeren zeggen: je moet het thuis en in familiekring oplossen. Bij ouders, oudere broers en zussen, een tante of oma. Als het thuis of in familiekring niet kan, waar dan wel? Niet altijd is duidelijk waar je die hulp kan krijgen en of dat te vertrouwen is. Een meisje signaleert problemen bij vriendinnen die ruzie hebben met hun ouders omdat ze elkaar niet begrijpen of omdat ouders strengere regels hanteren dan in Nederland gebruikelijk is. Volgens haar hebben jongeren hierbij hulp nodig, iemand om mee te praten, maar zijn ze bang dat het wordt doorverteld aan ouders. Belangrijk is dat het iemand is die te vertrouwen is, iemand die ze kennen, meent een jongen.

Dus geen deskundige huppeldepup, meer zoals iemand van het buurthuis of zo, die ze een beetje kennen. Marokkaanse jongen, 16 jaar.

Jongeren reageren nogal eens te boos, gaan direct schelden, of zijn juist heel stil. Een 15-jarige jongen ziet kinderen gestrest naar school komen; ze durven niet te zeggen dat ze gepest worden, voelen zich door hun ouders onder druk gezet om te presteren, voelen zich dom, schamen zich over de armoede van hun ouders. Dat zullen ze niet op school vertellen. Een ander meent stellig dat hulp niet nodig is:

De meeste mensen denken dat wij jongeren niks zelf kunnen, maar vergissen zich. Althans, als ik voor mezelf spreek. Marokkaanse jongen, 16 jaar.

Toch zegt hij later in het gesprek dat een uit de hand gelopen ruzie met een docent ertoe leidde dat ie een tijdje het huis uit ging en bij z'n oma ging slapen. *Heb ik een beetje dingen op een rijtje gezet.* Via school is hij naar GGZ verwezen om te praten over wat hem dwars zat.

Af en toe best wel fijn, vooral als je ergens mee zit en het zit best wel hoog.

Ook andere jongeren geven aan hulp gehad te hebben; ze noemen een psychiater, Altra, Jeugdzorg, psycholoog. Op één na hebben ze daar baat bij gehad en is hun beeld van Nederlandse hulpverleners veranderd. Een meisje dat zelf ervaring heeft met jeugdzorg, signaleert argwaan bij jongeren en ouders ten aanzien van hulp van buiten.

De meeste accepteren geen hulp. Ze horen 'jeugdzorg, jeugdzorg', maar ze denken dat die alleen maar nog meer moeilijkheden gaan veroorzaken. Nou, ik dacht dat in het begin ook eigenlijk, toen mijn ouders pas gescheiden waren. Toen was ik een nog moeilijker kind en ik zag alleen maar het negatieve in de jeugdzorg. Ik dacht: ja, het zijn allemaal weer mensen die ons proberen uit elkaar te halen, onze familie, en dat soort dingen. Marokkaans meisje, 15 jaar.

Zijzelf heeft veel baat gehad bij jeugdzorg, hulp van haar voogd. Die hulp zou via school geboden moeten worden, er zou eerst rustig kennis gemaakt moeten worden om aan elkaar te wennen en te leren vertrouwen. In de spijbelcursus waar ze aan deelnam hebben ze als jongeren eerst met elkaar gegeten en geacteerd, voelden ze openheid naar elkaar toe. Jongeren kunnen hulp krijgen op school, bij huiswerkbegeleiding, op een spijbelcursus, bij een coach. *Af en toe werd het mij ook even teveel; ik had een goalmentor, een voogd, ik sprak met zoveel mensen.*

Uiteindelijk vinden de meeste jongeren dat hulp zinvol is, maar dat die dichtbij - op school, via buurthuis, bekende organisaties - geboden moet worden.

Een speciaal informatiepunt voor jongeren?

Op de vraag of een speciaal informatiepunt voor jongeren in het stadsdeel zinvol zou zijn, antwoordt de overgrote meerderheid: 'ja'. Niet dat ze er allemaal zelf direct naar toe zouden gaan, maar het is wel goed dat jongeren er terecht kunnen. Ze zoeken zelf de antwoorden op hun vragen via ouders, broers en zussen, via internet. Maar voor jongeren die daar niet uitkomen, is dat wel handig. Informatie over opleiding en werk, over seks en zwangerschap, drugs en zo. Een meisje vertelt dat ze met een vriendin eens naar een gezondheidscentrum is geweest vanwege ongewenste zwangerschap. Zoiets in de buurt is handig, en ook 'top' voor stoere jongens die eigenlijk heel gevoelig zijn en best hulp kunnen gebruiken. Of ze er nu wel of niet zelf direct heen zullen gaan, veel jongeren hebben ideeën hoe zo'n jongereninformatiepunt eruit moet zien:

- Een herkenbaar punt - met een groot vraagteken - dat in de buurt aanwezig is. In een school, buurthuis of bibliotheek, graag elke dag open. Niet op het Allebéplein want dat is te druk, maar op de Postjesweg, waar veel jongeren langskomen en je zo naar binnen kan stappen. Geen plek waar je eerst een afspraak moet maken, en liefst ook korte en krachtige antwoorden, aldus een jongen, geen uitgebreide verhalen.
- Het moet een vrolijke en uitnodigende uitstraling hebben. *Het moet de indruk geven dat je welkom bent, zodat je weet: daar kan ik terecht. En ook een beetje vrolijk, niet zo'n depressieve hoek of zo. Wel een beetje kleurrijk.* Niet zo formeel als een ziekenhuis, maar een gebouw dat er gezellig uitziet, met graffiti en zo, waar je ook kan computeren en poolen.
- Kinderen en jongeren moeten hun vraag anoniem kunnen stellen; ze schamen zich voor leeftijdgenoten. De personen die er werken moeten professioneel zijn, een speciale opleiding (bijvoorbeeld psychologie) hebben, goed kunnen luisteren, van verschillende leeftijden en culturele achtergronden zijn. Een jong iemand die jongeren aanspreekt, een oudere die ervaring heeft, zowel mannen als vrouwen. Sommige jongeren zullen

voorkeur hebben voor iemand van dezelfde culturele achtergrond, andere willen dat juist niet. De een voelt zich dan vrijer, de ander juist niet.

- Een meisje met ervaring in de hulpverlening vindt het belangrijk dat een hulpverlener weet wat er op het thuisfront kan spelen, dat bepaalde zaken thuis niet bespreekbaar zijn, maar verder is culturele achtergrond niet echt belangrijk: *'Eerlijk gezegd voel je je een probleemkind, en dan heeft cultuur er niet echt wat mee te maken.'*

Wie ben ik, waar hoor ik bij?

Op verschillende momenten is gesproken over het geboorteland en de culturele afkomst van hun ouders, de waarden, normen en gebruiken thuis, de achtergrond van vrienden en vriendinnen, buurtgenoten en medeleerlingen op school. Het is vanzelfsprekend dat ze vooral met Turkse, Marokkaanse en Surinaamse leeftijdgenoten omgaan, die ook in hun buurt wonen en op hun school zitten. Het accent ligt op vrienden en vriendinnen met eenzelfde culturele achtergrond, al is er ook contact met andere jongeren, met uitzondering van Nederlanders. Een deel van de jongeren bezoekt Koranles of Arabische les of heeft dat gedaan, gaat naar de moskee, bijna allemaal zijn ze islamitisch. Naar de moskee gaan jongeren omdat hun ouders dat verwachten, vrienden en vriendinnen er ook heen gaan, en hopen dan zich 'ooit' als een echte moslim te gedragen. Thuis wordt meestal de moedertaal gesproken, is het huis naar traditie ingericht, wordt er Turks, Marokkaans, Surinaams gekookt. Ze praten over familie die in het land van herkomst van de ouders wonen en die ze tijdens vakanties bezoeken.

Praten ze weleens over hun culturele achtergrond, is er aandacht voor het geloof, hebben ze er zelf weleens vragen over? Een 11-jarig meisje weet aanvankelijk niet waar deze vragen over gaan. Ze weet niet wat er bedoeld wordt met 'culturele achtergrond', meent dat haar ouders in Turkije geboren zijn, maar weet dat niet zeker, zichzelf in elk geval in Nederland: in het Lukas Andreas ziekenhuis. Oudere tieners geven aan zich zowel Nederlander als Marokkaan, Nederlander als Turk te voelen, weten het soms niet precies.

In Nederland voel ik me een Marokkaan en in Marokko een Nederlander. Marokkaanse jongen, 16 jaar.

Een ander voelt zich in Nederland een Nederlander en in Marokko een Marokkaan. En weer een ander - een Surinaamse jongen - heeft dat gevoel niet zo.

Ik voel niet echt een afkomst, ik heb niet zo'n gevoel.

De een is daarin uitgesprokener dan de ander. Een Turkse jongen die in Nederland geboren is noemt graag, als iemand vraagt waar ie vandaan komt, de stad in Turkije waar zijn vader geboren is. Hij is trots op het land waar zijn overgrootvader tijdens de oorlog gestorven is, waar hij familie heeft. Met vrienden en klasgenoten praat hij over het Ottomaanse rijk, over Turks eten als döner en pizza. Hij zou het niet toestaan als er negatief gesproken werd over Turken, zoals ze over Marokkanen doen.

Een Marokkaans meisje geeft aan zich Nederlander te voelen, omdat haar toekomst in Nederland ligt, waar ze wil studeren en werken en later een huis wil kopen. Een Marokkaanse jongen voelt zich het meest verbonden met de Marokkaanse cultuur, met name met de islam, die voor hem meer een levenswijze is dan een godsdienst. Hij wijst op mensen als Geert Wilders die een islamfobie hebben, hijzelf vindt de islam gewoon de beste godsdienst. En weer een ander Marokkaans meisje vindt haar culturele achtergrond oké, is trots op haar roots, maar vindt niet dat die per se de beste zijn. Andere jongeren noemen zichzelf moslim, zijn thuis meer of minder actief met geloof bezig, op school komt het wel of niet aan de orde.

Meiden die een hoofddoekje hier op school dragen, die worden niet anders gezien dan meiden zonder hoofddoekje of zo. Ze geven les gewoon aan leerlingen, niet aan een Marokkaans kind of een Surinaams kind of een Berbers kind of een Turks kind. Turks meisje, 15 jaar.

Of er wel of niet over geloof gesproken wordt hangt mede af van de aanwezigheid van levensbeschouwing als vak op school, hoe in die les over godsdienst gesproken wordt, van de docent die ze hebben. Of er veel of weinig aandacht is voor hun culturele en godsdienstige achtergrond? Als je met veel Turken en Marokkanen in de klas en op school zit komt het vanzelf aan de orde. Het is in elk geval plezierig om iets van je eigen cultuur te houden, om er met elkaar over te praten. Voor de meeste jongeren is hun culturele en godsdienstige achtergrond een belangrijk maar ook vanzelfsprekend onderdeel van het dagelijks leven en hun identiteit.

Samenvatting ouders en jongeren over opvoeden en opgroeien in Slotervaart

Gesproken is met 21 ouders en 23 jongeren uit Slotervaart die via scholen, welzijnswerk, OKC, zelforganisaties en eigen contacten benaderd zijn. De meerderheid van de ouders en jongeren heeft een Marokkaanse achtergrond, anderen Turks of Surinaams. Alle ouders zijn in het land van herkomst geboren, bijna alle jongeren in Nederland. De helft van de ouders is gehuwd, de overgrote meerderheid van de jongeren woont met vader, moeder, broers en zussen. Van de geïnterviewde moeders spreekt de helft moeizaam Nederlands.

Wonen in Slotervaart

Ouders en jongeren vinden het doorgaans plezierig om in Slotervaart te wonen. De ouders zijn tevreden over de grote woningen, het groen en de ruimte in het stadsdeel, de jongeren over het contact met leeftijdgenoten en de 'gezelligheid' met elkaar. Het multiculturele karakter van Slotervaart wordt als vanzelfsprekend en positief door ouders en jongeren naar voren gebracht, en tegelijkertijd wordt de bevolkingsamenstelling eenzijdig gevonden: te weinig Nederlanders. Een minpunt ook is de 'reputatie' van het stadsdeel. Vooral Marokkaanse jongens komen negatief in het beeld van de media en het publiek. Toch hebben ook de ouders last van hangjongeren en criminaliteit in de buurten, van jongens die zich niets laten gezeggen. Ze zijn bang voor een negatieve invloed op hun kinderen, proberen hun kinderen er vandaan te houden. Het zou goed zijn als er voor oudere jeugd meer gerichte activiteiten, onder pedagogisch toezicht, georganiseerd zouden worden.

De jongeren zelf ervaren doorgaans plezier aan rondhangen en ontmoetingen op straat, komen daarnaast bij jongerenwerk en sportactiviteiten. Ook voetballen ze graag op straat. Meisjes zijn meer thuisgebonden, winkelen met vriendinnen, melden weinig activiteiten waaraan ze deelnemen.

Overgang naar voortgezet onderwijs

De kinderen van de geïnterviewde ouders bezoeken een basisschool en overwegend voortgezet onderwijs in Slotervaart. Ditzelfde geldt voor de geïnterviewde jongeren. Bij de schoolkeuze gaan ouders af op het advies van de basisschool, informatie die ze van familie en bekenden krijgen, en de voorkeur van hun kind. De meeste ouders hebben voorkeur voor een school in Slotervaart zodat hun kind dan niet te ver hoeft te reizen. Wel zo veilig en handig. De jongeren vinden het plezierig dat er buurt- en klasgenoten op school te vinden zijn, zodat ze zich snel thuis voelen.

Voor zowel ouders als jongeren is de overgang een kwestie van wennen. De ouders noemen de grotere afstand tot school, het grotere gebouw, meer vakken en huiswerk, meer docenten die zich met hun kind bezighouden. Veel ouders hebben moeite om hun kind los te laten, weten niet meer wat ze zoal doen. Ze zien hun kind zelfstandiger worden. Die vertellen niet meer alles thuis, zijn hele dagen weg. De jongeren op hun beurt vertellen dat ze opeens weer de jongste zijn, te maken hebben met oudere en grote schoolgenoten, met wisseling van vakken, docenten en klassen. Er wordt veel meer zelfstandigheid verwacht, ze moeten zelf schoolzaken regelen, zich voegen naar de regels van verschillende docenten. Meer huiswerk ook en minder vrije tijd.

Ouders proberen zich actief te informeren over hoe het met hun kind op school gaat, hebben contact met de mentor bij rapportbesprekingen. Dat contact is goed maar zou beter kunnen, zowel over schoolresultaten als het gedrag van hun tiener. Gebrekkige beheersing van de Nederlandse taal, maar ook niet weten met welke vragen je als ouder wel of niet op school kan komen en hoe het schoolsysteem in elkaar zit werken hierin belemmerend.

De jongeren zijn doorgaans tevreden met de school die ze bezoeken, al zijn de schoolprestaties en het gedrag van een deel van de jongeren aanleiding tot zorg. Spijbelen, blijven zitten, agressief gedrag, conflicten met docenten.

Praten over ontwikkeling en opvoeding

Opvoeden van tieners is moeilijk, zo geven veel moeders aan. Ze moeten hun kinderen meer loslaten, meer vrijheid geven, maar hoeveel vrijheid? Ze worden eigenwijs, brutaal, opstandig, luisteren niet. Wat ze buitenshuis doen is

niet altijd duidelijk. Meest gebruikelijk is om vragen over opvoeding in eigen kring - thuis, met familie - te bespreken. Alleenstaande moeders zoeken steun bij zelforganisaties waar andere moeders met vergelijkbare vragen zitten. Ook jongeren bespreken persoonlijke kwesties thuis - vooral met moeder, broers en zussen - vrienden en vriendinnen. Maar thuis vertel je niet alles. Bij voorkeur geen negatieve berichten over school, en zeker niet over verliefdheid en seksualiteit. Thuis gedragen ze zich - vooral jongens - ook anders dan daarbuiten. Rustiger, met respect en gehoorzaamheid, als voorbeeld voor jongere broertjes. Maar ook met vrienden en vriendinnen bespreken de jongeren doorgaans geen lastige onderwerpen. Omdat je nu eenmaal buitenshuis niet over familie zaken praat en niet weet wie je echt kan vertrouwen. Maar ook niet uit schaamte; praten over gevoelens hebben ze niet geleerd, geven enkele jongeren aan.

Advies en steun

Meerdere ouders hebben advies en steun gekregen bij de opvoeding van hun kinderen bij instanties als jeugdzorg, Mentrum, Spirit en dergelijke en zijn daar doorgaans positief over. Ook ouders die opvoedcursussen hebben gevolgd zijn tevreden over de steun die ze daaraan hebben. Met name ouders die niet bekend zijn met instanties zijn argwanend; jeugdzorg pakt je kind af, Nederlandse instanties staan aan de kant van het kind, steunen ouders niet in hun opvoeding. Vooral moeders die geen of gebrekkig Nederlands spreken ervaren afstand ten opzichte van instanties. Na echtscheiding staan ze er alleen voor, weten niet hoe en waar hun problemen aan te kaarten. Jongeren bespreken met hun mentor alleen schoolzaken, zouden persoonlijke vragen niet snel ter sprake brengen, zeker geen familieproblemen. Degenen die wel met jeugdzorg, GGZ, Altra of een andere instantie te maken hebben gehad, zijn daar redelijk tevreden over. Hulp en steun aan jongeren zou dichtbij en laagdrempelig geboden moeten worden, zo menen jongeren, op een vrolijk en herkenbaar punt waar je ook met praktische vragen terecht kan. En graag advies van zowel jonge als ervaren, maar in elk geval deskundige mensen.

Opvoeden en opgroeien in Nederland

De ouders realiseren zich dat ze anders moeten opvoeden dan ze zelf gewend zijn, maar hóe anders? Meer vrijheid maar ook controle houden. Minder schreeuwen en niet slaan, maar praten en positief zijn, de juiste toon vinden. Aanpassen aan Nederland, maar tegelijk hun eigen tradities, normen en waarden behouden. Hoe doe je dat? Meisjes en jongens gaan vrijer met elkaar om dan zijzelf gewend zijn en gepast vinden. Een belangrijke kwestie die ouders naar voren brengen is dat er meer aangesloten zou kunnen worden bij hún opvoedingswaarden, meer respect voor hun positie als ouders.

De jongeren geven aan zich thuis Marokkaans of Turks te voelen en te gedragen, en daarbuiten wisselend. Voor de een geldt dat sterker dan voor de ander. Aandacht en respect voor elkaars culturele en religieuze achtergrond, voor gewoonten en gebruiken in verschillende culturen, wordt belangrijk gevonden. Dat komt op school aan de orde, zowel onderling als tijdens de lessen.

Opvoeden en
opgroeien in

Zuidoost

5. Ouders uit Zuidoost over de opvoeding van hun kinderen

Om in Zuidoost te wonen vind ik heerlijk. Je hebt allemaal verschillende soorten mensen hier en dat vind ik leuk. Antilliaanse moeder, 4 kinderen.

Werving van de ouders

Met 26 ouders - 24 moeders en twee vaders - is gesproken over de opvoeding van hun kinderen. Ze zijn benaderd via kinderdagverblijven, zelforganisatie Vice Versa, Praktijkschool De Dreef en eigen contacten van studenten. Meerdere zelforganisaties gaven aan ouders voor deelname te willen werven, maar hadden meer tijd nodig om de ouders te bereiken en te motiveren. De interviews zijn gehouden in de voorzieningen en bij de ouders thuis.

Land van herkomst en verblijf in Nederland: De ouders hebben een Surinaamse (15), Antilliaanse (5), Ghanese (5) en Dominicaanse (1) achtergrond. De leeftijden variëren van 38 tot 59 jaar, de gemiddelde leeftijd is 45,1 jaar. Twee moeders (met Surinaamse ouders) zijn in Nederland geboren, alle andere ouders zijn geboren in het land van herkomst.

Gezinssituatie: Zeventien ouders zijn gescheiden waarvan er drie samenwonen met een nieuwe partner, vijftien moeders zijn alleenstaand. De meeste ouders (11) hebben drie kinderen, zeven ouders vier kinderen, een alleenstaande moeder heeft acht kinderen. De helft van de ouders heeft zowel kinderen in de tienerleeftijd als kinderen tussen de 20 en 30 jaar die vaak het huis al uit zijn.

Opleiding: Omdat een deel van de ouders via contacten van studenten geworven zijn - collega's van een kinderdagverblijf waar ze werken - zijn er verhoudingsgewijs veel ouders met een mbo-opleiding onder de moeders. Diverse andere ouders zijn werkzaam in de sociale of medische sector (verzorging), twee vaders als schoonmaker en taxichauffeur.

Beheersing Nederlandse taal: alle ouders kunnen zich redelijk tot goed in het Nederlands uitdrukken.

5.1 Zuidoost als leefomgeving

Bijna alle ouders vinden het prettig wonen in Zuidoost.

Geweldig. Het is aangenaam wonen hier. Het is een mooie omgeving en er is eigenlijk van alles. Antilliaanse moeder, 3 kinderen.

Het is prettig wonen, al zijn sommige buurten onveilig.

Ik vind sommige plekken in Venserpolder wel onveilig. Ik wil ook liever niet dat Jeffrey daar komt. Antilliaanse moeder, 3 kinderen.

De ouders wonen in verschillende wijken en buurten in Zuidoost, zoals Ganzenhoef, Kraaiennest, Reigersbos, Gein, Holendrecht, Venserpolder, De Poort, Koningshoef, Daalwijk en Egeldonk.

De ouders zijn om verschillende redenen tevreden met hun stadsdeel en buurt. Allen vinden het leuk en fijn dat er veel culturen bij elkaar wonen. Het is ook goed voor hun kinderen, zo leren zij makkelijk om te gaan met mensen met verschillende achtergronden. De Ghanese ouders ervaren het als prettig dat er veel Ghanesen in Zuidoost wonen.

Verder beoordelen ouders de voorzieningen in de buurt als positief, zoals de markt, de scholen en bejaardenhuizen. Vooral ouders met jongere kinderen benadrukken de aanwezigheid van activiteiten in de buurt, zoals streetdance, breakdance, muziekles en sport. Na schooltijd zijn hun kinderen hier druk mee bezig, en daarnaast met computeren

(MSN). Een moeder vertelt dat haar dochter twee keer in de week naar Club Move gaat, een initiatief van de GGD om kinderen met overgewicht in beweging te krijgen.

Ook is het fijn dat ze elkaar als buurtgenoten kennen en op elkaars kinderen letten. Hierdoor is veiliger om kinderen buiten te laten spelen.

Maar we letten op elkaar. In de Bijlmer waar ik woon, in de Ganzenhoef daar, als ik uitga, dan hoef ik maar tegen één buurvrouw te zeggen: 'ik ga uit'. Dat betekent: oogje op mijn huis. Antilliaanse moeder, 2 kinderen.

In de eigen wijk is het veilig, aldus de ouders, daarbuiten hebben ze geen toezicht. Vandaar dat ze zich zorgen maken als hun oudere kinderen naar andere wijken in het stadsdeel of naar de stad gaan.

Stedelijke vernieuwing Zuidoost

In verschillende delen in Zuidoost hebben de afgelopen jaren veel vernieuwingen plaatsgevonden. Flats zijn gesloopt, op bepaalde locaties zijn er koopwoningen voor in de plaats gekomen. Enkele ouders geven aan hun buurt na de vernieuwingen nog prettiger te vinden. Het is veiliger en overzichtelijker, er is ook meer ruimte en speelgelegenheid voor de kinderen.

Nou het is wel oké, maar er is weinig te doen in de buurt. Vroeger was het hier ook gevaarlijk, met alle junkies en tunnels, maar nu is er wel meer veiligheid gekomen. Surinaamse moeder, 3 kinderen.

Een andere moeder:

Eerst zagen bepaalde buurten er echt niet uit. En er is nu meer overzicht gekomen, want eerst waren deze buurten helemaal volgepropt met flats. Maar nu ook wel nog steeds maar een stuk minder, en die buurten zien er nu gewoon een stuk schoner uit. Surinaamse moeder, 2 kinderen.

De vernieuwing gaat nog door:

Vroeger was het erg, maar nu is het beter, want ze zijn bezig met renoveren. Dus ja, nu wordt het minder troep. Surinaamse moeder, 3 kinderen.

Sinds enige tijd is er voor verslaafden en daklozen een centrum in Ganzenhoef waar ze kunnen overnachten en methadon wordt verstrekt. Sommige ouders vinden het vervelend, anderen beoordelen het als positief. Het is vervelend omdat er junks door de buurt zwerven, wat als onveilig wordt ervaren; je kan de kinderen niet buiten laten spelen. Ze hadden hierover als buurtbewoners overleg over willen hebben. Andere ouders zijn echter positief over de opvang. De overlast is afgenomen omdat verslaafden juist minder in de wijk rondhangen.

Hangjongeren en activiteiten

Hoewel alle ouders het prettig wonen vinden in Zuidoost, noemen ze hangjongeren in de wijken als negatief punt. Grote groepen jongeren die hangen in de portieken, op pleintjes, bij een snackbar. De jongeren veroorzaken een gevoel van onveiligheid. Als ouders lopen ze er niet graag langs, vooral 's avonds niet, maar willen ook niet dat hun kind er in de buurt komt.

Ja als ik kijk naar de jongens die hier zo rondlopen dan heb ik zoiets van, ja, blijf liever maar binnen. En ze staan dan heel vaak in groepjes en dat vind ik best eng. Surinaamse moeder, 3 kinderen.

En een andere moeder:

Ik heb twee meisjes, ik let heel goed op. Het is niet makkelijk (kinderen in Zuidoost op laten groeien), je moet heel veel praten. Elke dag moet je tegen ze zeggen: 'kijk die jongens zijn makkelijk om je te versieren maar je moet er niet intrappen.' Want het is zo makkelijk voor loverboys tegenwoordig. Antilliaanse moeder, 2 kinderen.

Gebrek aan activiteiten wordt als reden genoemd waarom veel jongeren op straat rondhangen. Er is voor kinderen tot 14 jaar genoeg te doen in diverse buurthuizen, maar voor de oudere jeugd is er niet zo veel. Wat er is, is te duur. Een tekort aan betaalbare activiteiten wordt door veel ouders genoemd. Ze hebben het niet ruim, de kinderen kunnen om financiële redenen niet naar een sportclub of andere activiteit. Twee moeders zijn erg blij met de pasjes die de gemeente uitgeeft aan mensen met weinig bestedingsruimte; hiermee kunnen ze leuke dingen ondernemen met hun kinderen.

De ouders moeten altijd maar betalen (voor activiteiten), dat kan niet. Dan kunnen ze bij ons niet meedoen, dat is moeilijk. Ghanese vader, 3 kinderen.

5.2 Overgang naar voortgezet onderwijs

De kinderen bezoeken verschillende scholen voor basis- en voortgezet onderwijs in en buiten Zuidoost.

Welke basisschool bezoeken de kinderen?

Vijf ouders hebben kinderen die een basisschool bezoeken. Genoemd zijn de Bijlmermontessorischool, De Morgenster, Het Kruispunt, Crescendo en De Tamboerijn. Zij geven aan dat het goed gaat op school, dat hun kinderen een goed contact met de leerkrachten en vriendjes of vriendinnetjes hebben in de klas. Een moeder vertelt dat haar kind een zwakke leerling is, maar dat ze goede begeleiding krijgt van school. Er is vaak bewust gekozen voor de school. Bijvoorbeeld omdat het een kleine school is.

Het is een kleine school, iedereen kent elkaar. Omdat het zo'n kleine school is vind ik dat er een gezellige sfeer hangt. Antilliaanse moeder, één kind.

Voor een ander is de pedagogische aanpak doorslaggevend.

Het is een Surinaamse school. Ik heb daar bewust voor gekozen omdat ik vind dat ze de kinderen op een hele goede strenge manier aanpakken. De strakke hand. Surinaamse moeder, 2 kinderen.

Ouders hebben goed contact met de leerkrachten. Ze gaan naar school wanneer er iets gaande is, bijvoorbeeld omdat hun kind met een 'vreemd' verhaal of een onvoldoende thuis komt. Ook gaan ze naar oudergesprekken. Drie ouders zijn actief op school, hebben in de ouderraad gezeten of zijn overblijfmoeder.

Eén moeder die nu goed contact heeft met de leerkracht, heeft vorig jaar 'bonje' gehad. Het ging op dat moment niet goed met haar zoon op school, zijn gedrag was niet goed en zijn schoolresultaten ook niet. Moeder kwam er samen met de leerkracht niet uit, uiteindelijk zijn ook Bureau Jeugdzorg en Altra ingeschakeld. De situatie is verbeterd. Haar zoon heeft vmbo-k advies gekregen, maar moeder meent dat zijn niveau hoger is. Daarom stuurt ze hem hierna naar een school waar hij kan doorstromen naar havo of vwo.

De moeders zijn betrokken bij de keuze voor het voortgezet onderwijs die momenteel gemaakt wordt. Ze gaan naar open dagen zodat ze de sfeer kunnen proeven, geven hun kind ruimte tot een eigen keuze. Anderen lijken zelf al

gekozen te hebben, waarbij ze kijken naar de doorstroommogelijkheden. Meerdere moeders hebben liever dat hun kind in de buurt op school zit, of in ieder geval binnen het stadsdeel.

Je hebt hierachter de OSB. Ik denk dat ik haar daar naartoe stuur. Lekker dichtbij huis en mijn zoon heeft er ook op gezeten. Surinaamse moeder, 2 kinderen.

Een andere ouder:

Ik denk dat ze waarschijnlijk naar het OSB gaat. En de reden waarom ze naar het OSB zou moeten gaan, is omdat OSB pal naast ons huis is. Dichtbij, drie minuten of zo. En omdat de OSB hele goede opleidingen heeft. Tenzij ze natuurlijk fenomenaal scoort en ook naar het gymnasium kan, net als mijn tweede dochter. Surinaamse vader, 4 kinderen.

Het wordt spannend gevonden, die overgang naar het voortgezet onderwijs gaat, maar ook leuk omdat het tijd is voor een nieuwe stap.

Ik vind dat hij in een andere fase is beland, hij wil graag leren en presteren, diploma's halen. Dus dat ziet hij dat helemaal zitten, hij heeft er zin in. Surinaamse moeder, 2 kinderen

Het lijkt me erg leuk als ze naar het voortgezet onderwijs gaat, een nieuwe stap in haar leven. Antilliaanse moeder, één kind.

De meeste ouders verwachten dat hun kind naar het vmbo gaat, één moeder denkt dat het havo wordt.

Welke school voor voortgezet onderwijs bezoeken de kinderen?

De meeste kinderen zitten op een school in Zuidoost. Genoemd worden de Open Schoolgemeenschap Bijlmer (OSB), Scholengemeenschap Reigersbos, het Augustinus College, praktijkschool het Orion College, praktijkschool De Dreef.

Buiten het stadsdeel gaat het om ROC (onbekend welk stadsdeel), TeC-college (vmbo en mbo) in Slotervaart; Sint-Nicolaaslyceum (havo/vwo) in Zuideramstel; College de Meer (vmbo) in Watergraafmeer; Scholengemeenschap Phanta Rhei (vmbo/lwoo) in Amstelveen; Nova-college (vmbo/havo) in Geuzenveld/Slotermeer. De meeste kinderen volgen een vmbo opleiding, vier jongeren havo en één gymnasium, zes jongeren praktijkonderwijs.

Volgens de meeste ouders gaat het goed met hun kind op school. De cijfers zijn redelijk tot goed en ook het gedrag is goed. Enkele ouders geven aan dat het gedrag van hun kind af en toe te wensen overlaat, maar doordat zij met de docent of mentor praten en afspraken maken, wordt het altijd opgelost. Over het contact met school zijn de ouders tevreden. Ze worden goed geïnformeerd en via brieven op de hoogte gehouden. Daarnaast kunnen ouders altijd langsgaan, bellen of mailen wanneer er iets is. De meeste ouders zijn positief over de keuze:

Ik vind dat de leerkrachten de kinderen echt waarderen, waardoor de kinderen beter gestimuleerd worden om te presteren. Ook de manier waarop je geïnformeerd wordt, je wordt echt betrokken bij het schoolgebeuren. Er wordt heel veel aan sport gedaan. Het is echt een school die met kop en schouders over andere scholen uitsteekt. Antilliaanse moeder, 3 kinderen.

Hoe is de keuze voor het voortgezet onderwijs gemaakt?

Bij enkele ouders is het advies van de leerkracht van de basisschool bepalend voor de schoolkeuze geweest, maar de meeste ouders geven aan zelf en in overleg met hun kind voor een bepaalde school gekozen te hebben. Vooral bij kinderen die praktijkonderwijs volgen, is het advies van de basisschool van invloed. De leerkracht is met de ouders in gesprek gegaan over het niveau van het kind, heeft geadviseerd welke school het beste aansluit.

Zij heeft deze school niet zelf uitgekozen, zij heeft die cito-toets niet gedaan. Maar vanwege haar niveau hebben ze haar daar naartoe gestuurd. Antilliaanse moeder, 4 kinderen.

En ik dacht ook jeetje mina moet hij hier op school? Dus ik schrok me wild, want het leek of hier alleen maar gekleurde kinderen op school zaten. Surinaamse moeder, 3 kinderen.

Ouders vinden het belangrijk dat de school past bij wat hun kinderen nodig hebben. Vooral de ouders van kinderen die op de praktijkschool zitten zijn erg blij met het kleinschalige onderwijs; er is écht aandacht voor ieder kind en individuele begeleiding.

Je wordt opgevangen, geholpen. En je ziet, je kind bloeit op. Maar ik denk dat je ook als ouder je stem moet laten horen. Surinaamse moeder, 3 kinderen.

Daarnaast noemen ouders ook andere redenen die de schoolkeuze beïnvloed hebben. Veel ouders hebben het liefst een school dichtbij, in ieder geval in het eigen stadsdeel. Kinderen moeten zelfstandig naar school gaan, met de fiets of het openbaar vervoer. Het geeft een veilig gevoel wanneer de school niet te ver weg is.

Maar ja op een gegeven moment kan dat niet meer en dan moet ik haar beetje bij beetje loslaten. Dat vond ik wel even lastig. Gelukkig is haar school niet zo ver van huis. Surinaamse moeder, één kind

Ervaringen, meningen en ideeën van familie, vrienden en kennissen zijn ook van invloed. Zo hebben twee ouders hun kind juist niet naar de dichtstbijzijnde school laten gaan omdat ze van kennissen en vrienden veel negatieve verhalen hadden gehoord. Andere ouders zijn afgegaan op positieve berichten over bepaalde scholen van zussen, vrienden en kennissen, waarna ze met hun kind naar een open dag zijn gegaan en ook enthousiast werden.

Ashley heeft een oudere neef die daar zit. Hij vertelde me erover, Ashley ging ook met de basisschool daar langs en ze zag het gelijk zitten. Surinaamse moeder, één kind.

Eén moeder heeft haar kind bewust op een school in Amstelveen gezet, omdat ze het belangrijk vindt dat haar kind niet met alleen zwarte kinderen op school zit. Twee andere ouders vinden de scholen waar hun kind naar toe gaat juist goed, mede vanwege de grote diversiteit. Duidelijk is dat bijna alle ouders bewust bezig zijn geweest met de keuze voor het voortgezet onderwijs. Ze hebben er thuis, met familie en kennissen over gepraat, hebben scholen bezocht en de sfeer geproefd.

Belang van een opleiding

Ouders vinden het belangrijk dat hun kind goed presteert op school en een diploma haalt dat voor hem of haar haalbaar is. Een diploma is onmisbaar voor een goede toekomst en daarom staat school op de eerste plaats. Ze vertellen hun kinderen wat het belang is van een diploma.

Wanneer je oud genoeg bent, je hebt geld, je kan alles kopen wat jij wil. Maar education is the key. Wanneer jij een diploma hebt, kan je alles kopen. Zij doet het nu heel goed, ik ben trots op haar. Ghanese moeder, 3 kinderen.

Zo leer ik mijn kinderen: kijk, een vriend kun je altijd nog hebben maar je schoolpapieren die zijn belangrijk, en dat zou je getrouwde man zijn. En zo ben ik opgevoed en dat geef ik ze mee. Surinaamse moeder, 8 kinderen.

De ouders proberen hun kinderen ook op andere manieren te motiveren en te ondersteunen. Ze kennen het rooster van hun kind, sommigen weten wanneer er toetsen zijn. Daarnaast vragen veel ouders elke dag aan hun kinderen hoe het is gegaan op school, wat voor cijfers ze gehaald hebben en hoeveel huiswerk ze hebben.

Kijk, ik praat veel met Crystel. Als ze van school komt vraag ik haar hoe alles is gegaan, wanneer ze een toets heeft enzovoort. Want dan weet ik ook wanneer ze veel huiswerk heeft of juist niet. En wanneer ik een uitslag kan verwachten. Surinaamse moeder, één kind.

Enkele ouders - vooral van jongens - vinden dat ze hun kind echt 'achter de broek moeten zitten' wanneer het om school gaat. Steeds vragen hoeveel huiswerk ze hebben, hun kind stimuleren om te gaan leren.

Ja, hij begint te puberen, dus hij doet niet echt zijn best. Maar je moet blijven hameren en blijven trekken aan hem. Surinaamse moeder, 4 kinderen.

En dan... naar het voortgezet onderwijs

Voor veel ouders was het wel even wennen dat hun kind naar het voortgezet onderwijs ging. Er verandert dan veel. De kinderen moeten doorgaans langer en ook zelfstandig reizen, maken lange dagen, hebben meer huiswerk, krijgen andere vrienden. Het was vooral wennen om hun kind meer los te laten. De meeste ouders vonden het spannend toen hun kind naar het voortgezet onderwijs ging, maar ook leuk, zo'n nieuwe stap in hun leven.

Ik vond het volgens mij nog spannender dan mijn oudste dochter. Maar ook bij mijn andere dochters vond ik het spannend. Het is toch weer een nieuwe stap. Gelukkig hadden ze er allemaal veel zin in, dat scheelde ook. Ze vonden maar dat ik me raar gedroeg. Het was gewoon een nieuwe school. Klaar. Punt. Surinaamse moeder, 4 kinderen.

Minder vrijheid, meer huiswerk:

Hij was vroeger altijd vrij als hij uit school kwam, dan ging hij lekker met vriendjes spelen, voetballen en zo. Nu moet hij, als hij uit school komt, altijd huiswerk maken. Surinaamse moeder, 3 kinderen.

Ouders met oudere kinderen hebben dit al eens meegemaakt, weten beter wat hen te wachten staat.

Omdat ik er al drie voor haar had (naar vo). Het is een normale routine, dat een kind van de basisschool naar de middelbare school gaat. Surinaamse moeder, 4 kinderen.

Een andere moeder:

Natuurlijk ga ik niet zo vaak meer naar school als eerst. Ik weet na zoveel jaar wel hoe het werkt. Het eerste jaar dat mijn oudste dochter op school zat ging ik naar alles, elk dingetje dat voor ouders was geregeld. Hierdoor leerde ik de

school wel goed kennen. Belangrijk. Nu kom ik alleen nog als er mentorgesprekken zijn over de voortgang van Jeffrey. Surinaamse moeder, 4 kinderen.

Het was voor hun kind wennen om meer huiswerk te hebben en minder vrije tijd. Vooral moeders van jongens zeggen dat dit moeilijk voor hun kind was. Behalve huiswerk maken, gaat ook het 'spelen' een beetje over, terwijl hun zoon daar nog niet altijd aan toe is. Ook is het moeilijker om hen te motiveren voor school.

Vroeger met mijn dochter, ik hoefde helemaal niet te vragen of haar huiswerk klaar was of zo. Zij ging meteen leren. Maar die jongen (haar zoon) ja, het is echt lastig. Misschien als ouders meer cursussen krijgen of een informatieavond, dat ze kunnen helpen. Ghanese moeder, 4 kinderen.

Terwijl moeders zich bij zonen vooral zorgen maken om de motivatie voor school, zien ze dat bij dochters het volwassen worden sneller een rol speelt. Het lichaam, de interesses en het gedrag van hun dochters verandert. De meisjes gaan zich in het voortgezet onderwijs volwassen gedragen. Daar hoort ook andere kleding en make-up bij. Moeders geven aan hierover goed te kunnen praten met hun kinderen, vinden dit ook belangrijk. Zij vinden het leuk om te zien dat hun dochter volwassen wordt en willen haar daarbij helpen.

Jaaa, ze voelde zich groot. Ik zag haar na een paar maanden met mijn lipstick. Ik zeg: 'Dat kan niet, je kan geen lipstick dragen.' Dus ik heb lipgloss, een kleurtje gekocht. Ze ging ook van die grote oorbellen van mij aandoen, en dan verandert ze. Ik mocht haar kleren niet meer uitkiezen. Surinaamse moeder, 4 kinderen.

Helpen en een beetje plagen:

We praten over heel veel onderwerpen met elkaar. Laatst nog, moest ik Chrystel een beetje plagen: 'Ik vind dat je gewoon te lang in je kamer blijft 's morgens als je gedoucht hebt. Wat is dat nou, is dat door die verandering in je lichaam?' (lacht) Dat vond ze heel spannend: 'Neeee'. Maar met het lachen laat je gewoon merken van, mama heeft je door. Surinaamse moeder, 8 kinderen.

Contact met school

Doorgaans spreken ouders de mentor van hun kind bij de 'tien-minuten-gesprekken', mentorgesprekken en informatieavonden. Daarnaast nemen ze ook contact op met school wanneer er iets is, of belt de mentor hen wanneer er 'een akkefietje' of ruzie op school is geweest. Samen zoeken ze dan naar een oplossing. Ouders zijn positief over het contact met school, ervaren het als prettig dat er wordt overlegd wat te doen wanneer hun kind meerdere keren te laat is gekomen, ruzie heeft gemaakt of minder goed cijfers heeft gehaald. Eén moeder geeft aan het fijn te vinden dat docenten ouders ook informeren over positieve ontwikkelingen, niet alleen contact opnemen wanneer er negatieve dingen zijn. Een moeder met een zoon op een praktijkschool zou wel graag meer contact met school willen. Ze gaat altijd naar rapportbesprekingen op school, maar zou eerder geïnformeerd willen worden wanneer cijfers niet goed zijn. Het is jammer te wachten om tijdens een rapportbespreking te horen dat het niet goed gaat. Dan is het eigenlijk al iets te laat. Toch wordt ze goed bij school betrokken.

Nou, ze betrekken mij overal bij en vragen ook mijn toestemming en hoe we samen dingen kunnen oplossen. En ze geven mij ook tips hoe ik het beste met hem, zeg maar kan omgaan. Surinaamse moeder, 3 kinderen.

Ouders worden op school verwacht:

Wat ik goed vind bij deze school, dat als je kind een rapport krijgt, dat jij het moet komen ophalen als ouder. Je krijgt dan ook meteen een rapportgesprek. De kinderen krijgen dus hun rapport niet mee, jij moet hem op komen halen als ouder. Surinaamse moeder, 2 kinderen.

Een Ghanese moeder merkt dat andere ouders niet altijd naar de informatiegesprekken gaan, omdat zij moeite hebben met de Nederlandse taal.

Ik kan nu een beetje lezen omdat ik werk. Daarom vind ik het zielig voor andere moeders want zij weten er ook helemaal niks van. Daarom zeg ik tegen die ouders: 'Je moet naar die ouderavonden want dan krijg je die informatie.' En soms zeggen zij: 'Nee ik wil niet gaan want ik begrijp er niets van.' Ghanese moeder, 4 kinderen.

Hulp en advies via school?

De ouders signaleren dat het gedrag van hun kinderen verandert wanneer ze naar het voortgezet onderwijs gaan. Moet en kan de school zich daarmee bemoeien? Enkele ouders hebben via school een pubercursus gevolgd, en zijn daar zó enthousiast over dat ze zich hebben aangemeld voor een volgende training. Ook proberen ze andere ouders te motiveren om mee te doen. Een moeder geeft aan veel behoefte te hebben aan een cursus of training vanuit school, waarbij ze advies kan krijgen hoe haar zoon te motiveren voor school. Ze volgt ook via het welzijnswerk opvoedcursussen, onder andere Triple-P, waarover ze erg enthousiast is. Ook praten met andere ouders over opvoeding vindt ze waardevol. De school zou nog meer tips en advies kunnen geven over het halen van goede schoolprestaties, zo meent ze.

5.3 Opvoeden van tieners: hoe gaat dat?

De tienerleeftijd van hun kinderen roept nieuwe en vaak lastige vragen op bij veel geïnterviewde ouders. Wat zijn goede bedtijden, hoeveel zakgeld geef je je kind, vanaf welke leeftijd mag je kind uitgaan, omgaan met vriendjes, vriendinnetjes en seksualiteit. Houd je vast aan de opvoeding die je van huis uit gewend bent, of houd je als ouder ook rekening met de Nederlandse omgeving waarin de kinderen opgroeien? Toch hebben de meeste ouders duidelijk voor ogen hoe ze hun kind willen opvoeden. Vooral ouders met kinderen die de tienerleeftijd voorbij zijn, lijken minder onzeker.

Als het je eerste kind is kan ik best begrijpen dat je onzeker wordt over bepaalde dingen. Maar bij de laatste... ja... Ik heb zelfvertrouwen, je weet dat het niet bij iedereen hetzelfde is, niet ieder kind is hetzelfde. Als zekerheid uitstraalt dan gaat het kind dat voelen. Als jij als ouder weet wat je doet, dan zal het kind ook eerder naar je luisteren. Als jij nee zegt, dan moet je het wel bij nee houden anders gaat het kind over je heen lopen. Surinaamse moeder, 4 kinderen.

Loslaten en vasthouden:

Je moet een kind een beetje loslaten, maar niet te. Anders raken ze de weg kwijt. Surinaamse moeder, 3 kinderen

Aan je kind uitleggen hoe met vrijheid om te gaan:

Vind je dat je uit moet gaan omdat je vrienden ook uitgaan? Nee vind ik niet. Dat heb ik mijn eigen kinderen altijd meegegeven. Wees uniek op je eigen manier. Maar ga niet achter een ander aan lopen. De kinderen hebben

vrijheid, ze hebben daar recht op. En als je daar recht op hebt is het vanzelfsprekend en kun je er ook geen misbruik van maken. Surinaamse vader, 4 kinderen.

Je leert zelf ook van je fouten, geeft een moeder aan, je leert steeds meer hoe op te voeden. Alle ouders delen hun ervaringen met de opvoeding met zussen, buurvrouwen, vriendinnen, collega's of ouders van school.

Ik heb een paar goede vriendinnen die kinderen in dezelfde leeftijd hebben. Dan praten we natuurlijk over onze kinderen. We vinden het ook leuk om van elkaar te horen hoe het met de kinderen gaat. En ook als het minder goed gaat zijn we er voor elkaar. Ja dat vind ik prima. Surinaamse moeder, 4 kinderen.

Enkele moeders die met hun man samenwonen, praten buitenshuis niet veel over de opvoeding; dit doen ze liever met hun man. Vooral de Ghanese ouders zoeken steun bij de pastor van hun kerk, gaan naar een praatgroep voor ouders waar ze vragen over de opvoeding of het Nederlandse schoolsysteem kunnen bespreken.

Opvoeden is niet altijd eenvoudig

Weten hoe je de opvoeding wil aanpakken en wat je belangrijk vindt om je kind bij te brengen, betekent nog niet dat het altijd eenvoudig is om 't ook uit te voeren. Een moeder ervaart dat jonge kinderen nog met een strenge blik te corrigeren zijn, maar dat dit niet meer opgaat voor kinderen die twaalf jaar of ouder zijn. Dan is er meer nodig. Maar hoe dat te doen?

Goivanka spreekt me vaak tegen en het is altijd; 'maar ...'. Soms weet ik niet zo goed hoe ik hiermee om moet gaan. Antilliaanse moeder, één kind.

En ook hoe beïnvloedbaar is je kind, hoe houd ik zicht op wat hij of zij doet, en met wie?

Ik vind het moeilijk. Nogmaals, je weet niet hoe een kind is, je weet niet hoe snel beïnvloedbaar een kind is. En weet je, ik kan die vrienden kennen maar je kent ze niet helemaal. Je ziet ze een keer over de vloer komen. 'Dag mevrouw' maar je kent ze niet. Surinaamse moeder, 4 dochters.

Twijfel of je het goed doet, maar gelukkig soms ook bevestiging van de kinderen zelf:

Want je denkt altijd dat je het als moeder niet goed genoeg doet. Ik denk dat alle moeders dat wel hebben. 'Heb ik dit verkeerd aangepakt, heb ik dit goed gezegd of niet?' Dat gevoel heb je altijd. Maar doordat we ook veel praten met elkaar zegt ze (dochter, 15 jaar): 'je hoeft niet altijd te denken dat je het verkeerd doet.' Dus dat is ook wel fijn. Surinaamse moeder, 3 kinderen.

Veel ouders maken zich meer zorgen over dochters dan over zonen. Meisjes kunnen zwanger raken, zijn kwetsbaarder, kunnen in handen vallen van loverboys. Vooral zwangerschap is een bron van zorg. De dochters zijn dan ook aan meer regels gebonden dan de zonen.

Laatst kwam zij (dochter, 15 jaar) en zei: 'Mama ik zag een klein meisje dat ik ken van school. Zij is zwanger'. Ik zeg haar: als je slaapt met een man dan gebeuren zulke dingen. Later, nu kan het niet, jij bent klein. Nu ze het met haar eigen ogen heeft gezien, ben ik blij. Now she knows. Ghanese moeder, 3 kinderen.

De opvatting heerst dat jongens zich wel redden buiten. Wel worden zoons gewaarschuwd om veilige seks te hebben en respectvol met meisjes om te gaan:

Mijn man zegt ook 'alles goed en wel maar, maar je weet hè, we willen nog geen opa en oma worden.' Hij (zoon, 15 jaar) heeft condooms, maar we zeggen ook dingen als: 'luister een meisje is een meisje, je moet haar met respect behandelen. Als je ooit wat gaat hebben, moet het mooi zijn, een mooie herinnering.' Surinaamse moeder, 3 kinderen.

Alleenstaande ouders

Zestien van de 26 geïnterviewde ouders is alleenstaand. Ze vinden het soms zwaar om er alleen voor te staan, missen vooral een gesprekspartner bij het nemen van beslissingen, zowel grote als kleine. Nu de kinderen groter worden en een eigen mening krijgen, moeten ze steeds vaker nagaan wat ze goed vinden en wat niet. Dit kan gaan over simpele zaken als uitgaan, tijdstip van thuiskomen en zakgeld, maar ook hoe om te gaan met conflicten.

Ik heb geen partner die kan zeggen: ik ga wel met haar praten. Het is moeilijk voor een alleenstaande vrouw die moet werken, en opvoeding, het is moeilijk. Vooral als je kinderen hebt met verschillende karakters. Surinaamse moeder, 4 kinderen.

Deze moeders zoeken steun in hun omgeving: bij oudere kinderen die het huis uit zijn, andere ouders van school, familie, vriendinnen en soms een nieuwe partner. Alleenstaande moeders met een zoon missen een vader waarmee hun kind over 'mannendingen' kan praten. Ze zoeken in hun omgeving naar iemand die zo'n rol kan vervullen. Dit kan een oom zijn, maar ook een grote broer.

En zijn oudere broers die helpen nu ook mee. Die corrigeren hem ook. Die stimuleren hem, ze praten met hem over dingen waar ik als vrouw niet over kan praten met hem. Die kunnen hem bepaalde mannelijke informatie geven, waar ik zogenaamd geen verstand van heb. Surinaamse moeder, 4 kinderen.

Een andere moeder probeert moeder en vader tegelijk te zijn:

Ik heb misschien ook wel een zwak voor hem (zoon, 13 jaar), omdat hij zoveel heeft meegemaakt, geen vaderliefde heeft gehad. Maar ik ben vader en moeder tegelijk voor hem. Surinaamse moeder, 3 kinderen.

Opvoeden in twee culturen

Bijna alle ouders ervaren de Nederlandse opvoeding als anders dan ze van huis uit gewend zijn. Die opvoeding was strenger, met ouders die duidelijk de baas zijn. Kinderen hebben te gehoorzamen en als ze dat niet doen, is een klap of tik een veelgebruikte maatregel. In Nederland gaat dat anders, van ouders wordt een andere aanpak verwacht. De kinderen weten maar al te goed dat je in Nederland niet mag slaan. Maar ook zijn kinderen veel meer gewend om hun mening te geven en niet zo maar te accepteren wat een ouder of andere volwassene hen zegt.

In Suriname heb ik een hele andere opvoeding gehad dan dat kinderen hier in Nederland krijgen. Wanneer ik soms niet luisterde kreeg ik een pak slaag. Dat mag hier niet. Ik vind het moeilijk omdat ik soms niet weet wat ik moet doen als Dylano zich niet aan mijn regels houdt. Ook mogen kinderen hier veel meer tegenspreken. In Suriname moet je accepteren wat een oudere zegt en kan je het niet in je hoofd halen daar tegenin te gaan. Surinaamse moeder, 3 kinderen.

Hoewel de meeste ouders dit lastig vinden, zien ze ook de voordelen in de Nederlandse manier van opvoeden. Dit geldt vooral voor de Surinaamse ouders. Het is goed dat kinderen tot zelfstandigheid worden opgevoed en dus ook meer zelf nadenken over wat ze wel en niet kunnen doen. Het is soms een beetje van de ene en de andere cultuur meenemen in de opvoeding.

Want hier in Nederland heb je genoeg voor die kinderen om te doen. En het enige minpunt vind ik wanneer een kind een tiener is waar je geen controle op hebt. Want soms ga ik werken en dan ben ik pas om half acht thuis en dan weet ik niet wat mijn kind gedaan heeft vanaf half vier. Antilliaanse moeder, één kind.

Ook het Nederlandse onderwijs heeft voordelen:

Veel meer kansen dan in mijn eigen land. Dan in Ghana. Het schoolsysteem is ook goed hier. Dat is goed voor haar (dochter 14 jaar). Het is belangrijk, om naar school te gaan. Ghanese vader, 3 kinderen.

Vooraf enkele Ghanese moeders hebben veel moeite met de cultuurverschillen in de opvoeding. Ze vinden het moeilijk dat hun kinderen brutaler zijn, meisjes veel naar buiten gaan en hebben moeite met de grote mate van vrijheid die jongeren in Nederland hebben. De traditionele leefwijzen veranderen in Nederland.

Ik heb Afrikaanse cultuur en hier de Nederlandse cultuur. Ja in Ghana als je zegt tegen mijn zoon: je mag niet buiten komen lopen en hij doet het toch, dan komt een grote broer die pakt een slang en Bam! (gebaar van een klap) En nu zeggen ze: 'Mama luister, dat mag hier niet.' Ghanese moeder, 4 kinderen.

Familieverhoudingen veranderen:

Ja, sommige kinderen zijn 18 jaar en willen weg van huis, maar in Ghana als jij gaat trouwen, je blijft met je familie of je gaat bij je mans' familie wonen of je blijft met je ouders wonen. Ghanese moeder, 3 kinderen.

Een Antilliaanse moeder is negatief over de Nederlandse samenleving waar jongeren veel vrijheid genieten en op straat hun gang mogen gaan:

En nu ben ik hier, het is niet zo goed voor een kind om hier op te groeien. Ze zien te veel dingen die ze niet mogen zien, ze leren te veel dingen, die mentaliteit is anders hier. En kinderen mogen ook heel veel dingen doen hier. Zodra ze hier in Nederland komen worden ze allemaal onbeschoft en al dat soort dingen, heel veel stoerheid. Antilliaanse moeder, 3 kinderen.

Een Surinaamse moeder vindt dat het niet uitmaakt waar je kind opgroeit, het gaat er om hoe je als ouder en directe omgeving met je kinderen omgaat en wat je ze bijbrengt:

Ik denk dat een kind hier en overal kan opgroeien omdat je al van kleins af aan bepaalde dingen moet aanleren. Normen en waarden en als kinderen dat bezitten maakt het niet uit waar ze zijn. Opvoeden doe je niet alleen, opvoeden doe je met je hele omgeving. Mijn buurvrouw mag tegen mijn kind zeggen: 'hé, wat je doet is gevaarlijk, doe dat niet'. Ik heb zoiets: als je je kinderen leert om respect te hebben voor iedereen en alles, dat je al een basis legt. Dan maakt het niet uit waar je opgevoed wordt in welk land. Surinaamse moeder, 2 kinderen.

5.4 Informatie en advies over opvoeding?

Aan wie of welke instanties vragen ouders advies wanneer ze vragen of zorgen hebben over hun kind? Enkele ouders geven aan liever naar instanties dan familie te gaan, andere zeggen juist dat het vragen van hulp bij een instantie de laatste stap is. Zorgen en problemen worden het liefst eerst met familie en kennissen besproken. Die kennen de situatie en ze kunnen goede adviezen en tips geven.

Van mijn vriendin krijg ik vaak tips over hoe ik kan inspelen op het gedrag van Melody. Ik vind het fijn dat ik hierin af en toe begeleid wordt door haar. Antilliaanse moeder, één kind.

Vijf andere ouders bespreken problemen juist liever niet met familie.

Ik vind juist dat een instantie je beter helpt dan je familie. Kijk, je familie gaat altijd achteraf kletsen. Surinaamse moeder, 3 kinderen.

En een andere ouder:

Nee. Nooit. We lossen het samen (in het gezin) op. Ik heb nooit het idee gehad van: 'hé broer, hoe heb jij dat opgelost met je kinderen?' Nog niet gehad. Surinaamse vader, 4 kinderen.

Ook andere ouders vinden het fijner om problemen binnen het gezin te houden en samen op te lossen. Als hun kind zou spijbelen, dan zouden ze eerst met het kind zelf gaan praten en daarna pas contact opnemen met een mentor of docent. De drempel om met andere mensen over problemen met hun kind te praten lijkt erg hoog. Zo geeft een moeder aan bij opvoedingsvragen eerder haar geestelijke ouders om advies te vragen dan naar een maatschappelijke organisatie te gaan.

Problemen op school

Hoewel meerdere ouders bij vragen en problemen niet snel naar een instantie zullen stappen, geven zij aan bij problemen op school wel naar de mentor te gaan.

Vooral bij de meester van haar klas, hij geeft me veel informatie wanneer ik vragen heb, bijvoorbeeld over haar gedrag en over haar schoolprestaties. Antilliaanse moeder, één kind.

De school kan meer vertellen over het gedrag van het kind, de schoolprestaties en ook adviezen geven wat verder te doen. Wanneer kinderen spijbelen, bespreken veel ouders dit graag met de mentor of docent. Enkele ouders zouden wel eerst met hun kind praten over het spijbelgedrag, om van hun kind horen wat de reden is waarom hij of zij gespijbeld heeft, voordat zij met de mentor in gesprek gaan.

Ik praat eerst met mijn kind (bij spijbelen). Dan gaan we naar school. Daar kunnen we met de mentor of directrice praten. Ghanese vader, 3 kinderen.

Een moeder legt verband tussen problemen op school en thuis:

Nou ten eerste de school, hij zit merendeels op school dus daar moet je als eerste heen gaan. Want als hij problemen thuis maakt, zal hij dat op school ook wel doen. Surinaamse moeder, 4 kinderen

Contact met instanties

Vijf ouders hebben vanwege hun kind contact gehad met een professionele organisatie, zoals jeugdzorg, RIAGG, GGD en MEE. Vier van hen zijn enthousiast over de begeleiding die ze via deze instellingen hebben ontvangen. Zij geven aan dat hun kind onhandelbaar was; er was sprake van moeilijk gedrag, slechte schoolresultaten, spijbelen en dealen. De ouders hebben opvoedingsondersteuning ontvangen, tips gekregen hoe met het gedrag van hun kind om te gaan en zijn hierin begeleid. Een moeder met een zoon waarbij PDD-NOS is gediagnosticeerd zegt bij MEE

goed geholpen te zijn met vragen die zij had op het gebied van de opvoeding. Daarnaast is zij via deze instantie goed doorverwezen naar andere organisaties.

Ja, bij mijn tweede zoon (heeft moeder hulp gezocht). Dat was niet zomaar een puber, dat was een verdwaalde puber. Dus hij had alle instanties nodig op een rij. Surinaamse moeder, 4 kinderen.

En een andere moeder:

Sommigen zien het als een bedreiging, maar ik heb hun als een soort hulp ervaren omdat ze veel voor me hebben gedaan. Surinaamse moeder, 2 kinderen

Een andere ouder die contact heeft gehad met organisaties is niet positief. Haar dochter was onhandelbaar en moeder wilde heel graag dat zij uit huis geplaatst werd, zij wilde zelf rust hebben. Bureau Jeugdzorg wilde dat niet, verwachtte dat moeder en dochter er samen aan gingen werken. Hierdoor voelde moeder zich niet serieus genomen en onbegrepen.

Meerdere ouders wijzen erop dat ze het belangrijk vinden dat instanties aandacht hebben voor hun cultuur. Liever geen hulpverlener met een Nederlandse achtergrond, omdat deze hen niet goed begrijpt en niet kan begeleiden.

Ik zou het niet graag willen dat een Nederlandse instantie mijn leven komt bepalen. Surinaamse moeder, 8 kinderen.

Ze is niet de enige die dat vindt:

Want ik hou er niet van als Nederlandse mensen mij komen helpen. Wat het verschil is, die Antillianen of buitenlandse personen begrijpen mij beter dan Hollanders. Die Hollanders hebben een hele andere mentaliteit. Weet je en dat vind ik heel moeilijk hè. Dominicaanse moeder, 3 kinderen.

Een moeder is juist heel blij met Nederlandse hulpverleners. Haar zoon zit op een Surinaamse school en af en toe heeft ze discussie met Surinaamse docenten die vinden dat zij haar zoon harder op moet voeden en meer moet slaan. Ze voelt zich meer begrepen door de Nederlandse hulpverlener die aangeeft dat ze veel dingen juist op de goede manier aanpakt.

Vertrouwen in instanties

Ouders die geen ervaring hebben gehad met organisaties als jeugdzorg, hebben vaak een negatief beeld van instellingen. Ze zijn bang dat jeugdzorg hun kind 'afpakt', dat ouders niet begrepen worden. De meeste ouders baseren deze mening op verhalen van anderen.

Ik zou ook niet zo snel naar Bureau Jeugdzorg gaan. Je hoort altijd verhalen van anderen dat ze zo je kind kunnen afnemen. Ik heb er zelf geen ervaring mee, maar snap wel waarom sommige ouders geen vertrouwen hebben. Surinaamse moeder, 3 kinderen

Liever geen contact:

Ik heb geen contact met die instanties. Ik hoop ook niet dat het ooit zover zal komen. Surinaamse moeder, 2 kinderen.

Een moeder die op een kinderdagverblijf werkt heeft meegemaakt dat jeugdzorg een kindje kwamen ophalen; dit was een hele nare ervaring.

Behalve over jeugdzorg zijn ouders ook negatief over hulpverlening en voorzieningen in het algemeen. Zo heeft een moeder jarenlang begeleiding gekregen van diverse instanties voor haar kind dat ADHD en gedragsproblemen heeft. Ze vindt dat ze niet goed geholpen is. Volgens haar hebben instanties langs elkaar heen gewerkt en heeft het veel te lang geduurd voordat er een juiste diagnose is gesteld. Zij is teleurgesteld en gaat voortaan liever naar familie wanneer ze hulp nodig heeft.

Meerdere ouders vinden het vervelend dat hulpverleners gelijk alles willen weten wanneer een hulpvraag gesteld wordt. Er worden uitvoerige dossiers gemaakt en ouders moeten alles vertellen over de situatie waarin zij zich met hun kind bevinden, ook over hun verleden. Een moeder zegt niet snel naar een instantie te gaan omdat er dan gelijk 'een stempel op je kind wordt gedrukt'. Ze ziet dat ouders, wanneer ze naar één instantie gaan, altijd bemoeienis van organisaties met hun kinderen blijven houden. Dit schrikt haar af. Een ander meent dat de drempel om hulp te vragen lager wordt, wanneer je ook alleen informatie kan krijgen, zonder dat je je gelijk 'helemaal bloot moet geven'.

Een stukje privé, want je moet je helemaal bloot geven. Ik denk dat mensen daar al sowieso tegenop zien. Dat mensen gewoon anoniem, niet het gevoel krijgen 'ik kom voor opvoedingsondersteuning maar m'n hele verhaal ligt meteen bij honderduizend verschillende instanties'. Surinaamse moeder, 2 kinderen.

Een moeder vond dat ook lastig in het begin, maar later niet meer:

Ja, in het begin dat ik om hulp vroeg, kwamen ze één keer in de week bij mij langs en werd mijn hele leven zo'n beetje uit gedoekt. Ik had zoiets van: 'dat gaat je niets aan.' Maar nu ben ik er heel tevreden over. Surinaamse moeder, 2 kinderen.

Informatie en voorlichting

De meeste ouders geven aan dat zij zelf nooit te maken gehad hebben met een instantie. Enkele ouders zeggen het jammer te vinden dat veel ouders negatief zijn over hulpverlening. Zij denken dat dit voornamelijk komt doordat ouders niet goed op de hoogte zijn van de hulp die voorzieningen kunnen bieden. Ouders baseren hun mening op negatieve verhalen van anderen en zijn slecht geïnformeerd. Ze zijn bang omdat zij niet weten wat zij kunnen verwachten van de hulpverlening, uit angst proberen zij daarom zoveel mogelijk zelf op te lossen.

Ik denk dat er nog meer informatie nodig is. Maar van mensen van de eigen cultuur. (...) Door iemand geïnformeerd te worden die ze niet begrijpen, die ze niet verstaan. Dan loopt het mis, omdat de informatie niet goed bij ze binnenkomt. Antilliaanse moeder, 3 kinderen.

Ik denk dat als je mensen goede informatie geeft, het beste lijkt mij om te beginnen als de kinderen klein zijn. Via de scholen, via de kinderdagverblijven, via de peuterspeelzalen, dat ze via die kanalen bekend worden gemaakt met hulpinstanties. Dat ze de informatie op een positieve manier binnen krijgen (...). Surinaamse moeder, 2 kinderen.

Ouders beter informeren over de hulpverlening verlaagt volgens een aantal ouders de drempel om professionele hulp te zoeken, wanneer er vragen zijn over de opvoeding.

De ouders die positieve ervaringen hebben met instanties, vinden dat het voornamelijk aan ouders zelf ligt wanneer die wantrouwig zijn of negatieve ervaringen hebben met de hulpverlening. Volgens hen gaat het om een wisselwerking; wanneer ouders negatief tegenover begeleiding staan zal het ook nooit een positief resultaat hebben.

Sommige ouders hebben van tevoren al een oordeel over instanties. Hebben ze geen vertrouwen, dan is dat lastig op te bouwen. Surinaamse moeder, 4 kinderen.

Hulp en advies bij de opvoeding van tieners

Bijna alle ouders geven aan dat er meer informatie nodig is voor ouders over het opvoeden van kinderen in de puberteit komen. Opvoedcursussen voor ouders met kinderen in die leeftijd wordt door veel ouders genoemd.

Dat toch wel elke ouder de mogelijkheid moet krijgen om ja, een cursus 'leren omgaan met tieners' te volgen. Want ja, het is niet makkelijk. Surinaamse moeder, 3 kinderen.

Als ouders gesteund worden, gaat het met hun kinderen ook beter:

Wanneer er veel met ouders zou worden gesproken, en de ouders veel ondersteuning zouden krijgen, dan gaat het met de tieners ook beter. Surinaamse moeder, één kind.

Ouders zouden meer informatie moeten krijgen over de hulp en informatie die geboden kan worden. Dit kan de drempel om hulp te vragen verlagen.

6. Jongeren uit Zuidoost over opgroeien, ouders en school

Ik vind wel dat ze vaak negatief praten over de Bijlmer, terwijl het hier best rustig is. Overal gebeuren er wel dingen. Ook in de boerendorpen. Ik voel me hier veilig. Surinaamse jongen 13 jaar.

Werving van de jongeren

Met dertien jongens en negentien meisjes uit Zuidoost is gesproken over opgroeien in hun stadsdeel, hoe ze de overgang van basisonderwijs naar voortgezet onderwijs ervaren, of ze daarbij behoefte hebben aan extra informatie en begeleiding. De jongeren zijn benaderd via Scholengemeenschap Reigersbos, het Augustinus College, Stichting Koryo, jongerencentrum Swazoom en via eigen contacten.

Achtergrond: de jongeren zijn tussen de 12 en 17 jaar, gemiddelde leeftijd is 14,1 jaar. De culturele achtergrond van de jongeren is divers: Surinaams (20), Antilliaans (2), de andere elf Ghanees, Indisch, Irakees, Guinees, Afghaans, Syrisch, Indiaas, Marokkaans, Dominicaans. Bijna alle jongeren zijn in Nederland geboren, drie zijn op jonge leeftijd naar Nederland gekomen.

Gezinssituatie: achttien jongeren groeien op in een eenoudergezin, wonen bij hun moeder, dertien in een tweeouder gezin, één met moeder en stiefvader. De gezinsgrootte varieert van één tot vier thuiswonende kinderen, meerdere malen is er sprake van oudere broers of zussen die al het huis uit zijn.

Schoolsituatie: Alle jongeren bezoeken het voortgezet onderwijs: vmbo (9), vmbo/havo (5), havo (1), havo/vwo (10), onbekend (7). Ze bezoeken bijna allemaal een school voor voortgezet onderwijs in Zuidoost: Scholengemeenschap Reigersbos, het Augustinuscollege, Open Scholengemeenschap Bijlmer. Enkele jongeren bezoeken een school in Oost: Amstellyceum en Montessori College Oost.

6.1 Zuidoost als leefomgeving

Bijna alle jongeren wonen al hun hele leven in Zuidoost. De meeste jongeren vinden het wel leuk om in Zuidoost op te groeien. Ze hebben vrienden en familie in de buurt en het is er levendig met een paar grote winkelcentra, een bioscoop en een zwembad. Je hoeft je niet te vervelen. De meisjes vinden het leuk om te winkelen en gewoon te 'chillen' op straat, terwijl de jongens veel voetballen. De jongens roemen dan ook de vele voetbalveldjes die Zuidoost rijk is. Een Surinaamse jongen van 14 jaar is heel enthousiast over het stadsdeel. Op de vraag wat hij van Zuidoost vindt, antwoordt hij: *prima, beter kan het niet.*

Een aantal keren noemen jongeren de multiculturele sfeer als pluspunt. Ze vinden het vanzelfsprekend met allerlei nationaliteiten in een wijk te wonen, dat de sfeer erg vriendelijk is en dat iedereen in de buurt elkaar helpt. Bijna alle jongeren hebben contact met leeftijdgenoten van verschillende culturele achtergronden. Echte vriendschappen zijn soms wat minder divers, veel jongeren hebben toch een lichte voorkeur voor vrienden van dezelfde afkomst. Er zijn echter ook wel gemixte vriendschappen.

Verskillende nationaliteiten, iedereen is vriendelijk, mengt veel. Iraakse jongen, 17 jaar.

En een meisje:

Gewoon verschillende culturen. Iedereen gaat met elkaar om. Surinaams meisje, 14 jaar.

De meningen over de wijken lopen verder erg uiteen. Afhankelijk van de wijk waar de jongere woont, vinden ze het een erg drukke of juist een wat saai en rustige wijk. De Amsterdamse Poort wordt door alle jongeren wel bezocht,

maar verder lijken zij zich toch vooral op hun eigen wijk te richten. Dit bepaalt dan ook in grote mate hoe ze tegen Zuidoost als stadsdeel aankijken.

Rustige straten, weinig verkeer, wel beetje saai. Antilliaans/Surinaams meisje, 13 jaar.

Veel hangjongeren, omdat ze niets te doen hebben. Surinaams meisje, 15 jaar.

Voorzieningen

Ondanks de overwegend positieve reacties zijn er ook kritische punten. Vooral de meisjes vinden dat hun wijk soms saai is en dat er weinig voor hen georganiseerd wordt. Ze hebben vaak wel gehoord van een buurthuis of jongerencentrum maar komen er zelf weinig. De buurthuizen vinden ze vooral voor jonge kinderen en verjaardagsfeestjes en de jongerencentra worden maar door enkele jongeren bezocht. De activiteiten in buurthuizen zijn geschikt voor jonge kinderen. Als je ouder bent en naar de brugklas gaat, dan zijn die activiteiten te kinderachtig. Ze klagen over het gebrek aan aanbod, maar zijn ook niet goed op de hoogte van de activiteiten van het jongerenwerk.

Jongens zijn enthousiast over het grote aantal voetbalveldjes in Zuidoost, elke jongen noemt dit als pluspunt. Ook vinden de jongens dat er genoeg activiteiten voor hen georganiseerd worden.

Het is leuk, er is veel te doen, schoolpleintjes, voetbalveldjes en speeltuin, veel georganiseerd zoals Panna, buurthuis No Limit, brassband. Surinaamse jongen, 16 jaar.

Veiligheid

Jongeren vinden dat Zuidoost door anderen vaak negatief beoordeeld wordt. Ondanks dat imago geven bijna alle jongeren aan zich wel veilig te voelen in Zuidoost. Dit geldt dan vooral voor de directe omgeving van hun huis. Buiten hun eigen buurt kan het onveilig zijn. Ze kennen de mensen uit de buurt en hebben de ervaring dat men elkaar helpt.

Er is altijd wel iemand in de buurt die je helpt. Surinaams meisje, 15 jaar.

Alle jongeren realiseren zich tegelijkertijd dat niet alles even aangenaam en plezierig is in Zuidoost. Ze hebben zelf ook last van hangjongeren, van grote groepen jongeren die niet veel te doen hebben en soms mensen lastig vallen. Hierdoor kan je je onveilig voelen als je langs zo'n groep moet lopen. Maar het zijn niet alleen hangjongeren die maken dat jongens en meiden zich soms onveilig voelen. Ook horen ze vervelende dingen die soms heel dichtbij huis gebeuren.

Ik vind het wel een beetje gevaarlijk, de laatste tijd voor. De vorige twee maanden is hier een dode man in een flat gevonden. Marokkaanse jongen, 14 jaar.

Een 14-jarig meisje vertelt dat ze van haar ouders niet in het donker over straat mag, zonder begeleiding van vader of moeder. Dit betekent dat ze in de winter, wanneer het al vroeg donker is, heel veel thuis is. Ze heeft weinig vrijheid, haar ouders vinden het onveilig op straat. Ze heeft dan ook gemengde gevoelens over wonen in Zuidoost:

In de zomer wel maar in de winter niet want dan is het snel donker en dan kan je niet alleen zonder je vader of moeder over straat lopen. Antilliaans meisje, 14 jaar.

Volgens een ander meisje moet je wel uit het goede hout gesneden zijn om je te kunnen handhaven in Zuidoost. Volgens haar moet je niet onzeker of bang zijn, dan maken andere jongeren gebruik van je.

6.2 Overgang naar voortgezet onderwijs

Aan de jongeren is gevraagd hoe ze het naar het voortgezet onderwijs hebben ervaren, welke veranderingen zich hebben voorgedaan en hoe ze die ervaren.

Overgang

Hoe was het, de overgang te maken?

Een verlossing; vrijheid... op de middelbare school voel je je hoog!... Surinaamse jongen, 14 jaar.

De meeste jongeren ervaren de overgang van basisschool naar voortgezet onderwijs als heel vanzelfsprekend. Iedereen moet dat een keer doen, dus zij ook. Een enkeling is enthousiast over de overgang. Tegelijkertijd vond bijna iedereen het ook wel spannend. De school is veel groter, je krijgt meer leraren, er zijn veel oudere leerlingen waarvan je niet weet hoe die zullen reageren. Vooral de eerste weken op de nieuwe school waren spannend, daarna raakten ze gewend.

Wel eng, alle grote kinderen, ze gaan stoer tegen je doen. Eng, de eerste dag, daarna was ik niet meer zo bang. Afghaans meisje, 17 jaar.

Het maakt wel verschil of ze al veel mensen kenden op school of er bijvoorbeeld al een grotere broer of zus op school zat. Een meisje vindt dat het belangrijk om assertief te zijn; je moet goed voor jezelf opkomen zegt.

Je moet voor jezelf opkomen, je woordje klaar hebben als ze je wat vragen of uitdagen. Surinaams meisje, 13 jaar.

Veranderingen

Bijna alle jongeren hebben in het voortgezet onderwijs nieuwe vrienden gemaakt, dat viel ze best mee. Het contact met vrienden van de basisschool is veelal verwaterd. Vooral de kennismakingsdagen en het kamp in de eerste weken hebben geholpen nieuwe vrienden en vriendinnen te vinden. Verder zijn ze gewoon gaan praten met klas- en schoolgenoten.

Ja, het was meer nieuwe mensen leren kennen en je oude vrienden weg pushen. Surinaamse jongen, 14 jaar.

De belangrijkste veranderingen hebben te maken met het schoolsysteem. De school is veel groter en onoverzichtelijker, er zijn veel meer leraren en huiswerk. Ook de manier van lesgeven en het zelfstandig plannen zijn een grote verandering.

Ze leren het je hier ook anders dan op de basisschool, de dingen worden steeds moeilijker. Alles verandert. Surinaams meisje, 15 jaar.

Jaaa, echt die boeken en mijn agenda. Soms is het te ingewikkeld en dan kijk ik bij iemand van de klas. Dominicaans meisje, 14 jaar.

Bijna alle jongeren geven aan dat het vele huiswerk ertoe leidt dat ze minder vrije tijd hebben en daardoor minder buiten kunnen zijn. Toen ze nog naar de basisschool gingen konden ze na schooltijd voetballen of rondhangen met

vriendinnen. Nu hebben ze veel meer huiswerk en dus minder vrije tijd. Ze doen nu ook andere in hun vrije tijd, zoals computeren (vooral msn) en televisie te kijken.

Ja het is nu wel even zwaar, ben druk bezig met huiswerk maken. Dus ben ik nu ook niet echt veel buiten en zo. Irakese jongen, 17 jaar.

En nu heb je ook veel langer school dan op de basisschool. Surinaamse jongen 13 jaar.

Ook vinden ze zichzelf veranderd na het verlaten van de basisschool. Ze vinden dat ze zelfstandiger zijn geworden, serieuzer en ook en iets brutaler. Ook geven veel jongeren aan dat ze meer een eigen mening hebben dan daarvoor, wat soms thuis tot conflicten leidt met hun ouders en ook met leraren op school.

Dat je je anders gedraagt, je durft meer, misschien wat onbeleefder. Kan wel... ja je wordt puber. Surinaamse jongen, 14 jaar.

6.3 Met wie bespreek je wat?

De meerderheid van de jongeren zegt alles met ouders te kunnen bespreken. Die zijn bij problemen vaak de eersten waar ze naar toegaan. Ze vertrouwen er in het algemeen op dat hun ouders hulp bieden als ze ergens mee zitten. Hierbij ervaren meerdere jongeren veel controle en aandacht voor hun schoolprestaties. Anderen geven aan een heel warm en fijn contact met zijn of haar ouders - meestal moeder - te hebben, waarbij alles bespreekbaar is, ook nare dingen.

Een aantal jongeren geeft aan dat ze niet zomaar alles met hun ouders kunnen bespreken. Zo praat een jongen liever met zijn oudere zus, zodat zij het op een goed moment aan hun ouders kan vertellen. Als hij het zelf vertelt, loopt het nogal eens op ruzie uit.

Het kan je raken als je ouders tegen je schreeuwen en wat ze allemaal roepen en zo. Surinaams/Angolese jongen, 15 jaar.

Een meisje kan eigenlijk alleen de leuke dingen aan haar moeder vertellen. De 'erge dingen' - wanneer ze iets fout gedaan heeft - houdt ze liever voor zich. Bijna alle jongeren vinden het moeilijk om minder leuk nieuws aan hun ouders te vertellen zoals een slecht cijfer, ruzie op school of dat ze iets ergs gedaan hebben, zoals stelen bijvoorbeeld. De meeste jongeren beoordelen vooraf wat de kans is dat hun ouders er toch achter komen en bepalen zo of ze het vertellen of niet.

Als ik ruzie heb gehad wordt ze boos. Ik vertel het wel, want deze school belt je ouders, dus je moet wel. Surinaams meisje, 15 jaar.

Niet iedereen legt uit waarom ze het zo moeilijk vinden om de minder leuke dingen te vertellen, maar meerdere jongeren geven aan dat ouders dan boos worden of heel erg gaan zeuren. Soms kan je ook maar beter niet alles vertellen. Maar de meeste jongeren vinden het belangrijk om te praten over wat hen bezighoudt en dwars zit.

Slechte cijfers... ik heb het een keer gezegd maar toen was ze echt in shock. De leuke dingen kan ik wel vertellen. Surinaams meisje, 14 jaar.

Als je het laat zitten (praten over wat je dwars zit) dan krijg je hoofdpijn. Nu zeg ik 't gewoon, dan voel je je beter vind ik. Surinaams meisje, 15 jaar.

Liever niet met ouders...

Een onderwerp dat de jongeren liever niet met hun ouders bespreken zijn vriendjes en vriendinnetjes en verliefd zijn. Omdat hun ouders hen er dan mee plagen, of het hemd van het lijf vragen. Dat is vervelend. Enkele jongeren vinden het geen probleem om hierover met hun ouders - meestal moeder - te praten, maar die zijn in de minderheid.

Seksualiteit is een onderwerp dat bijna geen enkele jongere met zijn of haar ouders bespreekt. Er is één jongen die thuis over zijn vriendin verteld heeft en dat hij seks heeft gehad: *'maar niet in details.'*

Praten met vrienden

Wat er wel of niet met vrienden besproken wordt, is niet in alle interviews aan de orde geweest. De jongeren die erover vertellen zijn heel verdeeld over wat je wel of niet bespreekt met vrienden. Sommigen praten alleen over alledaagse zaken als film, games en school, zeker niet over thuis of hun ouders. Anderen bespreken bijna alles met hun vrienden of vriendinnen, juist ook datgene wat er thuis gebeurt.

Over alles. Wat thuis gebeurt, bijvoorbeeld over dat mijn ouders gescheiden zijn. Surinaamse jongen 15 jaar.

Wat thuis gebeurt niet. Dat hoeven ze niet te weten. Syrische jongen, 14 jaar.

Meisjes zijn wat openhartiger met hun vriendinnen, geven vaker aan alles te bespreken dan jongens. Vooral onderwerpen die thuis lastig te bespreken zijn, als ze iets uitgehaald hebben bijvoorbeeld maar ook vriendjes en verliefdheden, komen bij goede vriendinnen ter sprake. Op school praten jongeren vooral over wat daar gebeurt, en over films, tv, voetbal en andere dagelijkse zaken, niet zozeer over wat hen erg bezighoudt.

Met vrienden praat je wel over wat sexy is en zo, maar niet op wie ik verliefd ben. Dan gaan ze je ermee pesten. Surinaams meisje, 14 jaar.

Praten met op school?

De jongeren hebben het op school met hun mentor of docenten vooral over schoolzaken. Studieresultaten, problemen in de klas, ruzies op school of docenten waarmee ze problemen hebben zijn de onderwerpen waarmee ze naar de mentor stappen. Slechts een enkeling gaat met persoonlijke problemen naar de mentor. En hoe snel ze dat doen hangt af van de betreffende mentor. Als jongeren de mentor vertrouwen en verwachten dat er goed naar hen geluisterd wordt en niet alles wordt doorverteld, dan zoeken ze eerder hulp bij hun mentor. Als dat vertrouwen er niet is, dan gaan de jongeren wel naar hem of haar toe, maar dan alleen omdat het moet van school. De meningen over de kwaliteit van het contact met de mentor zijn verdeeld. Het meeste jongeren zijn wel tevreden; die doet gewoon wat hij of zij moet doen. Maar ook kan hij of zij goed luisteren, neemt hen serieus en onderneemt actie als dat nodig is.

Als je iets vertelde dan luisterde ze goed en begreep ze het en als er iets was dan deed ze er iets aan. Surinaamse jongen, 13 jaar.

Niet alle jongeren zijn tevreden over hun mentor. Zij gaan alleen naar hem of haar toe omdat het moet; als je problemen op school hebt ben je verplicht te gaan, maar anders zouden ze het niet doen. Hun mentor kan juist slecht luisteren, onderneemt niets of neemt hen niet serieus.

Ja, ze luistert slecht, is er niet echt bij als de klas druk is of ruzie maakt leest zij gewoon een boek. Surinaamse jongen 13 jaar.

Slechts een paar jongeren hebben contact gehad met de vertrouwenspersoon van hun school. Zij zijn hier niet allemaal positief over. Een meisje van 14 jaar klaagt dat de dingen die zij besproken heeft met de vertrouwenspersoon later uitkwamen en dat zij toen niet meer gegaan is. En een jongen vertelt dat hij naar de vertrouwenspersoon moest omdat hij slechte cijfers haalde en de school dacht dat er thuis van alles aan de hand was. Dit was echter niet zo, maar hij moest toch naar de vertrouwenspersoon om dat uit te leggen. Hij vond het een vervelende ervaring.

Ze dachten dat er thuis iets gebeurd was. Toen moest ik naar de vertrouwenspersoon gaan en alles uitleggen.
Syrische jongen, 14 jaar.

Een meisje heeft heel positieve ervaringen met de veiligheidscoördinator van haar vorige school. Ze ziet haar nog steeds, beschouwt haar bijna als familie.

6.4 Omgaan met vragen en problemen

Welke kwesties zijn thuis wel of niet bespreekbaar, wat doe je als je verwacht dat iets moeilijk gaat vallen? Bijna alle jongeren vinden dat verandering van schoolkeuze of studierichting thuis besproken moet worden, óók als je vreest dat dit weleens slecht kan vallen. Eventueel kan je de mentor inschakelen, maar het móet besproken worden. De meeste jongeren verwachten dat hun ouders hen ondersteunen, zeker als je het goed uitlegt.

Ik zou zeggen van ja, dit is helemaal niet mijn ding. En dan zou ik uitleggen hoe ik me voelde en ja, misschien zou ze me dan wel begrijpen. Surinaams meisje, 16 jaar.

Anderen menen dat hun ouders er toch wel achter zullen komen. En degenen die niet met hun ouders over studieverandering zouden praten, zijn bang dat hun ouders boos worden of zijn gewoon van mening dat je gewoon moet doorzetten, eerst je opleiding afmaken en dan pas veranderen. Je kunt immers niet zo maar wat anders gaan doen.

Ik zou gewoon met me mentor gaan praten en dan nog meer aandacht besteden aan me huiswerk zodat ik het toch nog wel haal. Irakese jongen 17 jaar.

Problemen thuis

Veel jongeren geven aan dat de ernst van de problematiek afhangt of je daarvoor deskundige hulp zoekt. In eerste instantie los je problemen onderling op, eigenlijk ga je er pas mee naar buiten als het heel ernstig is en je niet meer anders kan. Die zoek je dan bij familie, zoals een tante of oom. Professionele hulp zoek je pas als het echt niet anders kan. De meeste jongeren vinden dat problemen thuis ook thuis opgelost moeten worden. De relatie met ouders is heel belangrijk en daarom móet je er wel voor zorgen dat het goed komt.

Ja, want anders raak je die band kwijt. Dus, ja als je echt ruzie met je ouders hebt moet je het wel goedmaken. Want zonder ouders ben je nergens. Surinaams meisje, 16 jaar.

Hun advies aan andere jongeren zou dan ook zijn: praten met je ouders en het goed maken. Als dat niet lukt dan misschien praten met een deskundige, bijvoorbeeld met jeugdzorg, al zouden ze dat zelf echt niet gauw doen. Problemen in het gezin moet je binnenshuis houden, mag je niet aan anderen vertellen. Enkele jongeren menen ook dat ze zelf hun zaken moeten oplossen; er wordt gewoon te snel hulp gezocht. Anderen vinden dat deskundigen niet te vertrouwen zijn, en ze kennen hen ook niet goed genoeg om hulp te vragen.

Problemen met vrienden

Problemen met vrienden moet je zelf oplossen, vinden bijna alle jongeren. Dat doen ze zelf ook: je praat erover en dan is het weer goed. Zij geven hierbij aan dat het vooral om 'kleine ruzies' gaat. Een jongere zegt problemen graag zelf op te willen lossen, omdat hij vindt dat wanneer volwassenen zich ermee gaan bemoeien het alleen maar erger wordt. Diegene met wie je ruzie hebt zal je daarna nog harder aanpakken, omdat je hem of haar verraden hebt.

Als het niet meteen lukt om het met elkaar op te lossen en het gaat om vrienden van school, dan is het mogelijk om naar een mentor of vertrouwenspersoon te gaan. Hij of zij kan dan proberen te middelen en het op te lossen. Veel jongeren zeggen naar hun mentor toe te stappen, wanneer ze zich niet meer veilig voelen op school door ruzie met andere jongeren.

Ik zou altijd met mensen op school lopen zodat eh... er mensen zijn die mij in de gaten kunnen houden. En bij een vertrouwenspersoon, ja uitleggen wat er is gebeurd en proberen op te lossen. Surinaamse jongen, 14 jaar.

Spijbelen en ouders

School en het behalen van een diploma wordt door alle jongeren heel belangrijk gevonden. Ze geven aan goede schoolresultaten te willen halen omdat een diploma belangrijk is voor een goede toekomst. Ook hun ouders vinden school en goede schoolresultaten heel belangrijk. Spijbelen doe je dus niet, school is heel belangrijk. Als je vrienden hebt die je tot spijbelen aanzetten, dan moet je die links laten liggen of helemaal laten vallen.

Dat bedoel ik, gewoon even vrienden opzij zetten en dan school gaan doen. Want wanneer je je diploma hebt kun je doen wat je wil. Want je diploma is je leven. Surinaamse jongen, 14 jaar.

Enkele jongens kunnen zich wel voorstellen, dat er wel eens gespijbeld wordt. Dat moet je toch zelf weten. Een jongen gaat weleens vroeger weg van school omdat ie er hoofdpijn krijgt.

Als ouders ontdekken dat hun kind spijbelt, kunnen ze het beste voor een duidelijke en harde aanpak kiezen, meent iets minder dan de helft van de jongeren. Ouders moeten school bellen of hun kind wel daar is, navragen als hij thuis komt wat er allemaal op school gebeurd is en als een kind gespijbeld heeft hard straffen.

Ouders moet gewoon naar school bellen en vragen of hij naar school geweest is. Surinaamse jongen, 14 jaar.

De andere helft pleit ervoor dat ouders niet meteen boos worden maar begrip tonen. Zij moeten hun kinderen meer ondersteunen met school. Daarnaast kunnen ouders hun kinderen stimuleren via beloningen.

Ze hoeven niet alleen boos te zijn, want als ze alleen boos zijn gaan kinderen denken van 'je kan me niks maken ik ga het toch doen.' Dus ze moeten gewoon rustig praten en stimuleren. Bijvoorbeeld belonen. Surinaams meisje, 14 jaar.

6.5 Wie ben ik, waar hoor ik bij?

Niet alle jongeren praten met anderen over hun cultuur en achtergrond. Vaak wordt in familieverband wel gesproken over tradities en gebruiken, is er een opa of oma die vertelt over het land van herkomst. Bijna geen enkele jongere zegt met leeftijdgenoten over de eigen culturele identiteit te praten. Alleen drie jongeren met een islamitische achtergrond geven aan regelmatig over hun geloof te praten.

Ook al is het voor de meeste niet echt een gespreksonderwerp, ieder is zich wel bewust van zijn of haar cultuur. De meeste geven ook aan daar trots op te zijn. Dit komt het meest tot uitdrukking in eetgewoonten, in bezoeken van

kerk of moskee, in geloofsovertuiging, maar ook in het belang die familie voor hen heeft. Veel Surinaamse jongeren geven aan dat ze heel erg gewend zijn aan verschillende culturen, ook binnen de Surinaamse gemeenschap is er een verscheidenheid aan culturen en godsdiensten. Ze vinden dat er op school genoeg aandacht voor is. Ze gaan naar het Tropenmuseum, er zijn lessen levensbeschouwing, er is aandacht voor veel verschillende feestdagen. Niet alleen christelijke feesten, maar ook het Suikerfeest of Ramadan.

Verschil tussen thuis en straat?

Bijna alle jongeren geven aan dat ze zich thuis niet anders gedragen dan daarbuiten, al kennen ze jongeren voor wie dat wel geldt. Vooral de meisjes gedragen zich naar eigen zeggen overal wel hetzelfde. Thuis, op school of op straat: dat maakt niet uit.

Hoe ik thuis doe, doe ik hier ook. Ik doe niet alsof ik iemand anders ben. Ik blijf gewoon mezelf. Surinaams meisje, 15 jaar.

Een aantal jongens zegt echter dat ze zich thuis inderdaad anders gedragen dan op straat of op school. Zij lijken dit nogal vanzelfsprekend te vinden; op straat gelden immers andere regels dan thuis of op school.

Thuis en buiten bied je meer respect voor ouderen (dan op school). Syrische jongen, 14 jaar.

Ja, dat herken ik ook bij mezelf. Maar hier (op school) praat je anders dan thuis, hier praat je met iets ruigere woorden. Ik denk niet dat je zo tegen je moeder kan praten. Surinaamse jongen, 13 jaar.

Ook al gedragen ze zich zelf misschien niet anders, alle jongeren kennen genoeg voorbeelden van andere jongeren die zich stoerder gaan gedragen op school en op straat. Die willen graag stoer zijn voor andere jongeren of gewoon om er bij te horen.

Om erbij te horen. Denk ik hoor. Want als diegene stom doet waar je mee om gaat, dan denk je dan ga ik ook maar even stom doen. Misschien vinden ze me dan leuker om mee om te gaan. Surinaams meisje, 15 jaar.

6.6 Informatie en hulp

Alle jongeren zouden het prima vinden wanneer er in hun stadsdeel een jongereninformatiepunt zou komen waar jongeren terecht kunnen met vragen. Dit kunnen dan zowel praktische vragen over bijvoorbeeld werken en wonen zijn, maar waar je ook terecht kan met problemen. De meeste jongeren kennen zo'n punt nu niet en denken ook niet dat ze er zelf naar toe zullen gaan. Zijzelf zouden eerder naar familie of school gaan, enkele jongeren zijn van mening dat je helemaal nooit met een deskundige of professional moet gaan praten. Die zijn onbetrouwbaar zijn en bovendien hoeven anderen niet te weten dat er iets met je aan de hand is.

Enkele jongeren zouden zo'n informatiepunt wel handig vinden en erheen gaan, vooral voor praktische vragen over bijvoorbeeld alcohol, drugs, wonen, werk, leefomgeving, zakgeld. Hoe zou het eruit moeten zien?

Het moet sowieso een televisie hebben, Playstation en het moet zachte banken hebben. Waar jongeren zich gewoon echt thuis kunnen voelen, er moet een computer zijn. Een keuken waar je dingen kunt bakken. Surinaams/Antilliaans meisje, 14 jaar.

Niet echt in de Poort, bij V&D of zo, maar waar het rustig is en er weinig mensen zijn. Daar kan er wel een kantoor komen. Ik vind dat daar mensen van alle afkomsten moeten zijn, zodat je niet alleen met witte mensen hoeft te praten over je dingen. Hun kunnen bevooroordeeld zijn en slechte dingen zeggen. Surinaamse jongen, 13 jaar.

Er zouden deskundige medewerkers met verschillende culturele achtergronden moeten werken en het moet een plek zijn waar je anoniem je vragen kunt stellen. En er is een lichte voorkeur voor jonge medewerkers, liefst ook ervaringsdeskundigen.

Ze moeten kunnen omgaan met kinderen, die problemen hebben. En geduld is nodig, en veel verstand van zulke dingen. Surinaams meisje, 13 jaar.

Het moet professioneel zijn en niet zomaar wat mensen uitgezocht. Sommige mensen vertellen een beetje onzin, je moet weten waar je over praat. Indiaas meisje, 12 jaar.

Nou niet mensen van 50 of zo. Iets meer als onze leeftijd, 23. Surinaams meisje, 16 jaar.

Samenvatting ouders en jongeren over opvoeden en opgroeien in Zuidoost

Gesproken is met 26 ouders en 32 jongeren uit Zuidoost die via scholen, kinderdagverblijven, welzijnswerk, zelforganisaties en eigen contacten geworven zijn. De meeste ouders en jongeren hebben een Surinaamse achtergrond, een kleiner aantal Antilliaans of Ghanees, en daarnaast een diversiteit aan culturele achtergronden. Bijna alle ouders zijn in het land van herkomst geboren, bijna alle jongeren in Nederland. Meer dan de helft van de geïnterviewde ouders is alleenstaand, iets meer dan de helft van de jongeren woont met moeder, broers en zussen.

Wonen in Zuidoost

Ouders en jongeren vinden het prettig wonen in Zuidoost. Het is een multicultureel stadsdeel waar een diversiteit aan volwassenen en jongeren woont. Diverse delen van het stadsdeel zijn flink opgeknapt, ouders zijn tevreden met het aanbod aan winkels, de markt, de aanwezigheid van scholen en kinderdagverblijven. Jongeren vinden het fijn dat er veel jongeren in hun buurt wonen en er veel te doen is, al is er wel behoefte aan meer activiteiten voor oudere kinderen en meisjes. Ouders willen graag dat de activiteiten en verenigingen minder duur zijn, zodat hun kinderen meer kunnen deelnemen.

De eigen buurt ervaren ouders en jongeren als veilig, mede doordat er onderling toezicht is op elkaar. Andere buurten in het stadsdeel worden door de ouders als onveiliger beoordeeld, vooral hun kinderen. Ook storen veel ouders zich aan hangjongeren in de wijk. Met name over de veiligheid van dochters maken ouders zich soms zorgen; gevreesd wordt voor contacten met jongens en loverboys, hebben liever niet dat ze alleen over straat gaan.

Overgang naar het voortgezet onderwijs

Zowel de kinderen van de geïnterviewde ouders als de geïnterviewde jongeren bezoeken overwegend een school in Zuidoost. Een ouder heeft voor een school buiten Zuidoost gekozen omdat ze het belangrijk vindt dat haar kind niet alleen tussen zwarte kinderen zit. De meeste andere ouders hebben voorkeur voor een school voor voortgezet onderwijs in de buurt, zodat hun kind niet te ver hoeft te reizen. En de jongeren vinden het vooral fijn om met bekenden naar de nieuwe school te gaan.

Bij de schoolkeuze gaan de ouders af op het advies van de basisschool, mening van familie en bekenden, de voorkeur van hun kind en de mogelijkheden tot doorstroming naar hogere vormen van onderwijs. Ze zijn doelbewust en gericht met de keuze bezig (geweest).

De jongeren geven aan in het voortgezet onderwijs te moeten wennen aan oudere schoolgenoten, dat ze nieuwe vrienden moeten maken, minder vrije tijd en meer huiswerk hebben. Ze gaan zich volwassener, serieuzer en soms ook brutaler gedragen. Doorgaans hebben ze het naar hun zin op school.

De ouders wijzen op langere schooldagen, reizen naar school en vooral loslaten van hun kind. Ook de ouders geven aan dat het wel goed gaat op school. Ze bezoeken ouderavonden op school, nemen contact op met de mentor bij slechte schoolresultaten of wanneer hun kind ruzie heeft met docenten of klasgenoten. Tegelijkertijd wijzen ze erop dat ouders die slecht of geen Nederlands spreken, veel meer op afstand van school staan.

Praten over ontwikkeling en opvoeding

Voor jongeren is het vanzelfsprekend dat ze alleen met vrienden en soms thuis praten over vragen of problemen die zich wel eens voordoen. Negatieve schoolberichten worden bij voorkeur niet (direct) thuis gemeld, vanwege de ruzies en conflicten die eruit voort kunnen komen. Een mentor wordt geraadpleegd bij schoolzaken, maar daarbuiten niet. Advies- en hulpinstanties zijn hen onbekend, roepen argwaan op, ze zouden er niet snel op af stappen.

Ook ouders bespreken opvoedkwesties het liefst met familie en bekenden. Veel ouders ervaren vragen en problemen in de opvoeding wanneer hun kind de tienerleeftijd bereikt. Het is soms moeilijk om te gaan met het gedrag van hun kind, ze vragen zich af hoeveel vrijheid te geven en de controle niet te verliezen. Hun tieners krijgen een eigen mening, worden opstandiger en brutaler, zijn niet altijd tot huiswerk te motiveren terwijl school zo belangrijk is voor hun toekomst. Hoe je kind op te voeden in een Nederlandse omgeving, waarin kinderen vrijer

worden opgevoed, waar het verboden is om je kind een tik te geven. Ook is er zorg om negatieve invloed van vrienden en vriendinnen, om ongewenste zwangerschap van de dochters. Alleenstaande moeders zoeken contact met ooms en neven over hun zonen te praten. Andere ouders bespreken de opvoeding van hun kinderen alleen in het gezin.

Veel ouders geven te kennen behoefte te hebben aan advies en ondersteuning bij de opvoeding, maar zullen uit zichzelf niet snel een instantie benaderen. Ze hebben negatieve verhalen gehoord over jeugdzorg die 'je kind afpakt', wat afschrikt om hulp en advies te vragen. Er is ook afweer en wantrouwen ten opzichte van instanties omdat het beeld bestaat dat ouders er na het eerste contact aan vast blijven zitten en hulpverleners alles willen weten en informatie vastleggen in dossiers. Ook is er het beeld dat er in vakjargon wordt gesproken en dat voorzieningen vaak onvoldoende kennis hebben van verschillende achtergronden en culturen. Tegelijkertijd realiseren meerdere ouders zich dat het negatieve beeld van voorzieningen voorkomt uit gebrek aan informatie, onbekendheid en wantrouwen. De behoefte aan opvoedingsondersteuning onder de ouders is groot, veel ouders spreken de wens uit voor een cursus 'omgaan met pubers', degenen die een opvoedcursus via de school van hun kind hebben gevolgd zijn er zeer positief over.

Opvoeden en
opgroeien in

Noord

7. Ouders uit Noord over de opvoeding van hun kinderen

Ik woon er al 34 jaar en heb het wel naar mijn zin, maar er is wel een hoop veranderd. Ik woon in Nieuwendam, daar zijn mijn kinderen opgegroeid. Maar de flats zijn niet meer in goede staat en moeten gerenoveerd worden. Dus moet ik gedwongen verhuizen. Wel jammer, want ik ben hier gewend en ook de burens die ik ken wonen er al lang. Nu gaat iedereen beetje bij beetje weg. Marokkaanse moeder, 3 kinderen.

Werving van de ouders

In totaal zijn 26 ouders - alleen moeders - bereikt via de IJdoornschool, EVA Vrouwencentrum, Cleopatra, de Voedselbank, Stichting Witte Tulp en eigen contacten. Het is niet gelukt om binnen de korte onderzoeksperiode vaders te bereiken, waardoor hun perspectief ontbreekt.

Land van herkomst en verblijf in Nederland: drie moeders zijn in Nederland geboren, de andere in het land van herkomst. De moeders hebben een Marokkaanse (12), Egyptische (6), Turkse (3) en Surinaamse (2) achtergrond. Tenslotte zijn drie moeders afkomstig uit Ghana, Eritrea en Colombia.

Negen ouders wonen tussen de tien en zeventien jaar in Nederland, anderen langer dan twintig jaar. Een groot deel is huwelijksmigrant.

Gezinssituatie: Zestien moeders leven met hun man, huidige vriend en kinderen. Negen moeders (uit Marokko, Egypte, Eritrea, Ghana en Colombia) zijn gescheiden. Eén moeder is weduwe; haar man overleed toen zij drie jaar in Nederland woonde. Negen moeders hebben drie kinderen, acht moeders hebben twee kinderen en zes moeders vier kinderen.

Opleiding: De opleiding van de moeders varieert van geen opleiding, voortgezet onderwijs, mbo tot universiteit. De meerderheid heeft basisonderwijs of voortgezet onderwijs in het land van herkomst gevolgd, van de meeste ouders is niet bekend of ze hun opleiding hebben afgerond. Twee Egyptische moeders hebben HBO en Universiteit in het land van herkomst afgerond.

Enkele moeders zijn actief bij een zelforganisatie als EVA en Stichting Cleopatra, de meeste moeders zijn huisvrouw. De vrouwen die werken doen dat in de kinderopvang, op (basis)scholen, in een bejaardenhuis. Eén moeder heeft in Egypte als journalist gewerkt, verzorgt nu alle journalistieke werkzaamheden voor Stichting Cleopatra.

Beheersing Nederlandse taal: een deel van de geïnterviewde moeders spreekt moeizaam Nederlands. Desondanks zijn de gesprekken in het Nederlands gehouden en waren de moeders zeer bereid te vertellen over de opvoeding van hun kinderen.

7.1 Noord als leefomgeving

Hoe is het om in Noord kind(eren) op te laten groeien en wat vinden ze van hun leefomgeving? De ouders wonen onder andere in De Banne, Nieuwendam, Buikslotermeer en Van der Pekbuurt. De meeste ouders zijn best tevreden over Noord en hun eigen buurt. Ze vinden het gezellig, geven aan dat er veel faciliteiten zijn zoals basisscholen, winkels en huisartsen.

Kindvriendelijk, veel groen. Dat is zeg maar de reden dat ik hier (De Banne) naar toe wou. Nou, er zijn altijd speeltuinen en er zijn altijd wel activiteiten voor de kinderen. Marokkaanse moeder, 3 kinderen.

En ook de stad hier en de markt op het plein en ook Dirk van de Broek en Albert Heijn, alles is hier. En ook het winkelcentrum en het veer ook. Egyptische moeder, 4 kinderen.

De ouders uit de wijk Nieuwendam zijn bijna allemaal tevreden. Ze typeren de buurt als gezellig en kindvriendelijk. Hieraan wordt dan toegevoegd: 'tenminste, het blok waar ik woon'. Wel is er ontevredenheid met de verkeersdrukke en de aanwezigheid van een coffeeshop in de buurt. Ze spreken van verloedering in de wijk.

Twee andere moeders hebben eerst in Oost gewoond en vinden het fijn dat het in Noord wat rustiger is. Een moeder die met haar twee dochters van de Bijlmer naar Noord is gekomen begint zich nu - na twee jaar - prettig te voelen in de buurt. Ook haar dochters moesten erg wennen; er zijn minder kinderen op straat, het is rustiger, maar inmiddels hebben ze vriendinnen in de buurt.

Door vernieuwingen in het stadsdeel wordt een aantal woningen gesloopt, waardoor enkele ouders - na jaren in de wijk gewoond te hebben - gedwongen zijn te verhuizen. Het levert vernieuwde wijken op, maar het is ook jammer de eigen wijk en buurtgenoten te moeten verlaten.

Noord als leefomgeving voor tieners

Hoewel ouders over het algemeen Noord als prettig wonen ervaren, vinden ze de omgeving minder geschikt om hun kinderen op te laten groeien. Hiervoor worden verschillende redenen genoemd. Zo stoort een aantal ouders zich aan de 'oudere jongeren' en hangjongeren. Bedoeld worden jongeren die hangen in de speeltuintjes die voor kleinere kinderen bedoeld zijn, het geschreeuw op straat en de brutaliteit naar voorbijgangers en buurtbewoners. Ook vindt er criminaliteit plaats, zijn er vernielingen en diefstal.

Daarnaast wordt de verkeersdrukke op enkele plaatsen genoemd, waardoor ouders het onveilig vinden om hun kinderen alleen buiten te laten spelen. Daarnaast speelt bij ouders ook de sociale onveiligheid een rol; het is geen prettig idee om kinderen zonder toezicht buiten te laten. Ze gaan zelf mee naar buiten om een oogje in het zeil te houden, vooral bij kinderen jonger dan 12 jaar of ze houden de kinderen binnen.

Activiteiten voor de jeugd

Voor kleine kinderen is er veel te doen in Noord, maar voor de wat oudere kinderen zijn er te weinig activiteiten, aldus de ouders. Daardoor gaan ze rondhangen en onrust stoken. Een ouder uit De Banne zegt blij te zijn met activiteiten van het jongerenwerk, maar wanneer het slecht weer is gaan de activiteiten niet door. '*En aangezien het hier het grootste deel van het jaar regent is dit jammer*'. Vooral voor meisjes is er weinig te doen. Die zijn vaak binnen - kijken tv of zitten achter de computer - terwijl de jongens buiten voetballen. Verder vinden ouders de activiteiten die er zijn te duur. Ook wordt de afstand tussen huis en sportclubs als belemmering ervaren. Er zouden niet alleen voetbalveldjes maar ook activiteiten moeten komen die gericht zijn op educatie en gedrag. Door kinderen meer te leren over goed gedrag en omgangsnormen, kan de overlast in de wijk afnemen.

De sportverenigingen zijn ver vind ik, of op een afgelegen plekje. En dan moet ik ze heen en terug brengen en met vier kinderen en met de auto. Mijn man werkt van 13:00-21:00, dan heb ik niet zoveel zin om, met mijn baby bij me, dan na zessen daar naartoe te gaan. Vind ik, daar ben ik veel te moe voor eerlijk gezegd. Turkse moeder, 4 kinderen.

Hoewel ouders aangeven dat er te weinig activiteiten zijn voor jongeren, nemen hun kinderen na schooltijd aan verschillende activiteiten deel, zoals voetbal, zwemmen, kickboksen en in het weekend koranles of Arabische les. De meeste ouders vinden het belangrijk dat kinderen buiten kunnen spelen en ook na schooltijd bezig zijn in een sportclub of een buurthuis. Enkele ouders willen juist liever dat hun kinderen binnen zijn. Dan kunnen ze toezicht houden op hun kinderen en weten ze dat hun zoon of dochter geen 'foute dingen' doet.

Het is hier (Nieuwendam) een beetje eng en zo. Je hebt hier een coffeeshop, het is niet zo veilig. Vooral 's avonds. En de wegen. Ik vind het verkeer vooral eng. Hij houdt niet van buitenspelen gelukkig. En als hij speelt dan gaat hij naar zijn vriendje thuis of zo. Marokkaanse moeder, 2 kinderen.

Een Ghanese moeder zegt blij te zijn dat haar dochter niet zoveel vriendinnen en ook geen 'boyfriend' heeft waardoor ze veel thuis is. Ze wijst op de 16-jarige dochter van een vriendin die onbedoeld zwanger is.

7.2 Overgang naar voortgezet onderwijs

Met de ouders is gesproken hoe ze aankijken naar de veranderingen van kinderen die nog op de basisschool zitten, of hoe ze de overgang van hun kind van de basisschool naar het voortgezet onderwijs hebben ervaren.

Welke scholen bezoeken hun kinderen?

De kinderen van de ouders bezoeken basisscholen in Noord: De Bijenkorf, De Vier Windstreken, De Oranje Nassauschool, De Rosaschool, de Michael Bekkersschool en de IJpleinschool. Praktisch alle kinderen bezoeken ook voortgezet onderwijs in Noord; de meeste gaan naar het Bredero College (vmbo, havo, vwo), daarnaast naar Over-Y college (vmbo-t), Damstede (havo, vwo, gymnasium) en IJdoorn Beroepscollege (vmbo en mbo). Eén jongen bezoekt een school in Slotervaart. Volgens deze moeder zijn de scholen in Noord niet goed; de leerlingen zijn vervelend of de scholen te streng.

Het advies van de basisschool speelt mee in de keuze naar welke school kinderen gaan. Niet alleen het niveau, maar ook de mening van de leerkracht telt. Vooral moeders die goed Nederlands spreken en ook maatschappelijk actief zijn, zeggen bewust voor een school te kiezen of gekozen te hebben. Ervaringen met de school door oudere kinderen spelen hierbij een rol, maar ook de reputatie van de school. Samen met hun partner maar ook vaak alleen met hun kind bezoeken de moeders open dagen van scholen en praten ze over de schoolkeuze. Meerdere ouders vinden de overgang naar het voortgezet onderwijs wel spannend. Hun kind moet verder gaan reizen, leert nieuwe vrienden kennen. Ouders zeggen het moeilijk te vinden hun kind meer los te moeten laten.

Ja, het is wel eng voor een moeder, je gaat je toch zorgen maken. Van de basisschool kwamen ze een broodje halen, eten. Nu blijven ze op school. Komen ze pas tegen de klok van vijf thuis. Je moet ze steeds beetje voor beetje loslaten. Marokkaanse moeder, 6 kinderen.

Ik heb gemerkt dat hij een beetje brutaler is geworden. Eerst was het een rustige jongen. Sinds hij op het voortgezet onderwijs zit is hij veranderd. Misschien ligt het aan de kinderen of zo, ik weet het niet. Marokkaanse moeder, 2 kinderen.

School is belangrijk

De meeste kinderen volgen een vmbo-opleiding. Ouders vinden het belangrijk dat hun kind het maximale eruit haalt en tot 'het hoogst haalbare' gaat. Vmbo is goed, tenzij hun kind eigenlijk meer zou kunnen.

In de eerste periode had ze allemaal achten, negens, zevens. Dus dan dacht ik van, als je met een 6 naar de havo mag. Maar ik durfde het niet (vragen of ze naar havo kan), ik dacht straks gaat ze naar de havo, vraag ik er om, en dan haalt ze het niet. Dus ik laat haar maar gewoon op het vmbo zitten. Turkse moeder, 4 kinderen.

Een moeder vertelt dat haar zoon graag met zijn vrienden meegaat naar een vmbo-school, terwijl hijzelf een havo-advies heeft. Zij wil dan ook dat haar zoon naar een andere school gaat waar hij havo kan volgen.

Opleiding en school moet op de eerste plaats in het leven van hun kinderen staan, vinden de ouders. Ze zien een diploma als de sleutel naar succes, naar een goede baan en daardoor ook een goed leven. Ouders vertellen hun kinderen hoe belangrijk school is. De ene ouder doet dat door vaak tegen de kinderen te zeggen dat ze goed hun best moet doen, de ander door zichzelf als voorbeeld te nemen. Ze vertellen dat ze zelf weinig geld hebben, van een

uitkering moeten leven, geen opleiding hebben gevolgd; hun kinderen krijgen een beter leven wanneer ze goed hun best doen.

Hij (zoon van 14) wilde meer vrienden en vriendinnen zoeken. Ik zeg: 'Nee, niets ervan, dat is fout. Jij moet denken aan school. Jij moet eerst goed denken aan school, later komen die vriendinnen en die meisjes, nu eerst je school goed doen.' Marokkaanse moeder, 3 kinderen.

Eén moeder is boos geweest toen haar werd verteld dat haar dochter naar vmbo-kader moest, want volgens haar kan haar dochter veel meer. Ze vindt dat leerkrachten haar dochter niet genoeg begeleiding hebben gegeven, waardoor ze nu een achterstand heeft opgelopen. Dochter wordt op dit moment opnieuw getest. Hoewel ouders opleiding en school belangrijk vinden en hun kind aansporen om goede cijfers te halen, zijn niet alle ouders op de hoogte van situaties en regelingen binnen het onderwijs. Zo volgt de zoon van een moeder de havo en ze meent dat hij hierna naar de universiteit kan.

Contact met school

De moeders die moeite hebben met de Nederlandse taal, merken dit op meerdere gebieden van het dagelijks leven. Ze kunnen hun kinderen niet helpen met huiswerk op het gebied van taal, begrijpend lezen of voorbereiden van spreekbeurten. Kinderen van moeders die matig Nederlands spreken hebben een achterstand op school, meerdere kinderen zitten in een klas waar extra aandacht wordt besteed aan taal om de achterstand in te halen. Enkele ouders hebben met een Marokkaanse of Turkse leerkracht beter contact dan met leerkrachten die alleen Nederlands spreken. Een Marokkaanse moeder die zelf goed Nederlands spreekt vertelt dat brieven van school niet door alle ouders gelezen kunnen worden, waardoor het voorkomt dat kinderen naar school gestuurd worden op roostervrije dagen.

Kijk we krijgen ook brieven, maar de helft van de ouders kan gewoon niet lezen. Dan staat er bijvoorbeeld in dat de kinderen vrij zijn op die en die dag en dan komen de kinderen alsnog verschijnen. Marokkaanse moeder, 3 kinderen.

Moeders met basisschoolkinderen zijn over het algemeen tevreden met het contact met school en de leerkrachten. Ze nemen altijd contact met de juffrouw op wanneer er iets is, en gaan altijd naar de '10-minuten-gesprekken'. Ook hier zeggen meerdere moeders zelf te gaan, zonder hun man, bij enkele moeders is dat onbekend. Eén moeder gaat altijd alleen omdat haar man suikerziekte heeft en daarom veel thuis is.

Ja, ik ga als ik oppas heb, anders niet. Ik vind het ook moeilijk, de leraar praat dan moeilijk Nederlands. Dingen die ik niet kan verstaan. Dat is moeilijk. Maar ik probeer altijd te gaan als het me lukt. Marokkaanse moeder, 5 kinderen.

Bij enkele moeders wordt het contact met de leerkrachten belemmerd door de taalbarrière. Een moeder zegt in groep 7 een beter contact gehad te hebben met de leerkracht omdat hij Arabisch sprak, bij de huidige Indonesische leerkracht gaat het moeilijker. Een andere moeder neemt altijd haar buurvrouw mee naar de gesprekken zodat zij kan tolken.

Wanneer er iets is gebeurt op school, zoals ruzie, nemen ouders contact op met de leerkracht. Dit doen ze vooral om te kijken of het verhaal waar hun kind mee thuis wel overeenkomt met dat van de leerkracht. Ze kiezen niet per definitie de kant van hun kind en willen ook graag het verhaal van de leerkracht horen. De ene ouder gaat sneller naar school dan de ander.

Maar ik ben niet iemand die om de haverklap naar de school gaat van 'hé, dit is er gebeurd met mijn dochter en waarom heb je er niks van gezegd?' Maar tijdens de 10-minuten-gesprekken geef ik het wel aan. Turkse moeder, vier kinderen.

Wij (moeder en mentor) hebben een goede relatie. Als wij 't hebben gehoord, geloven wij eerst de meester, die kan niet jokken, hij heeft gelijk. Egyptische moeder, 3 kinderen.

7.3 Opvoeden van tieners: hoe gaat dat?

De meeste ouders zeggen dat hun kinderen veranderen wanneer ze naar het voortgezet onderwijs gaan. Ze gedragen zich volwassener, spelen minder buiten en krijgen andere vrienden en vriendinnen. Hoe gaan ouders hiermee om? En wat vinden zij belangrijk om hun kind mee te geven in de opvoeding? Er is twijfel.

Ja, of ik het wel goed doe. En of ik ze wel kan helpen en zo. Je hoopt gewoon dat het goede kinderen worden. Dat het niet van die hangkinderen worden op straat, die dan verkeerde dingen gaan doen zoals voor overlast zorgen en zo. Surinaamse moeder, 2 kinderen.

Ja, de kinderen zijn nu heel lief, maar je weet niet. De puberteit is echt moeilijk. Ik hoor van veel mensen veel klachten. Maar ik hoop het niet hoor. Eritresche moeder, 3 kinderen.

Veel ouders geven aan het opvoeden moeilijker te vinden naarmate hun kinderen ouder worden. Ze zijn bang dat de kinderen minder goede schoolresultaten behalen en slecht gedrag op straat vertonen. Ook zijn enkele ouders bang dat hun kind 'het slechte pad op gaat'.

Afspraken en controle of juist vrijheid

Sommige ouders hebben er moeite mee dat ze minder controle hebben over het leven van hun kind. School is niet altijd in de directe omgeving maar alleen via bus of fiets bereikbaar. Ook de schooltijden zijn veranderd, de kinderen hebben vaak langer les en ook meer huiswerk. Enkele ouders zijn bang dat hun kind verkeerde dingen doet of slechte cijfers haalt, dat de vrienden van hun kind niet helemaal vertrouwen zijn. Volgens hen doet hun kind zelf niets verkeerd, maar zijn het de vrienden die roken, af en toe blowen, ruzie maken op straat. Een moeder geeft aan dat vooral in de puberteit kinderen erg beïnvloedbaar zijn en ze daardoor soms ongerust is dat haar dochter 'onder druk' verkeerde dingen doet.

De meeste ouders stellen hun kinderen veel vragen, waarop ze antwoord en verantwoording verwachten. Hoe het op school is gegaan, of er goede cijfers zijn behaald, met wie ze buiten gespeeld hebben. Op die manier proberen ze grip te houden op het leven van hun kind en het gedrag enigszins te sturen. Behalve vragen stellen, maken moeders ook veel afspraken met hun kind. Afspraken over hoe lang buiten te spelen, hoe laat weer thuis zijn, hoe lang ze achter de computer mogen.

Altijd regels, al toen hij vijf of drie jaar was heeft hij dat geleerd. Ook als hij buiten speelt, hij mag een paar uurtjes, van 4 tot 6, dan moet hij naar huis komen. Hij heeft ook twee trainingen in de week en één keer wedstrijd, na de training moet hij toch snel terug naar huis. Egyptische moeder, 3 kinderen.

Ik laat mijn kinderen niet zomaar op straat spelen, dat is echt te gevaarlijk bij mij. Er zitten heel veel Marokkaanse jongens op de hoek hier, zij maken gewoon problemen. Zomaar zonder niets en mijn zoon is niet zo, hij is af en toe stout maar niet gevaarlijk weetje. Maar als ze willen (buiten spelen) wel eventjes, maar niet elke dag en niet de hele dag. Egyptische moeder, 2 kinderen.

Ook bij het ouder worden, blijft er toezicht en controle op het doen en laten van de tieners, vooral van de dochters.

Als mijn dochter zegt 'ik wil naar buiten', als ik zeg nee, blijft ze gewoon thuis. Zij gaat niet naar de bioscoop, niet naar clubs en feestjes. Zij is één keer naar een feestje van een meisje geweest, de rest niet. Ghanese moeder, 2 kinderen.

Meerdere ouders geven meer vrijheid aan hun kinderen bij het ouder worden. Meisjes mogen met vriendinnen de stad in, mits er duidelijke afspraken worden gemaakt. Jongens mogen naar de bioscoop of het winkelcentrum. Veel ouders vinden dit moeilijk; hun kind heeft meer vrijheid nodig en moet meer zijn of haar eigen gang kunnen gaan.

Ik vertrouw haar volledig. Als zij naar mij toekomt en zegt ik wil naar de stad dan zeg ik 'oké'. Maar er zijn ook regels in huis. Zoals dat ze niet later dan 21:00 thuis komt. Marokkaanse moeder, 2 kinderen.

Het is schipperen tussen vrijheid geven en grenzen stellen.

Ik geef haar meer vrijheid, zodat ze zich niet eenzaam voelt. Ook de invloed van vriendinnen hè, dat speelt ook. Want dan vraagt ze 'mag ik dan bij een vriendin huiswerk doen?' Maar ik ken de ouders en dat meisje niet, dus dan vroeg ik van: 'is de moeder erbij, is de vader erbij, want zijn jullie alleen?' 'Nee, alleen een broer van 17', zegt ze. Toen heb ik wel gezegd dat ik dat niet wil, maar dat ze wel bij mij mogen komen. Turkse moeder, 4 kinderen.

Praten of strenger worden?

Veel moeders zeggen regels en afspraken belangrijk te vinden. Op het moment dat kinderen de regels overtreden kunnen ze straf verwachten. Bijvoorbeeld in de vorm van huisarrest; kinderen mogen een week niet buiten spelen, of niet meer naar het winkelcentrum in de buurt. Enkele moeders geven aan dat praten met je kind nog belangrijker is.

Praten, dat is echt belangrijk. Ja, veel ouders doen dat vaak nog op de manier van bevelen en straffen. En wat ook anders is, misschien door het verkeerd begrijpen door de cultuur of zo, is harder slaan, weet je, en strenger straffen. En dat helpt niet, het wordt erger daarna. Egyptische moeder, 3 kinderen.

Nee hoor, het gaat prima. Ik weet hoe ik ermee om moet gaan en praat heel veel met mijn dochters, ben net een vriendin. Marokkaanse moeder, 3 kinderen.

Een alleenstaande moeder vindt het belangrijk zelf het goede voorbeeld te geven aan haar kinderen. Dan weten ze wat goed gedrag is, en ook wat ze niet moeten doen.

Kijk, ik ben alleenstaande moeder. Maar ik heb geen vriendje of zoiets. Ik ben alleen, ben altijd thuis met mijn kinderen. Niemand komt bij mij thuis, niemand. So, als mijn kinderen ook groter zijn, die doen ook zo. Ik doe niks niet goed, omdat mijn kinderen dat dan zien. Ghanese moeder, 2 kinderen.

Praten over opvoeden

Enkele moeders geven aan de opvoeding met hun man te bespreken. Wanneer hun zoon of dochter iets doet wat niet goed is, overleggen ze met hem. Andere moeders vinden hun man te streng en zijn 't niet altijd met hem eens.

Mijn man is sterk en streng. Ik geef straf maar 10 minuten, dan is alles klaar, maar mijn man niet. Mijn man soms een half uur, 1 uur, 2 uur, 1 dag. Streng. Dat is moeilijk voor de kinderen en ik vind het lastig. Egyptische moeder, 4 kinderen.

Mijn man is eigenlijk een beetje agressief. Ja ik wil eigenlijk ook met hem bespreken (de opvoeding), die dingen, maar ik houd niet van die manier van hem. Egyptische moeder, 3 kinderen.

Een ander probeert te blijven praten:

Ik weet niet, ik praat heel veel met mijn man en gelukkig komen we er tot nu toe altijd samen uit. Marokkaanse moeder, 2 kinderen.

Behalve met de partner, praten moeders ook vaak met familie over hun kinderen. Bijvoorbeeld met zussen die ook kinderen hebben van dezelfde leeftijd. Maar ook zussen met oudere kinderen kunnen goed advies geven. Ze voelen zich hiermee prettig en begrepen.

Ja het is echt alleen mijn zussen, die begrijpen mij. Anderen niet. Mijn zussen kennen mij door en door en weten ook hoe mijn dochter in elkaar zit en ik welke situatie ik mij bevind. Marokkaanse moeder, één kind.

Anderen praten graag met vriendinnen en kennissen over hun kinderen. Ze wisselen ervaringen uit en bespreken hoe het gaat met dochter of zoon.

Enkele moeders noemen instanties waar ze naartoe gaan met vragen over hun kinderen, zoals de huisarts maar ook maatschappelijk werk en jeugdzorg. Hoe om te gaan met pesten op school of moeilijk gedrag. Of vragen over de gezondheid van hun kinderen. Meestal doen ze dat alleen als er écht iets aan de hand is.

Ja, ik ben altijd bang om... hoe ik alles moet doen en zo. Gelukkig heb ik een begeleider van het Leger des Heils en een maatschappelijk werker. Die regelt brieven en zo. Marokkaanse moeder, 5 kinderen.

Misschien als het echt uit de hand loopt en ik een losgeslagen puber heb. Maar ik ben niet zo iemand die snel op dat soort dingen afstapt hoor. Marokkaanse moeder, 3 kinderen.

Vier ouders praten met niemand over de opvoeding. Ze zeggen wel af en toe problemen te hebben met hun kinderen, maar dit zelf te willen oplossen. Angst en schaamte lijkt hierin een rol te spelen. In de omgeving wordt erg gelet op het gedrag van de kinderen en hoe ze hier als moeders mee omgaan; er wordt door moeders over andere moeders geroddeld. Zij heeft smoesjes verzonnen toen haar oudste dochter op stage was in Engeland, omdat veel mensen in haar buurt dit niet zouden goedkeuren. Er zou dan negatief over haar gesproken worden. Ze zegt met niemand over de opvoeding te praten. Alleen met haar oudste dochter van twintig bespreekt ze problemen.

Marokkaanse vrouwen, dat is echt een beetje roddel. Over mij ook veel, ik heb geen man, ik ben gescheiden. Marokkaanse moeder, 6 kinderen.

Advies en cursussen

Veel ouders gaan met vragen en problemen op het gebied van opvoeding eerst naar familie en vrienden. Wanneer dat niet helpt overwegen ze naar een instantie zoals huisarts, maatschappelijk werk, opvoedsteunpunt of jeugdzorg te gaan. Vragen en problemen met school bespreken vrijwel alle ouders met de mentor en leerkrachten. Als hun kind slechte cijfers heeft gehaald, gepest wordt, of ruzie maakt op school bellen of mailen moeders voor een afspraak en bespreken ze op school wat te doen. Enkele moeders geven aan dat er bij de vrouwenzelforganisaties opvoedcursussen gegeven worden. Daar zijn ze erg tevreden over. De cursussen worden soms in het Arabisch gegeven, ook is het laagdrempelig.

Vier moeders die graag hulp willen bij de opvoeding weten niet waar ze die kunnen krijgen. Hun kind is onrustiger geworden, heeft problemen op school of luistert slecht. Alle vier spreken moeizaam Nederlands en bespreken verder met niemand de problemen die ze ervaren. Zo heeft een moeder alleen familie in Egypte, en weet ze niet waar ze voor hulp terecht kan.

Niet alleen bij advies maar ook bij het daadwerkelijke contact met instellingen speelt de beperkte beheersing van de Nederlandse taal soms een rol. Een moeder vertelt over een Triple-P cursus die zij heeft gevolgd. Die vond ze erg nuttig, maar de taal was erg moeilijk, waardoor ze wilde stoppen. Uiteindelijk was ze erg blij dat de cursus in het Arabisch is gegeven en heeft ze er veel aan gehad.

Maar eigenlijk, ik ben ik maar twee keer geweest, maar ik kon niet meer verder want de taal is te moeilijk. Ook de DVD gaat heel snel en de ondertiteling gaat snel. Ja, ik zei (tegen de trainer): 'lieverd, ik ga niet meer, dit is echt heel moeilijk.' Maar met Saïda (opvoedingsadviseur) in het Arabisch was het heel duidelijk voor mij. Ja, ik voel me ook begrepen. Egyptische moeder, 2 kinderen.

Ik denk dat het komt door de taal, dat ze (migrantenouders) de taal niet goed beheersen, sommigen kunnen helemaal geen Nederlands. Marokkaanse moeder, 2 kinderen.

Achtergrond van de hulpverlener

Ervaringen met en opvattingen over hulpinstanties zijn erg verschillend. Een moeder heeft een aantal gesprekken gevoerd met een psycholoog toen zij net in Nederland kwam wonen en het niet heel goed ging met haar dochter. Ze heeft veel aan deze gesprekken gehad. Mocht zij nog een keer advies nodig hebben dan zou zij hier weer naartoe gaan. De psycholoog was net als moeder, Zuid-Amerikaans. Moeder geeft aan dit erg fijn te vinden, omdat ze daardoor over persoonlijke zaken in haar moedertaal kon praten.

Twee andere moeders krijgen hulp van een maatschappelijk werker ; ze zijn er erg tevreden over. Een Marokkaanse moeder is blij dat de maatschappelijk werker Nederlands is, omdat ze met Nederlandse hulpverleners betere ervaringen heeft dan met Marokkanen.

Ik weet niet, ik heb goede ervaringen, beter dan met Marokkanen. Zij doen alsof ik slecht ben, ik ben alleen, mijn man is weggegaan. Die Hollandse vrouw doet niet zo, zij helpt mij met alles, ik ben blij. Marokkaanse moeder, 5 kinderen.

Deze moeder praat daarnaast ook met een Marokkaanse vrouw van een zelforganisatie. Daar kunnen ze alles vertalen en ze kan er zaken bespreken die de maatschappelijk werker niet altijd begrijpt, omdat die in haar cultuur verboden zijn of omdat ze zich schaamt.

Wantrouwen naar instanties

Meerdere moeders zijn bang voor instanties. Die angst – onder andere voor jeugdzorg – is vooral gebaseerd op verhalen van anderen, niet op eigen ervaringen. Eén ouder spreekt uit ervaring, anderen hebben negatieve verhalen gehoord, dat ze 'je kind afpakken' .

Jeugdzorg, daar hoor je wel rare verhalen over. Dat ze teveel met je kinderen bemoeien en je kinderen afpakken. Jeugdzorg is niet islamitisch dus hebben ze andere regels als het gaat om vrijheid. Ik voed mijn kinderen op vanuit islamitisch oogpunt en dan krijg je een dilemma. Marokkaanse moeder, 3 kinderen.

Een ander is het daar niet mee eens.

Ik vind het niet terecht, want ze (jeugdzorg) kunnen veel hulp bieden aan kinderen. (...) Ja, soms loopt het wel verkeerd, maar in principe willen zij altijd het beste voor het kind. Marokkaanse moeder, 2 kinderen.

Instanties geven ook niet altijd directe en concrete hulp. Voorbeelden worden genoemd van familie en kennissen die naar een instelling zijn geweest voor hulp en terug komen met een formulier dat ze in moeten vullen. Andere ouders zeggen niet goed te weten naar welke instantie ze moeten gaan voor welk advies. Zij hebben het gevoel dat de hulpverlening niet aansluit bij wat ze als ouders nodig hebben. Echt verdiepen in het gezin en kijken wat ouders nodig hebben in een bepaalde situatie, dat is volgens veel moeders belangrijk.

7.4 Opvoeden in Nederland

De negatieve ervaringen die enkele ouders hebben opgedaan met hulporganisaties, hebben niet alleen te maken met een taalprobleem, maar ook met cultuurverschillen. Ze voelen zich niet begrepen, krijgen adviezen waar ze weinig mee kunnen omdat deze niet aansluiten bij hun achtergrond. Daarnaast merken ouders dat het opvoeden van hun kinderen in de Nederlandse maatschappij soms moeilijk kan zijn. De manier van doen en laten van tieners staat soms haaks op hun eigen opvattingen hoe hun kinderen zich moeten gedragen. Jongens van vijftien die een vriendinnetje hebben maar dit niet vertellen, meisjes die met jongens op straat rondhangen en tot laat buiten zijn.

Het is voor ons moeilijk, want wij hebben die twee maatschappijen, onze cultuur en ook de Nederlandse. Want buiten is de maatschappij, die hebben hele andere regels maar bij ons thuis. Door de cultuur en religie is dat ook een probleem snap je? Egyptische moeder, 3 kinderen.

Daarnaast zeggen enkele ouders dat het niet om twee verschillende culturen, maar om heel veel verschillende achtergronden gaat. Ouders en kinderen met Surinaamse, Marokkaanse, Turkse, Nederlandse en Egyptische achtergronden leven bij en met elkaar, maar hebben allemaal eigen ideeën en tradities. Er is niet één cultuur, maar er zijn er vele in Amsterdam.

Ja want dat is het probleem hier in Amsterdam, hier zijn heel veel buitenlands. Iedereen komt van zeg maar overal met eigen geloven, eigen culturen en dan wordt het af en toe een beetje moeilijk om te wennen. Af en toe wordt het thuis dan ook heel anders dan ouders zeg maar. Thuis is misschien Marokkaans leven, Egyptisch leven en buiten is het heel anders. Er moet iets tussen zitten, tussen allebei zeg maar. Egyptische moeder, 4 kinderen.

Andere ouders zeggen er geen problemen mee te hebben hun kinderen op te laten groeien in Nederland. Zij bespreken met hun kinderen duidelijk wat wel en niet mag, wat haram is. Ze hebben er vertrouwen in dat hun kind respectvol met normen en waarden omgaat die ze van huis meekrijgen.

Het is niet moeilijk als je uitlegt. Gewoon veel praten over onze cultuur waarom iets wel of niet mag. Marokkaanse moeder, één kind.

Uiteindelijk is het fijn dat hun kind in Nederland op kan groeien, omdat hier meer kansen zijn. Hun kinderen kunnen studeren, de gezondheidszorg is goed en er is minder ongelijkheid. Hun kinderen hebben een betere toekomst dan in Egypte, Marokko of Colombia. Lastig is wel dat er op scholen en bij instanties wel eens discriminatie voorkomt. Een Turkse moeder meent dat naar een Nederlands kind in de klas beter geluisterd wordt. Ook hebben instanties volgens haar vooroordelen naar ouders met een niet-Nederlandse achtergrond.

Ja, je merkt toch omdat ik een hoofddoek heb, en die van 14 jaar ook. Dat je toch dagelijks als een beetje tweederangs behandeld wordt. Qua je cultuur, je afkomst, je hoofddoek. Je merkt het gewoon dagelijks. Dus dan

denk ik van was het niet beter geweest als we in Turkije waren? Sommigen zijn heel aardig (buren), anderen groeten je niet eens als ze zien dat je een allochtoon bent. Turkse moeder, 4 kinderen.

8. Jongeren uit Noord over opgroeien, ouders en school

Ja, als je in Nieuwendam woont dan wel leuk. Maar je hebt ook slechte buurten in Amsterdam Noord. Zoals De Banne en zo, daar zou ik niet op willen groeien eerlijk gezegd. Turkse jongen, 15 jaar.

Achtergrond jongeren

Met achttien meisjes en zestien jongens uit Noord is gesproken over hun dagelijks leven in het stadsdeel, met wie ze zoal omgaan, wat ze verwachten van de overgang naar het voortgezet onderwijs of al hebben ervaren, of ze rond bepaalde kwesties extra informatie of begeleiding nodig hebben. De jongeren zijn geworven via verschillende scholen en organisaties: IJdoornschool, Over-Y college, IJdoorn Beroepscollege, DOCK jongerenwerk, Thuis Op Straat, IMC Weekendschool, Voedselbank en eigen contacten.

Achtergrond: de jongeren zijn tussen de 11 en 16 jaar, gemiddelde leeftijd is 13,7 jaar. De meeste jongeren zijn Marokkaans (13), gevolgd door Turks (9), Surinaams (5) en Antilliaans (2). Daarnaast gaat het om een Ethiopisch en Zuid-Afrikaans meisje, een Chileens meisje, een Afghaanse jongen en een Pakistaanse jongen.

Gezinssituatie: van een derde van de jongeren zijn ouders gescheiden. Ze hebben gemiddeld twee à drie broers of zussen. Bij een Surinaams meisje is een tante met haar kind inwonend, zodat ze momenteel met z'n negenen in wonen.

Schoolsituatie: van de 34 jongeren bezoeken er tien groep 7 of 8 van een basisschool, de andere 24 jongeren nemen deel aan voortgezet onderwijs of middelbaar beroepsonderwijs. De meeste volgen vmbo, een enkeling havo, vwo of mbo.

8.1 Hoe is het om in Noord op te groeien?

De jongeren wonen in verschillende wijken in Noord, waaronder de Banne, Van der Pekbuurt, Nieuwendam en Vogelbuurt. De meeste jongeren vinden hun buurt 'wel leuk' of 'gezellig'.

Ja ik vind het wel leuk. Je hebt een speeltuin, je hebt een buurthuis, een park. Ik vind het wel goed hier. Marokkaanse jongen, 13 jaar.

Het is wel leuk maar er moeten meer speelplaatsen komen, gewoon waar je kan chillen enzo. Het is saai, er is niks te doen buiten. Alleen rondlopen, meer niet. Turks meisje, 14 jaar.

Sommigen vinden het fijn dat het rustig is, dat er weinig sprake is van ruzies en criminaliteit. Maar het hangt ervan af waar je woont. Zo vindt een jongen zijn buurt Nieuwendam rustig vergeleken met bijvoorbeeld De Banne.

Een 11-jarig meisje uit de Vogelbuurt vindt dat haar buurt 'iets minder erg is dan de buurten in van die films waar ze hele slechte buurten laten zien'. Volgens haar wordt er veel gestolen, uitgescholden en geweld gebruikt in de wijk. Daar tegenover vinden anderen hun wijk een beetje saai. Er gebeurt niet veel en er is weinig te doen voor jongeren. Twee jongeren die eerst in andere stadsdelen hebben gewoond - Zuidoost en West - voelen zich niet echt thuis in Noord. Dit komt doordat hun vrienden elders wonen en er volgens hen in Noord ook minder te doen is. Die mening wordt niet door iedereen gedeeld.

Ja ik vind het hier best leuk. Er zijn heel veel voetbalvelden waar je je kunt vermaken, er zijn ook basketbalvelden. En ja, je hebt veel buurthuizen en zo. Je kan je hier bijna niet vervelen. Je hebt hier bibliotheken en een zwembad, dat soort dingen. Marokkaanse jongen, 14 jaar.

Uiteindelijk speelt de aanwezigheid van vrienden en vriendinnen en contacten met andere jongeren een belangrijke rol in de waardering en beleving van hun wijk als leuk en gezellig, of juist niet zo leuk. Wanneer ze veel vrienden hebben geven ze aan dat het gezellig is, dat iedereen elkaar kent en er altijd iets te doen is. Jongeren die minder vrienden en vriendinnen hebben in de buurt zeggen eerder de buurt saai te vinden.

Wat betreft culturele achtergrond zeggen de meeste jongeren met leeftijdgenoten van verschillende achtergronden om te gaan. *'Turks, Surinaams, Marokkaans, het maakt mij niets uit, ik ga met iedereen om.'* In de praktijk kan dat soms iets anders uitpakken, zoals de Turkse jongen die enkele Marokkaanse en Nederlandse vrienden heeft, maar vooral omgaat met Turkse vrienden die hij van de moskee kent.

Welke activiteiten ondernemen de tieners?

De tieners maken buiten school gebruik van speeltuinen en pleintjes in de buurt om elkaar te ontmoeten, te spelen en te sporten. De tieners die jonger zijn dan 14 jaar geven vaak aan niet altijd buiten te kunnen spelen omdat 'grote jongens' en 'ouderen' de plekken bezetten of hen wegsturen. Ze durven ook niet altijd bij de oudere tieners in de buurt te komen. Omgekeerd vindt de oudere jeugd dat er voor hen weinig te doen is, wel voor kinderen. Verder zijn veel jongeren bekend met het jongerenwerk waar leuke activiteiten georganiseerd worden.

Dan doe je leuke activiteiten met hun. Zeg maar zoals, je gaat naar sport en naar fun toe. Of laser gamen of karten. Of je gaat lekker schaatsen met hun of ze komen soms ook gewoon naar buiten. Dan gaan ze leuke spelletjes doen. Marokkaanse jongen, 12 jaar.

Alle jongens vinden voetbal erg belangrijk. Ze doen dat via een voetbalvereniging, of voetballen met buurtgenoten en vrienden op een pleintje of in een park in de buurt. Meerdere jongens geven aan graag een mooi voetbalveld in de buurt te willen. Eén jongen heeft met vrienden handtekeningen verzameld voor de aanleg van een Cruyff Court, een trapveldje in de wijk dat onder toezicht en volgens de regels van de Cruyff Foundation wordt aangelegd.⁶

Meisjes boven de 14 jaar hebben het over winkelen in de stad, maar hangen ook wel met vriendinnen in de buurt. Jongere meiden spelen op straat, gaan naar de speeltuintjes wanneer de 'ouderen' er niet hangen. Zowel jonge als oudere tieners computeren thuis, spelen spelletjes of zitten af en toe op MSN.

8.2 Overgang naar voortgezet onderwijs

De jongeren bezoeken zowel basisonderwijs als voortgezet onderwijs in Noord. De basisscholen waar ze naar toe gaan zijn: De Vier Windstreken, 't Vogelnest, De Klimop, De Botteloef en de IJdoornschool. En de scholen voor voortgezet onderwijs zijn: Bredero College, IJdoorn Beroepscollege, Over-Y college. Een jongere bezoekt ROC-ASA.

Schoolkeuze: hoe gaat dat?

Aan de jongeren van de basisschool is gevraagd hoe ze aankijken tegen de verandering die voor de deur staat, en aan de jongeren die de stap al hebben gemaakt hoe ze dat ervaren hebben. Zijn ze zich anders gaan gedragen? Hebben ze nieuwe vrienden en vriendinnen leren kennen? Hoe zijn hun ouders betrokken bij de schoolkeuze?

Bij het overwegen en maken van de keuze naar welke school te gaan, zijn doorgaans meerdere mensen uit de omgeving van de jongeren betrokken. Dat zijn familieleden - vooral moeders -, leerkrachten van de basisschool, leeftijdgenoten. Een meisje vertelt hoe ze haar keuze maakt:

---

⁶ De veldjes beogen zowel een sportieve als sociale functie voor de jeugd in (vooral stedelijke) wijken te hebben. De gemeente vraagt aan het veldje aan bij de Cruyff Foundation, waarna de aanvraag wordt gecheckt op diverse criteria waaronder draagvlak in de wijk, betrokken partijen bij het sociale toezicht en materiële onderhoud van het veldje. Het trapveldje moet een bindende functie hebben voor zowel jeugd, bewoners als lokale partijen.

Met mijn moeder en de juffrouw. We zijn ook naar de, zeg maar als je als ouder op school moet kijken, toen ben ik met mijn moeder gegaan en hebben we deze keuze gemaakt. Ghanees meisje, 12 jaar.

Vaak hebben oudere broers en zussen invloed op de keuze.

Mijn ouders en mijn zus heeft geholpen (met de schoolkeuze), want die heeft ook op het Bredero College gezeten. Marokkaanse jongen, 13 jaar.

De tieners vinden het vooral belangrijk dat er ook vrienden en vriendinnen naar dezelfde school gaan.

Natuurlijk speelt ook de Cito-score en het schooladvies een belangrijke rol. Zo zou een meisje graag naar een Montessori-school in Zuid gaan wanneer ze een havo/advies krijgt. Ook wordt de keuze mede bepaald door loting.

Spannend... naar het voortgezet

Bijna alle jongeren geven aan dat ze het spannend vonden om naar het voortgezet onderwijs te gaan. Bang om gepest te worden, bang om de jongste te zijn, om nieuwe mensen te leren kennen. Twee meisjes vertellen dat ze het ook wel eng vonden om met de bus naar school te gaan in plaats van lopend. Een ander vond dat juist 'stoer'.

Ik vond het heel stoer, want ik had zoiets van, dan kan ik reizen. Surinaams meisje, 15 jaar.

En hoe moet je je gedragen? Wat doe je aan?

De eerste dag gingen we met hakken lopen en zo. De tweede dag dacht ik, nee hoor, dat hoeft niet, is zwaar. Surinaams meisje, 14 jaar.

Medeleerlingen zijn groot en lang.

Het was wel een beetje eng. Gelukkig was mijn vriendin wel met mij mee. Maar je ziet heel veel jongens en meisjes van 17 en 18 jaar. Ja het is gewoon eng omdat je niet weet hoe ze reageren als je nog iets kinderachtigs doet of zo, je wilt er natuurlijk bijhoren. Marokkaans meisje, 14 jaar.

De meeste jongeren vinden dat het achteraf bezien allemaal is meegevallen.

Er verandert veel

Veel jongeren ervaren als belangrijkste verandering dat ze andere mensen hebben leren kennen. Vriendschappen van de basisschool blijven niet altijd intact, al geven veel jongeren aan dat ze nog steeds contact hebben met vrienden uit de buurt die op dezelfde basisschool hebben gezeten. Nieuwe mensen leren kennen en oude vriendschappen kwijt raken is spannend en eng. Zo vindt een jongen het jammer dat hij zijn vrienden is kwijtgeraakt; hij is naar het vmbo gegaan, zijn vrienden naar het gymnasium. Een ander heeft door het voortgezet onderwijs meer contact met jongeren die een andere achtergrond hebben.

Al mijn vrienden gingen allemaal weg. Niemand zit hier op deze school. Ja, ik ken niemand hier. Je begint helemaal opnieuw. Antilliaanse jongen, 16 jaar.

Hun gedrag verandert ook; volgens eigen zeggen gedragen ze zich 'volwassener' na het verlaten van de basisschool. Reizen met bus of metro, niet meer rondrennen en spelen.

Je kan niet zomaar gaan rennen over het schoolplein en zomaar spelen, je moet echt serieuzer omgaan met mensen en zo. Marokkaans meisje, 15 jaar.

Ook enkele jongens geven aan serieuzer te zijn vanaf het moment dat ze naar het voortgezet onderwijs gingen.

Een ander type verandering is de aanwezigheid van verschillende docenten, meer huiswerk opkrijgen dan op de basisschool. Ze zijn meer thuis, achter de computer, hebben minder tijd om naar buiten te gaan.

De overgang naar voortgezet onderwijs kan gepaard gaan met meer vrijheid. Zo hebben twee meisjes tegenwoordig de stad in, hoeven ze niet in de eigen buurt te blijven. Wel controleren moeders nog steeds veel hun doen en laten en hun huiswerk, uit angst dat er slechte cijfers worden gehaald. Ze moeten thuis verantwoording afleggen.

Als je jonger bent ben je gewend gewoon in de speeltuin te zijn met mensen uit je buurt. En als je dan ouder bent wil je toch, dan krijg je meer vrijheid en wil je toch iets verder dan je eigen straat gaan. Surinaams meisje, 15 jaar.

Ja, je ouders gaan ook denken van ja, je wordt ouder, je mag meer. Surinaamse jongen, 16 jaar.

Met wie praten jongeren over school?

School is een onderwerp waarover ouders vaak vragen stellen. Ze willen dat er goede cijfers gehaald worden. Dit is het onderwerp waarover jongeren dan ook het meest met hun ouders praten. De manier waarop school ter sprake komt, verschilt echter per jongere. Vooral jongens geven aan liever niet met ouders over school te praten en er ook geen behoefte aan te hebben. Ook een meisje zegt dat zij schoolzaken niet met ouders bespreekt omdat 'het hen toch niet boeit'. Angst voor boosheid speelt hierin ook mee; ze laat alleen de goede cijfers zien omdat er anders ruzie komt. Andere jongeren praten juist wel met hun ouders - vooral met moeders - over school. Zo vertelt een jongen dat hij net na de overgang naar het voortgezet onderwijs iedere avond na het eten, voor het slapen gaan met zijn moeder hierover sprak. Behalve ouders zijn ook oudere broers of zussen betrokken bij school. Ze helpen met huiswerk en bespreken diverse schoolzaken. Ze kunnen volgens de jongeren soms beter helpen dan ouders omdat ze hetzelfde hebben meegemaakt en goede adviezen kunnen geven.

8.3 Wat wel en niet met ouders bespreken?

Veel jongeren zeggen eigenlijk wel alles met hun ouders kunnen bespreken. Anderen brengen niet alles thuis ter sprake, zoeken nichten, broers en zussen of vrienden op. Bijna alle jongeren zeggen dat er geen onderwerpen zijn waarover ze niet in hun omgeving kunnen praten.

Nou, ik wil wel sommige dingen met mijn ouders bespreken, vooral dan met mijn moeder. Maar soms heeft ze gewoon geen zin om naar mij te luisteren. Maar dan trek ik me daar niks van aan, ga ik gewoon naar mijn zus toe. Surinaams meisje, 14 jaar.

Enkele meisjes die alleen met moeder, broers en zussen wonen, zien hun moeder eerder als 'een vriendin'. Zij zeggen alles met haar te bespreken. Wanneer er iets vervelends zou gebeuren, bespreken zij dit het liefste met hun moeder.

Ik zie mijn moeder als een vriendin van me. Wat ik met mijn vriendinnen bespreek, bespreek ik ook met haar maar niet op de manier hoe ik het met hun bespreek. Surinaams meisje, 14 jaar.

Veel wordt besproken, maar niet alles.

Nou, soms als ik een 1 heb gehaald, dan vertel ik het niet. En over jongens, ja, meestal houd ik het een paar dagen geheim en dan vertel ik het aan mijn moeder. Maar meestal merkt ze het allang. Afrikaans meisje, 15 jaar.

En niet alles is bespreekbaar.

Ik vind mijn moeder niet echt een moeder waarmee je alles kunt delen. Zo'n bezorgd typje die je bijvoorbeeld vraagt, stel je hebt een gebroken hart, 'ach meis, hoe komt dat nou?'. Dat zou ik echt niet met mijn moeder bespreken hoor, dat doe ik maar met mijn zussen, ja. Surinaams meisje, 15 jaar.

Vaders worden door jongeren weinig als gesprekspartner genoemd, het is vooral moeder die vragen stelt over school, wat ze buiten hebben gedaan en met wie ze omgaan. Jongens bespreken minder met hun ouders dan meisjes. Wanneer moeder iets vraagt, geven zij antwoord, maar uit zichzelf zullen ze niet snel ergens over beginnen. Liever doen ze dit met vrienden.

Nou, ik kan wel alles bespreken (met ouders), maar ik heb gewoon geen zin om alles te bespreken. Antilliaanse jongen, 16 jaar.

Gewoon wat ik op school gedaan heb, hoe was het op school. Als ik naar buiten ga, wat ga je doen. Maar dan zeg je ook niet alles, dan zeg je bijvoorbeeld 'ja ik ging voetballen'. Dan zeg je niet bijvoorbeeld 'ja ik was met een meisje meegegaan naar haar huis' of zo, dat zeg je niet. Marokkaanse jongen, 15 jaar.

Een onderwerp dat eerder met vrienden en vriendinnen besproken wordt, is het hebben van een 'vriend' of 'vriendin'. Ook degenen die zeggen thuis over alles te kunnen praten, geven aan dit onderwerp vooral met vrienden te bespreken. Een meisje dat alles met haar moeder bespreekt, heeft het niet over verliefdheid; dat is een onderwerp voor vriendinnen. En onderwerpen waarover ze zich echt schaamt, vertrouwt ze alleen aan haar dagboek toe.

Bijvoorbeeld als ik me ergens heel erg voor schaam. Dan durf ik daar niet over te praten, niet met mijn vriendinnen, niet met mijn moeder, dan schrijf ik het in mijn dagboek. Dat is dan het enige plekje waar ik het kwijt kan. Surinaams meisje, 11 jaar.

Praten met leeftijdgenoten

Het is makkelijker met leeftijdgenoten te praten omdat zij je beter begrijpen, zij maken hetzelfde mee, zo geven veel jongeren aan.

Het is leuker om met iemand te praten van mijn eigen leeftijd. Je moeder is toch een beetje anders. Ik weet niet, dat is niet net als m'n zussen. Die begrijpen me beter. Ghanees meisje, 12 jaar.

Toch staan leeftijdgenoten niet voor iedereen bovenaan. Terwijl de ene jongere vrienden of vriendinnen opzoekt om te praten, zegt een ander juist eerst met moeder te praten. Belangrijk is of leeftijdgenoten - vrienden, vriendinnen, klasgenoten - te vertrouwen zijn. Dit geldt ook voor volwassenen, voor docenten en mentoren op school. Bijna alle jongeren bespreken met hen alleen schoolzaken, geen persoonlijke vragen of problemen waarmee ze wel eens zitten. Ze zijn bang dat het doorverteld wordt. Uitzonderlijk is de mentor die open gesprekken heeft met de klas, zoals een meisje vertelt. Wanneer er ruzie is of iets speelt bespreken ze dat met elkaar.

En tenslotte zijn er familieleden - een broers of zus, een neef of een tante - die advies kunnen geven. Met hen is het makkelijk praten, ze hebben het allemaal al een keer meegemaakt, zijn nog jong, kunnen goed luisteren en helpen.

8.4 Ruzie thuis of met vrienden

De meeste jongeren hebben thuis wel eens ruzie, maar geen hele erge ruzie. Dat is heel erg vervelend; *'dan word je gewoon gek'*. In zo'n situatie hebben jongen hulp nodig, zo wordt gemeend. Ze noemen dat een mentor of een vertrouwenspersoon van school dan zou kunnen helpen, weten verder niet echt welke deskundigen of instanties er nog meer in aanmerking zouden komen. Genoemd worden medewerkers van buurthuizen, de kindertelefoon, huisarts, jeugdzorg. Een meisje vertelt dat ze een advertentie heeft gezien waarin staat dat mensen van ongeveer 20 dan met je ouders en jou gaan praten, iets van Goal.

Maar soms heb ik gemerkt, dan helpen ze niet echt, dan praten ze alleen maar en dan zeggen ze 'oké, ik ga dit en dat voor je doen' en dan gaan ze naar je ouders en dan wordt het alleen maar erger. Want dan worden die ouders weer boos omdat je het doorvertelt en dan wordt het alleen nog maar erger. Turks meisje, 16 jaar.

Een ander heeft de ervaring dat je bij erge ruzie je ouders maar het beste kan negeren en niet terug moet praten. Ze merken dan wel dat je boos bent. Zijzelf praat eigenlijk alleen met een vriendin uit Turkije via MSN; tegen haar kan ze alles zeggen. Ook andere jongeren kunnen zich goed voorstellen dat ze - wanneer het thuis niet goed gaat - dit aan niemand vertellen. Wanneer je buitenshuis familieproblemen bespreekt, kunnen ouders erg boos worden.

Ik denk dat als het je ouders zijn, dat ze nog agressiever worden door het idee dat hun kind iemand nodig heeft om ze te helpen. Dus niemand inschakelen of zo. Marokkaans meisje, 15 jaar.

Misschien iemand dichtbij, waarmee ouders goed contact hebben.

Bijvoorbeeld een buurman of zo. Daar ga je dan naartoe, en dan zeg je 'praat even met mijn vader, hij doet een beetje raar.' Marokkaanse jongen, 12 jaar.

Maar of dat werkt en of dat goed valt bij de ouders?!

8.5 Cultuur en achtergrond

Geloof en achtergrond is voor de meeste jongeren belangrijk, is van invloed op hoe ze zich gedragen.

Voor mij is het wel belangrijk, want het is zeg maar een soort leefwijze. Als ik geen Marokkaanse ouders had en als mijn ouders geen moslim waren, zou ik denk ik anders gewend zijn dan dat ik nu gewend ben. Mijn ouders zijn toch een voorbeeld voor mij, dat ik zie hoe ik moet zijn en wat ik moet worden en wat ik moet bereiken. Het is niet zo dat ik streng gelovig ben, mijn ouders ook niet. Maar er zijn toch bepaalde dingen waar ik me wel aan moet houden. Marokkaans meisje, 15 jaar.

Behalve op de manier van doen, is hun achtergrond ook van invloed op hun persoon. Zo geeft een Chileens meisje aan dat daar haar roots liggen. Ze is grotendeels opgegroeid tussen Chilenen, er wordt thuis Spaans gesproken en naar Spaanse muziek geluisterd. Meerdere jongeren geven aan dat vooral thuis hun cultuur een rol speelt. Thuis wordt in de moedertaal gesproken, Turks, Surinaams of Marokkaans gekookt en gegeten, ze houden zich aan normen en waarden die gevoed zijn door hun religie en achtergrond. Op de vraag hoe jongeren zich voelen zeggen enkele jongeren dat zij zich thuis voornamelijk Surinaams of Turks voelen, terwijl zij zich buiten 'gewoon Nederlander' voelen. Vrijwel alle jongeren noemen zichzelf Marokkaans, Turks, Surinaams, Antilliaans et cetera.

Turkse en Marokkaanse jongeren geven meer aan bezig te zijn met hun achtergrond dan bijvoorbeeld Surinaamse jongeren die geïnterviewd zijn. Zo geeft een Surinaams jongen aan dat hij zich eigenlijk gewoon Nederlands voelt,

een Surinaams meisje zegt dat haar opa haar een kleurrijke Nederlander noemt. Geloof speelt in de situatie van deze jongeren ook een minder grote rol. Ze aan niet naar de kerk, bidden niet, vieren alleen religieuze feesten. Turkse en Marokkaanse jongeren zeggen trots te zijn op hun achtergrond. Met name de Turkse jongeren praten over geloof en cultuur met zowel familie als vrienden, en geven aan thuis bezig te zijn met Turkse tradities en gewoontes. Op school of op straat speelt hun achtergrond een minder grote rol en voelen zij zich ook meer Nederlander. Enkele Marokkaanse jongeren geven aan dat trots en eer voor hen belangrijk is en daarom ook soms bepalend voor hun gedrag:

De Marokkaanse achtergrond heeft een eer die je moet hooghouden. En tros. Als we iets verkeerd hebben gedaan dan moeten we het zo snel mogelijk recht zien te houden. Wat mij van jongs af aan geleerd is, is dat een man zijn trots en eer heeft, dat heb ik van thuis meegekregen. Marokkaanse jongen, 14 jaar.

Marokkaanse jongeren praten meer dan andere jongeren over Marokkanen als groep. Ze vinden zelf ook dat ze in Nederland altijd als groep worden gezien. Er bestaat een negatief beeld van Marokkaanse jongens, mensen vinden dat Marokkanen stelen, ze spreken van 'kutmarokkanen'. Een jongen van de basisschool zegt dat andere kinderen hem aanspreken op zijn achtergrond:

Ze zeggen ook meestal dat Marokkanen stomme dingen doen en zo. Maar dan denk ik van: ik volg gewoon mijn school en ik doe geen stomme dingen Ik laat ze gewoon gaan. Klaar. Marokkaanse jongen, 12 jaar.

De meeste jongeren vinden dat er op school genoeg aandacht is voor religie en cultuur, zijn hier ook blij mee. In vakken als godsdienst, maatschappijleer, maar ook bij aardrijkskunde of geschiedenis komen verschillen in achtergrond naar voren die in de klas worden besproken. Ook houden de scholen rekening met feestdagen die per religie verschillend zijn. Twee jongeren die zelf christen zijn, vinden het niet eerlijk dat islamitische kinderen én met christelijke feestdagen én met islamitische feestdagen vrij krijgen. Want zijzelf krijgen geen vrij met het Suikerfeest. Eén meisje dat zelf christen is maar vooral islamitische klasgenoten heeft, zegt dat er op school meer aandacht is voor de islam dan andere religies en dat zij dit jammer vindt.

Verschil tussen thuis en op straat?

Vinden de jongeren dat ze zich thuis anders gedragen dan daarbuiten? Veel jongeren hebben het over 'jehzelf blijven' en dat niet alle jongeren dat doen. Eigenlijk maken ze onderscheid tussen school, thuis en op straat. De meeste jongeren zeggen dat ze zich overal hetzelfde te gedragen, maar dat andere jongeren vaak 'stoer doen' op straat en op school, terwijl ze thuis juist heel rustig zijn.

Ze willen zich bewijzen aan hun ouders dat ze zich aan de regels houden of dat ze zich aan de cultuur houden. Maar op straat zijn ze dan weer heel anders bij vrienden of vriendinnen. Dan willen ze zich bewijzen van 'ik hoor er wel bij' of zo. Surinaams meisje, 14 jaar.

En een ander meisje:

Als je ze ziet met andere oude mensen zijn ze vaak helemaal niet respectvol. Maar als je dan kijkt hoe ze zijn als ze met hun ouders zijn, zijn ze ineens heel begripvol en luisteren ze. Maar op school bijvoorbeeld luisteren ze niet naar de docent, maar zodra hun ouder erbij komt, nou! Marokkaans meisje, 15 jaar.

Enkele jongens zijn thuis rustiger dan op straat. Dat heeft volgen hen met respect te maken, maar ook met regels die thuis gelden. Thuis kan je niet schreeuwen of schelden, op straat wel. Een jongen heeft het over één regel die belangrijk is bij vrienden: niet te ver gaan en respect hebben. En drie gouden regels die thuis gelden: beleefd zijn,

tafelmannieren hebben en op tijd naar bed. En wel zo'n 70 regels die op school gelden. Volgens hem is het normaal dat je op straat iets stoerder doet.

Stoer zijn, laten zien bij je vrienden dat ik de eer heb en dat ik de man ben. En als je thuis bent, heel beschaafd en beleefd natuurlijk, zo hoort dat thuis, en op school ben je ook heel beschaafd en beleefd. Bij je vrienden mag je van mij best wel iets stoerder doen. Marokkaanse jongen, 14 jaar.

Meerdere jongeren vertellen dat er tijdens het mentoruur op school soms aandacht is voor verschil in gedrag thuis, op straat en op school. Het is goed dat daar aandacht aan wordt besteed. Een meisje meent dat mentoren moeten praten met jongeren die heel stoer gedragen, omdat het kan zijn dat die thuis geen aandacht krijgen. Enkele jongeren benadrukken dat het belangrijk is om hierover te praten, omdat jongeren toch moeten weten hoe ze zich kunnen gedragen en zichzelf kunnen blijven. Anderen menen juist dat dit niet helpt, dat hooguit het gedrag op school verandert, maar dat jongens zich op straat hier niets van aan zullen trekken.

Informatiepunt

Vrijwel alle jongeren vinden het een goed idee wanneer er in de buurt een informatiepunt zou zijn waar jongeren met vragen naartoe kunnen gaan. Echter, vooral voor andere jongeren. Zijzelf zullen niet snel naar een informatiepunt toestappen, tenzij ze echt problemen hebben. Bijvoorbeeld bij verslaving aan alcohol of drugs, mishandeling thuis of zwangerschap.

Nou ik vind het wel een goed idee. Want zo kunnen mensen ergens terecht als ze bij niemand iets kwijt kunnen, dan kunnen ze daar gewoon even wat vragen stellen of zo. Afghaans meisje, 14 jaar.

Bijvoorbeeld een vriendin van mij is begonnen met roken en ze vroeg of ik mee wilde doen en ja, moet ik dat dan doen omdat ze mijn vriendin is? Of zal ik dat niet doen omdat ik dat niet zelf wil? Surinaams meisje, 11 jaar.

Het is belangrijk dat medewerkers van zo'n informatiepunt jong zijn, omdat die meer begrip hebben voor jongeren. Maar ook zijn oudere medewerkers nodig omdat die ervaring hebben. Het belangrijkste is uiteindelijk dat er iemand zit die je begrijpt. Sommigen vinden dat hij of zij zelf de situatie meegemaakt moet hebben.

Mensen die dingen goed regelen en ons begrijpen. Die je problemen serieus nemen en niet zeggen 'dit dat moet je zelf doen'. Want oudere mensen hebben meer levenservaringen en begrijpen dingen beter. Marokkaanse jongen, 16 jaar.

Zo'n informatiepunt moet er vrolijk en gezellig uitzien, vrolijke kleuren hebben. Het moet aantrekkelijk zijn voor jongeren om er binnen te lopen. Het zou bijvoorbeeld naast of in een jongerencentrum moeten zijn, zodat de stap voor jongeren minder groot is om er naar binnen te lopen. Ook anonimiteit is belangrijk. Wanneer je informatie vraagt of advies krijgt, moet dit wel vertrouwelijk blijven en niet aan bijvoorbeeld ouders of andere hulpverleners worden verteld.

Samenvatting ouders en jongeren over opvoeden en opgroeien in Noord

Gesproken is met 26 ouders en 34 jongeren in Amsterdam Noord die geworven zijn via scholen, welzijnswerk, zelforganisaties, en eigen contacten. De ouders en jongeren hebben verschillende achtergronden, waarbij een groot deel van de ouders Marokkaans en Egyptisch is en een groot deel van de jongeren Marokkaans en Turks en daarnaast een diversiteit aan culturele achtergronden. De meeste ouders zijn in het land van herkomst geboren, de meeste jongeren in Nederland. Ruim een derde van de geïnterviewde moeders is alleenstaand. Van de jongeren leeft een derde met moeder, broers en zussen. Een flink deel van de geïnterviewde moeders spreekt moeizaam Nederlands, wat hen belemmert in contacten met school en andere instanties.

Wonen in Noord

Zowel ouders als jongeren vinden het prettig wonen in Noord. Ouders vinden het fijn dat er veel voorzieningen zijn, dat alles goed bereikbaar is en dat het rustig is op straat. Veel jongeren vinden het 'lekker rustig' wonen, en er zijn veel leeftijdgenoten in de buurt waarmee ze rondhangen en spelen. De activiteiten van het jongerenwerk ervaren ouders en jongeren als positief, al mogen er wel meer activiteiten komen. Vooral oudere tieners (14+) geven aan dat er voor hen te weinig te doen is. Ouders storen zich aan jongeren die rondhangen en onrust schoppen, wat volgens hen voorkómen kan worden door een groter aanbod aan jeugdactiviteiten. Daarnaast mag er wel meer aandacht zijn voor meisjes. Een deel van de ouders ervaart de buurt waar ze wonen als onveilig en ongeschikt om kinderen te laten opgroeien.

Overgang naar voortgezet onderwijs

De meeste jongeren hebben het naar hun zin op school, zowel op de basisschool als het voortgezet onderwijs. De kinderen van de geïnterviewde ouders gaan in meerderheid in Noord op school (vooral vmbo), ditzelfde geldt voor de geïnterviewde jongeren. Bij de schoolkeuze is het advies van de basisschool van groot belang, de mening van familie en vrienden, de naam van de school en de voorkeur van de tieners zelf.

Er verandert veel op het moment dat de tieners de stap maken naar het voortgezet onderwijs. Ze krijgen andere vrienden, moeten meer reizen, hebben meer huiswerk, minder vrije tijd en hebben het gevoel zich meer 'volwassen' te moeten gedragen. Voor veel ouders is deze overgangperiode niet makkelijk. Het betekent meer vrijheid en verantwoordelijkheid geven aan hun kind en minder controle en invloed hebben op hun doen en laten.

Het contact met school ervaren veel ouders als goed. Ze geven aan ouderavonden te bezoeken en contact op te nemen met de mentor wanneer er iets is. Een deel van de ouders beheerst de Nederlandse taal niet goed, wat het lastig maakt om op school te overleggen. Ook hebben deze ouders meer moeite met het volgen van de ontwikkeling die hun kind doormaakt in het voortgezet onderwijs.

Praten over ontwikkeling en opvoeding

Praten over de opvoeding van hun kinderen doen moeders vooral met hun partner en familie. Hoe controle en zicht te houden op wat de kinderen buitenshuis doen, of het goed gaat op school, met wie ze omgaan. Hoewel ook de moeders hechten aan duidelijke afspraken en regels, is het soms lastig om zaken met hunman te bespreken omdat hij (te) streng is en (te) boos reageert. Alleenstaande moeders zijn behoedzaam om in de buitenwereld zaken te bespreken. Er wordt veel op hen gelet, er wordt geroddeld.

Meerdere moeders bespreken de opvoeding met andere moeders van een zelforganisatie. Over het algemeen is de drempel om hulp en advies te vragen aan een voorziening hoog. Moeders hebben negatieve verhalen gehoord, jeugdzorg zou je kind afpakken en voor een praktische vraag moet je eerst formulieren invullen. Ze zouden die stap alleen zetten wanneer het echt niet meer gaat. Enkele ouders geven aan graag hulp te ontvangen omdat hun zoon of dochter af en toe onhandelbaar is, maar ze weten niet waar ze terecht kunnen. Deze ouders hebben moeite met de Nederlandse taal.

Ook jongeren zijn niet bekend met voorzieningen waar ze terecht kunnen voor vragen en advies. Schoolzaken bespreken ze ook liever met hun ouders - vooral met moeder - of met oudere broers en zussen, soms met een oom of tante. Verliefdheid, seks en relaties zijn vaak niet bespreekbaar thuis, hierover praten ze eerder met leeftijdgenoten en vrienden. Enkele jongeren bespreken uit angst en schaamte met niemand persoonlijke zaken. De jongeren staan positief tegenover een informatiepunt waar ze terecht kunnen met vragen over allerlei onderwerpen, al zouden ze er zelf niet snel heen gaan. Belangrijk is wel dat zo'n punt er toegankelijk en vrolijk uitziet, anonimiteit gegarandeerd kan worden en de hulpverleners jong en (ervarings)deskundig zijn.

Twee culturen

Meerdere ouders geven aan het lastig te vinden hun kind op te voeden omdat de verwachtingen in Nederland soms botsen op tradities die zijzelf gewend zijn. Manieren van straffen, vrije omgang tussen meisjes en jongens worden hierbij als voorbeelden genoemd. Ze proberen hun kind thuis culturele en religieuze waarden mee te geven, en dan kan het lastig zijn dat er in de buitenwereld andere opvattingen gelden. Door duidelijk te zijn over wat wel en niet mag proberen veel ouders controle te houden over het gedrag van hun kind.

Ouders vinden het belangrijk dat voorzieningen en instanties aansluiten bij de vragen die zij hebben. Er moet rekening gehouden worden met hun culturele en religieuze achtergrond. Ook zouden ze er terecht willen voor kleine en praktische vragen en advies.

Zowel jongens als meisjes geven aan dat er thuis andere regels gelden dan op straat of op school, waar ze hun gedrag op afstemmen. Vooral jongens zeggen thuis respect te tonen, goed te luisteren naar hun ouders en te gehoorzamen. Op straat zijn ze stoerder, hebben een grotere mond. Thuis gedraag en voel je je Surinaams, Antilliaans of Chileens, daarbuiten Nederlander.

Bijlage 1 - Geraadpleegde literatuur

- Andel, A. van den, & Windzak, Joan (2008). *Opvoed- en opgroeiondersteuning in Amsterdam Zuidoost. Eindrapport*. Amsterdam: DSP-groep.
- Burggraaff-Huiskes, M. (1999). *Opvoedingsondersteuning. Als bijzondere vorm van preventie*. Bussum: Coutinho.
- CBS. (2008) *Jaarrapport 2008, Landelijke jeugdmonitor*. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Chin, A., Meijer, Y., et al. (2007). *Zelforganisaties in Amsterdam Zuidoost nader belicht. Een inventarisatie van kennis, behoeften en verwachtingen van zelforganisaties ten aanzien van jeugdzorginstellingen*. Amsterdam: Zorgregionaal Overleg Zuidoost.
- Distelbrink, M., Lucassen, N., & Hooghiemstra, E. (2005). *Gezin Anno nu*. Den Haag: Nederlandse Gezinsraad. Werkdocument 9.
- Doornenbal J. & Pels, T. (2007). Hét gezin bestaat niet. In: J. Hermes, P. Naber, & A. Dieleman (red.), *Leefwerelden van jongeren. Thuis, school, media en populaire cultuur* (pp 38-51). Bussum: Coutinho.
- Egten, C. van, Zeijl, E., Hoog, S. de, Nankoe, C., & Petronia, E. (2008). *Opvoeding en opvoedingsondersteuning. Gezinnen van de toekomst*. Den Haag: E-Quality.
- Hermanns, J., Öry, F., Schrijvers, G., Junger, M., & Blom, M. (2005). Helpen bij opgroeien en opvoeden: eerder, sneller en beter. Een advies over vroegtijdige signalering en interventies bij opvoed- en opgroei problemen. Utrecht: Julius Centrum.
- Hermes, J., Naber, P. & Dieleman, A. (red.), (2007). *Leefwerelden van jongeren. Thuis, school, media en populaire cultuur*. Coutinho.
- Hoek, J. van der, & Pels, T. (2006). Pedagogisch partner van migrantenouders: geen recepten. In: A. van der Keulen (red.), *Partnerschap tussen ouders en beroepskrachten. Handboek voor kinderopvang en onderwijs*, pp. 33-45. Amsterdam: SWP.
- Leseman, P.P.M., Fahrenfort, M., Hermanns, J.M.A., & Klaver, A. (1998). *De experimenten opvoedingsondersteuning: leermomenten en toekomstperspectieven*. Amsterdam: S.C.O. Kohnstamm Instituut. Programma Opvoedingsondersteuning Amsterdam.
- Naber, P., Heerebeek, M. & Kempers, E. (2008). *Wat vinden jongeren van de opvoeding door hun ouders?* Hogeschool INHolland, Lectoraat Leefwerelden van Jeugd.
- Meeus, W., Pels, T., & Vollebergh, W. (2006). De oriëntatie van allochtone en autochtone adolescenten op ouders en leeftijdgenoten. In: T. Pels & W. Vollebergh (red.), *Diversiteit in opvoeding en ontwikkeling. Een overzicht van recent onderzoek in Nederland* (pp. 77- 90). Amsterdam: Aksant.
- Ministerie voor Jeugd en Gezin. (2008). *De kracht van het gezin*. Nota Gezinsbeleid. Opgehaald op 22 januari 2009 van <http://www.jeugdengezin.nl/notas/2008/nota-gezinsbeleid-2008.asp>.
- NIZW Jeugd. (2006a). *Factsheet Ouders en hun behoefte aan opvoedingsondersteuning*. Opgehaald op 22 januari 2009 van <http://www.nji.nl/publicaties/opvoedingsondersteuning/Oudersenhunbehoefteaanopvoedingsondersteuning.pdf>
- NIZW Jeugd/ Expertisecentrum Opvoedingsondersteuning (2006b). *Richtlijn ter stimulering van het gebruik van veel belovende en effectieve interventies voor de gemeentelijke functies van opvoed- en gezinsondersteuning*. <http://www.nji.nl/opvoedingsondersteuning/download/Richtlijn gemeentelijke opvoedingsondersteuning.pdf>
- Prinsen, B., & Eijgenraam, K. (2008). *Samenvatting: opvoeden doet ertoe! Opvoed- en opgroeiondersteuning: de basis van een sluitende zorgstructuur in Amsterdam Zuidoost*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Pels, T. (2000). De generatiekloof in allochtone gezinnen: mythe of werkelijkheid. *Pedagogiek*, 20 (2), 128-139.
- Pels, T. (2000) (red.). *Opvoeding en integratie. Een vergelijkende studie van recente onderzoeken naar gezinsopvoeding en de pedagogische afstemming tussen gezin en school*. Van Gorcum.
- Pels, T. & Distelbrink, M. (2000). Opvoedingsondersteuning: vraag en aanbod. In: Pels, T. (red.) *Opvoeding en integratie. Een vergelijkende studie van recente onderzoeken naar gezinsopvoeding en pedagogische afstemming tussen gezin en school*, pp. 172-204. Assen: Van Gorcum.
- Pels, T. (2003a). Culturele diversiteit in de opvoeding noopt tot een sensitieve pedagogiek. In: C. van Dijk (red.), *Boddaert 100 jaar*, pp. 231-244. SWP.

- Pels, T. (2003b). *Respect van twee kanten. Een studie over last van Marokkaanse jongens*. Van Gorcum.
- Pels, T. & Vollebergh W. (2006) (red.). *Diversiteit in opvoeding en ontwikkeling. Een overzicht van recent onderzoek in Nederland*. Amsterdam: Aksant.
- Pels, T., Distelbrink, M. & Tan, S. (2009). *Meetladder Diversiteit Interventies. Naar verhoging van bereik en effectiviteit van interventies voor verschillende (etnische) doelgroepen*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Pels, T. & Sproet, M. (2008). Opvoedingsondersteuning aan ouders: vraag en aanbod. *JGZ, Tijdschrift voor Jeugdgezondheidszorg*, 40(3), 64-66.
- Prinsen, B., & Dijk, M. van (2008). *Implementatieplan 'Opvoeden doet ertoe'. Voorstel voor de implementatie van opvoed- en opgroeiondersteuning als de basis van een sluitende zorgstructuur in Amsterdam Zuidoost neergelegd in het plan 'Opvoeden doet ertoe'*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Speentjes, P., Graaf, I. de, & Blokland, G. (2007). Het fundament van Triple P. *Jeugd en Co. Kennis voor professionals in de jeugdsector*, 1 (2), 6-19.
- Tan, N., N. Bekkema, F. Öry (2008). *Toepasbaarheid van opvoedingsondersteuning voor Marokkaanse en Turkse gezinnen in Nederland*. TNO.
- Wissink, I., Deković, M., & Meijer, A.M. (2006). Nederlandse, Turkse, Marokkaanse en Surinaamse adolescenten over opvoeding en de relatie met ouders. Het verband met zelfwaardering en probleemgedrag. In: T. Pels & W. Vollebergh (red.), *Diversiteit in opvoeding en ontwikkeling. Een overzicht van recent onderzoek in Nederland* (pp. 102-116). Amsterdam: Aksant.
- Wit, J. de, Slot, W., & Aken, M. van. (2005). *Psychologie van de Adolescentie*. Baarn: HBUitgevers.
- Zeijl, E., Crone, M., Wiefferink, K., Keuzenkamp, S., & Reijneveld M. (2005). *Kinderen in Nederland*, Den Haag: SCP en Leiden: TNO.
- Zwiep, C.S. (1998). *De Steunpunten voor Opvoeding; van beleid naar praktijk. Een onderzoek vanuit het perspectief van de overheid, de professional en de cliënt*, Proefschrift faculteit der Pedagogische Wetenschappen, Universiteit van Amsterdam.

Bijlage 2 - Bevolkingsamenstelling stadsdelen Slotervaart, Zuidoost, Noord

Inwoners naar herkomst	Noord	Zuidoost	Slotervaart
Surinamers	7664 (8,8%)	26308 (33,3%)	3277 (7,4%)
Antillianen	1170 (1,3%)	4597 (5,8%)	395 (0,9%)
Turken	5029 (5,8%)	772 (1%)	3803 (8,6%)
Marokkanen	8071 (9,3%)	1535 (1,9%)	7692 (17,4%)
Overige niet-westerse allochtonen	9253 (10,6%)	16852 (21,4%)	3815 (8,6%)
Westerse allochtonen	7984 (9,2%)	6441 (8,2%)	5371 (12,2%)
Autochtonen	47759 (54,9%)	22417 (28,4%)	19832 (44,9%)
Totaal	86930 (100%)	78922 (100%)	44185 (100%)

Gemeente Amsterdam, Dienst Onderzoek & Statistiek (2008). *Bevolking naar herkomstgroepering, 1 januari 2008.*

Opgehaald op 26 januari 2009 van <http://www.os.amsterdam.nl/tabel/7861/>.

Geboortecijfers	Noord	Zuidoost	Slotervaart
Surinamers	69 (6,5%)	308(28,2%)	22 (4,2%)
Antillianen	18 (1,7%)	63 (5,8%)	2 (0,4%)
Turken	81 (7,7%)	5 (0,5%)	45 (8,6%)
Marokkanen	209 (19,8%)	37 (3,4%)	148 (28,4%)
Overige niet-westerse allochtonen	171 (16,2)	300 (27,4%)	65 (12,5%)
Westerse allochtonen	85 (8%)	63 (5,8%)	51 (9,8%)
Autochtonen	424 (40,1%)	317 (29%)	189 (36,2%)
Totaal	1057 (100%)	1093 (100%)	522 (100%)

Gemeente Amsterdam, Dienst Onderzoek & Statistiek (2008). *Geboorte naar herkomstgroepering, 2007.*

Opgehaald op 26 januari 2009 van <http://www.os.amsterdam.nl/tabel/7896/>.

Kenmerken	Noord	Zuidoost	Slotervaart
Totaal aantal inwoners	86930	78922	44185
Kinderen 8 – 12 jaar	5,9%	6,2%	6,5%
Kinderen 13 – 17 jaar	5,9%	6,6%	7,1%
Niet-westerse allochtonen	35,9%	63,4%	43%
Gezinnen met kinderen	32,9%	35,3%	33,4%
Lage inkomens ⁷	28,7%	32,2%	20,1%
Relatief schoolverzuim ⁸	4,7%	2,8%	8,4%
Werkloosheidspercentage	8,2%	8,9%	6,0%

Gemeente Amsterdam, Dienst Onderzoek & Statistiek (2008). *Kerncijfers voor Amsterdam en de stadsdelen, 1 januari 2008.*

Opgehaald op 26 januari 2009 van <http://www.os.amsterdam.nl/feitenencijfers/stadsdelenincijfers2008/25229/>.

⁷ Huishoudens met een besteedbaar inkomen minder dan €15.900 per jaar

⁸ 3 dagen achtereenvolgens niet op school, in vier weken tijd 1/8 of meer tijdens lesuren niet aanwezig of vaak te laat.

Bijlage 3 - Interviewleidraad jongeren

Naam interviewer:

Zelf invullen

Naam geïnterviewde:	0 jongen	0 meisje
Datum:		
Geworven via:		
Duur interview:		

Fijn dat je meedoet. Ik ben... en doe een opleiding bij Hogeschool INHolland. Jouw stadsdeel wil graag weten hoe het is om in Noord/Zuidoost/Slotervaart op te groeien. En ook of jongeren behoefte hebben aan advies en informatie over bepaalde onderwerpen en waar ze die dan halen. Misschien moet dat ook beter geregeld worden. Daarover wil ik graag een paar vragen stellen.

Dit interview is anoniem. Jouw naam wordt in het eindverslag niet genoemd. Er zijn geen goede of foute antwoorden, het gaat om jouw mening en ervaring.

Ik heb eerst een paar algemene vragen

- Wat is je leeftijd?
- Op welke school zit je? (Naam van de school ..... type opleiding ..... welke klas?).
- Met wie woon je thuis? (vader en/of moeder, broers, zussen...) *Houd rekening met situaties als echtscheiding, pleeggezin e.d.*
- Wat is jouw culturele achtergrond? (waar zijn je vader en moeder geboren, waar ben jij geboren)

1. Hoe is het om in Zuidoost / Slotervaart / Noord te wonen?

- Wat vind je van het stadsdeel en van de buurt waar je woont?
- Is het leuk om hier als kind en jongere op te groeien?
- Wat doe je zoal buiten school? (thuis, werk, sport, clubs ...)
- Wat is er te doen voor jongeren in het stadsdeel? Is dat voldoende en goed?
- Ga je veel om met mensen uit Zuidoost/Slotervaart/Noord? Met wie? Vooral met jongeren van je eigen herkomst, of met allerlei jongeren?

2. Voor jongeren op de basisschool:

Je vertelde net dat je op... (naam school) zit.

- Hoe vind je het op deze school?
- Hoe gaat het met jou op school? (cijfers, Cito-toets, contact met leraren, vrienden en vriendinnen).
- Weet je al naar welke school je hierna gaat (welke, waar)? Hoe en met wie is die keuze gemaakt?

3. Voor jongeren van voortgezet onderwijs:

Hoe was het om van de basisschool naar het voortgezet onderwijs te gaan?

- Is deze school bijvoorbeeld in dezelfde buurt / hetzelfde stadsdeel als je oude school?
- Hoe was/is het om van oudste klas opeens brugklasser te worden?
- Wat veranderde er nog meer voor jou na de basisschool, dus ook buiten school om? (bijvoorbeeld vrije tijd, vrienden, relatie met ouders, etc.)
- Praat je over dit soort veranderingen ook thuis? Zo ja, Met wie bijvoorbeeld? Zo nee, waarom niet?

4. Voor jongeren op ROC's:

- Weet je nog hoe het was toen je van de basisschool naar het voortgezet onderwijs ging?
- Wat veranderde er toen voor jou, ook buiten school om? (bijvoorbeeld vrije tijd, vrienden, relatie met ouders)
- Praatte je over die veranderingen ook thuis? Zo ja, met wie bijvoorbeeld?
- Als jouw broertje / zusje van de basisschool naar het voortgezet onderwijs gaat, wat vind je dan belangrijk dat hij / zij moet weten?

5. Veel jongeren kunnen of willen niet alles bespreken met hun ouders.

- Hoe is dat voor jou? (doorvragen!) Zou je dat wel willen?
- Zijn er onderwerpen waarover je graag of vaak met je ouders praat? Geef eens een voorbeeld?
- Zijn er ook onderwerpen waarover je juist moeilijk met je ouders kan praten? Voorbeeld? Zou je er wel met je ouders over willen praten?
- Zijn er onderwerpen waarover je liever met leeftijdgenoten (vrienden, broers/zussen) praat? Bijvoorbeeld?
- En welke onderwerpen misschien juist met je mentor, iemand van de kerk of de moskee, het buurthuis of...
- Zijn er ook onderwerpen die je nergens kwijt kan?

6. Ik ga je een voorbeeld voorleggen. Het gaat niet goed met Samira op school, ze heeft een verkeerde richting gekozen. Ze is bang dat haar ouders dat niet goed vinden.

- Wat kan Samira het beste doen? Met wie kan ze praten?
- Als jij Samira was, zou je dit met je ouders bespreken? Waarom wel / niet?
- Zijn er ook deskundigen die Samira (en haar ouders) hierbij kunnen helpen? Wie?

7. Er zijn jongeren die thuis ruzie hebben, of problemen met vrienden.

- Vind jij dat jongeren daarbij hulp nodig hebben? Wie zou dat kunnen doen?
- Heb jij dat ook wel eens? Geef eens een voorbeeld? Met wie praat je dan?
- Zou jij hierover praten met een deskundige (heb je dat weleens gedaan?)

8. Een ander voorbeeld. Een jongen heeft ruzie met twee andere jongens op school en spijsbelt veel. Hij trekt liever op met vrienden op straat. Zijn vader is kwaad omdat het niet goed gaat op school.

- Wat kan die jongen doen? Waarom?
- Wat kunnen de ouders doen?
- Wat zou jij doen?
- Met wie zou zo'n jongen hierover kunnen praten?

9. Praat je wel eens over jouw cultuur en achtergrond?

- Je hebt aan het begin van dit gesprek verteld wat jouw culturele achtergrond is. Hoe noem jij jezelf?
- Hoe belangrijk is je achtergrond voor jou? Op welke manier? Ben je er trots op?
- Vind je dat er op school aandacht is voor jouw geloof, cultuur en achtergrond?
- Speelt jouw cultuur een rol in de manier waarop jij je gedraagt bij je ouders / vrienden/ op school?
- Stel dat je vragen hebt die hiermee te maken hebben, waar zou je die dan willen stellen?

10. Sommige jongeren gedragen zich thuis heel anders dan op school of op straat.

- Is dat voor jou ook zo? Geef eens een voorbeeld?
- Waarom doen jongeren dat, denk je?
- Zou hiervoor meer aandacht moeten zijn op school?
- Denk je dat jongeren hierover meer willen praten? Met wie? waar?

11. Sommige gemeenten en stadsdelen hebben een speciaal informatiepunt waar jongeren terecht kunnen met vragen. Bijvoorbeeld vragen over wonen, werken, school en alcoholgebruik en zo.

- Wat vind je daarvan?
- Welke vragen zouden jongeren van dit stadsdeel hebben?
- Met welke vragen zou jij daar naar toe gaan?
- Hoe moet zo'n informatiepunt er dan uitzien? Waar zou het moeten zijn? Wat voor mensen zouden er moeten werken?

Ik heb je veel vragen gesteld. Is er nog iets wat ik niet gevraagd heb, maar wat je wel belangrijk vindt om te vertellen?

Bedankt voor dit gesprek. Hier kunnen we zeker wat mee.

Als het stadsdeel nog een keer met jongeren wil praten over dit onderwerp, wil je dan meedoen? Zo ja, hoe kunnen we je dan het beste bereiken?

E-mail:

Telefoonnummer:

Ken je ook nog anderen die misschien mee willen praten hierover? (ouders, vrienden) Hoe kunnen we hem haar het beste bereiken?

Bijlage 4 - Interviewleidraad ouders

Naam interviewer:

Fijn dat ik u kan spreken. Ik ben... en volg een opleiding over opvoeding van kinderen. Hoe is het voor ouders om hun kind in (Noord, Zuidoost, Slotervaart) te laten opgroeien? Dat wil de gemeente Amsterdam en het stadsdeel graag weten. Misschien dat er extra informatie en hulp voor ouders nodig is. Uw naam noemen we niet aan de gemeente, alleen wat u belangrijk vindt.

Zelf invullen

Naam geïnterviewde:

0 Man

0 Vrouw

Datum:

Geworven via:

Duur interview:

Ik heb eerst een paar algemene vragen

- U heeft een zoon/dochter van ... jaar. (*Klopt dat?*) Hoe heet hij/zij? ..... (*in het gesprek de naam noemen*).
- Heeft hij/zij nog broers en/of zusjes (aantal, leeftijden)?
- Met wie woont u thuis? (echtgenoot, andere kinderen, andere familie).
- Wat is uw culturele achtergrond? (waar geboren, hoe lang in Nederland?)
- Waar zijn uw ouders geboren? (om ook 2^e generatie te achterhalen)
- Wat is uw opleiding? (*probeer het zoveel mogelijk te vertalen naar de Nederlandse situatie*)
- Mag ik vragen: wat is uw leeftijd?

1. Hoe vindt u het om in Noord/Slotervaart/Zuidoost te wonen?

- In welke wijk woont u precies? Hoe vindt u het daar?
- Vindt u dit een goede buurt voor jongeren van 10-14 jaar om op te groeien?

2. Op welke school zit uw kind nu? (Naam van de school .....)

Bij basisonderwijs:

- Wat vindt u van deze school?
- Hoe gaat het met uw kind op school? (schoolprestaties, gedrag op school, vrienden/vriendinnen).
- Weet u al naar welke volgende school uw kind gaat? (welk schooladvies; ook scholen bezocht; wat is er belangrijk bij de keuze; is het moeilijk om te kiezen?) In dit stadsdeel?

Bij voortgezet onderwijs:

- Wat vindt u van deze school? Hoe gekozen?
- Hoe gaat het met uw kind op school? (schoolprestaties, gedrag op school, vrienden/vriendinnen).

3. Komt u (of uw man, of een ander familielid ..... doorvragen!) weleens op school?

- Wanneer is dat (ouderavond, mentorgesprek, telefoon, huisbezoek)?
- Met wie heeft u het meeste contact op school?
- Hoe is/was dat contact? (Eventueel waarom geen contact?).
- Hoe vindt u het contact met school? Geeft de school op een goede manier informatie over het onderwijs en over uw kind?

4. Overgang naar voortgezet onderwijs

Bij ouders van kinderen op basisschool:

- Uw kind gaat straks naar een andere school. Wat vindt u daarvan? Wat verandert er straks, denkt u? (naast onderwijs doorvragen naar domeinen gezin, vrije tijd, relaties, naast onderwijs)
- Heeft u of familie oudere kinderen die op een school voortgezet onderwijs zitten? Wat veranderde er toen? Wat vindt u daarvan?

Bij ouders van jongeren op voortgezet onderwijs:

- Uw kind zit niet meer op de basisschool, maar op een school voor voortgezet onderwijs. Was dat een grote verandering? (*doorvragen!*)
- Wat vond u daarvan (als moeder, vader)?
- Wat vond uw kind daarvan?
- Kunt u daarover praten met uw kind?

5. Wat doet uw kind na schooltijd?

- Huiswerk? Krijgt hij/zij daarbij hulp thuis?
- Werken? Waar?
- Vrije tijd thuis en op straat? Clubs?
- Koranles? Moskee of kerkbezoek?
- Is er voldoende te doen voor jongeren in de buurt? (*doorvragen op veiligheid, variatie in aanbod*).

6. Heeft u wel eens vragen over de opvoeding van uw kind?

- Waar gaan deze vragen over?
- Praat u daar met anderen over?
- Zo ja, met wie? (*doorvragen: met familie, kennissen, mensen van kerk of moskee, deskundigen ...*).

7. Veel ouders in Nederland vinden opvoeden moeilijk als hun kinderen ouder worden. Bijvoorbeeld hoeveel vrijheid te geven aan hun kind (of ze huiswerk moeten maken, met welke vrienden ze omgaan, of ze de stad in mogen).

- Hoe is dat voor u?
- Zijn er nog andere dingen die u moeilijk vindt (bij het opvoeden van kinderen als zij ouder worden)?
- Praat u hierover met anderen? (*doorvragen: familie, kennissen, mensen van kerk of moskee, deskundigen*).

8. Als u vragen of zorgen heeft over uw kind:

- Waar kunt u dan advies of hulp vragen?
  - Familie, kennissen, (doorvragen naar etnische achtergrond van deze kennissen) ...
  - Instanties: school, huisarts, buurthuis, kerk of moskee, ergens anders?.....
  - Heeft u dat wel eens gedaan?
- Wat waren uw ervaringen?

9. Als u denkt dat het niet zo goed gaat met uw kind, bijvoorbeeld als hij/ zij spijbelt:

- Met wie zou u dan kunnen praten?
- Als u hierover niet met familie wil praten, waar zou u dan naartoe gaan?

10. Hoe is het om uw kind op te voeden in Nederland? (geloof, cultuur, verschil jongens en meisjes)

11. Sommige ouders zeggen: ik heb geen vertrouwen in Nederlandse instanties.

- Wat vindt u daarvan? (doorvragen naar type instelling)
- Hoe komt dat volgens u?
- Wat moet er volgens u veranderen?

12. Als u de burgemeester van Amsterdam een advies zou mogen geven, om ouders van tieners te helpen bij de opvoeding? Wat zou u dan adviseren?

Ik heb alle vragen gesteld die ik wilde stellen. Heeft u zelf nog vragen of wilt u nog iets vertellen?

Bedankt voor het gesprek (overhandig de cadeaubon).

Als het stadsdeel nog een keer met ouders wil praten over dit onderwerp, wilt u dan meedoen? Zo ja, hoe kunnen we u dan het beste bereiken?

E-mail:

Telefoonnummer: